T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SİNEMA-TELEVİZYON ANASANAT DALI

YUGOSLAVYA İÇ SAVAŞI ÖRNEĞİNDE SAVAŞ - KADIN BEDENİ İLİŞKİSİNİN SİNEMA SANATI AÇISINDAN İNCELENMESİ "YABAN"

Yüksek Lisans Tezi

Zeycan Kaplantaş

İstanbul - 2010

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SİNEMA-TELEVİZYON ANASANAT DALI

YUGOSLAVYA İÇ SAVAŞI ÖRNEĞİNDE SAVAŞ - KADIN BEDENİ İLİŞKİSİNİN SİNEMA SANATI AÇISINDAN İNCELENMESİ "YABAN"

Yüksek Lisans Tezi

Zeycan Kaplantaş

Prof. Dr. Semir Aslanyürek

İstanbul - 2010

T.C. MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TUTANAK (YL – 1) 23.02.2010

Sinema -Tv Anasanat Dalı Yüksek Lisans programı 261101220040052 no.'lu öğrencisi Zeycan KAPLANTAŞ'ın Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 14. maddesine göre hazırlayarak Enstitü'ye verdiği **"YUGOSLAVYA İÇ SAVAŞI ÖRMEĞİNDE SAVAŞ-KADIN BEDENİ İLİŞKİSİNİN SİNEMA SANATI AÇISINDAN İNCELENMESİ"** adlı tezini, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 01 Şubat 2010 günü yapılan toplantısında tayin edilen aşağıda isimleri ve imzaları bulunan biz jüri üyeleri huzurunda ilgili yönetmeliğin 15. maddesi gereğince ...45..... dakika süre ile savunmuş ve sonuçta;

A) Yüksek Lisans öğrencisi Zeycan KAPLANTAŞ' ın tez savunmasında BAŞARILI..... olduğu ...OYBİRLİĞİ... ile kararlaştırılmıştır.

B) Adı geçen öğrencinin başarısız olması halinde kendisine tezini düzeltmesi veya yeniden yazılabilmesi için ..... ay süre tanınmıştır.

İşbu tutanak 3 (üç) nüsha tanzim edilmiş ve Enstitü Müdürlüğü' ne sunulmak üzere tarafımızdan imzalanmıştır.

Prof.Semir ASLANYÜREK DANIŞMAN	Prof.Selahattin YILDIZ ÜYE	Prof. Barbaros GÜRSEL ÜYE

Yrd.Doç.Bülent ERUTKU YEDEK ÜYE	Yrd.Doç.Nigar ÇAPAN KAVRUK YEDEK ÜYE

MADDE 15. :

a) *Tezli Yüksek Lisans programındaki bir öğrenci, elde ettiği sonuçları ilgili kurul tarafından belirlenen kurallara uygun biçimde yazmak ve tezini jüri önünde savunmak zorundadır.*

b) *Yüksek Lisans tez jürisi, ilgili anasanat dalı başkanlığı' nın önerisi ve yönetim kurulu onayı ile atanır. Jüri, biri öğrencinin tez danışmanı ve en az biri yüksek öğretim kurumu içindeki başka bir anasanat dalından veya başka bir yükseköğretim kurumundan olmak üzere üç veya beş kişiden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda ikinci tez danışmanı jüri üyesi olamaz.*

c) *Jüri üyeleri, söz konusu tezin kendilerine teslim edildiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde toplanarak öğrenciyi tez sınavına alır. Tez sınavı, tez çalışmasının sunulması ve bunu izleyen soru – cevap bölümünden oluşur. Sınav süresi en az 45, en çok 90 dakikadır.*

d) *Tez sınavının tamamlanmasından sonra jüri tez hakkında salt çoğunlukla " kabul ", " red " veya " düzeltme " kararı verir. Bu karar ilgili anasanat dalı başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili enstitüye tutanakla bildirirlir. Tezi reddelinen öğrencinin enstitü ile ilişiği kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde tekrar savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin enstitü ile ilişiği kesilir.*

Tutanağı Tanzim Eden : Neslihan POLAT
Enstitü Sekreteri

İÇİNDEKİLER

ÖZET III
SUMMARY V
GİRİŞ

BÖLÜM-1 : TARİHTEN GÜNÜMÜZE BALKANLAR

I- SLAVLARIN BALKANLARI KENDİLERİNE YURT EDİNMELERİ 2
II- BÖLGEDEKİ OSMANLI HÂKİMİYETİ 3
III- I. YUGOSLAVYA SÜRECİ 5
IV- TİTO DÖNEMİ ve II. YUGOSLAVYA 9
V- TİTO SONRASI YUGOSLAVYA ve SONUN BAŞLANGICI 13

BÖLÜM-2 : TECAVÜZLER

I- TECAVÜZ OLGUSU ve FAİLİN PSİKOLOJİK ARKA PLAN AYRIMLARI 22
II- TARİH BOYUNCA TECAVÜZÜN SAVAŞLARDA KULLANIMI 24
III- YUGOSLAVYA'NIN PARÇALANMASI SÜRECİNDE SİSTEMATİK TECAVÜZ 27

BÖLÜM-3 : YUGOSLAVYA İÇ SAVAŞI SÜRECİNDEKİ TECAVÜZ OLGUSUNA DEĞİNEN FİLMLER

I- GRBAVICA 37
II- SAVIOR 44
III- BEAUTIFUL PEOPLE 55
IV- YABAN 59
YABAN SİNOPSİS 63
YABAN TREATMENT 64
YABAN ÇEKİM SENARYOSU 87
YABAN FİLM EKİBİ 131
YABAN İZİNLER 133

SONUÇ 135
KAYNAKÇA 137
EK 1- GÖRSEL ÖĞELER

ÖZET

Erkeklerin yarattığı ve yazdığı tarih boyunca kadın, hep sömürülen cins oldu. Eski çağlarda, gizemli bulunan doğurganlık özelliği sebebiyle kendisinden korkulup "cadılık" ithamlarıyla yakıldı; sanayi çağında işgücü, erkeklerin işgücünden daha düşük bedelle değerlendirildi; hep "ait olduğu" erkeğin malı olarak alışveriş nesnesi oldu; günümüzün küreselleşen ve paranın tek hâkim güç olarak kabul gördüğü kapitalist sömürü düzeninde ise, sisteme entegre olmuşluğu ölçüsünde değer kazanabildi.

1990'lı yıllarda dünya, görebileceği en büyük katliamlara tanıklık etti. Federatif yapıya sahip Yugoslavya'nın cumhuriyetlerinden, bağımsız ülkeler olmaya giden süreçte, en büyük acıyı, ne bağımsızlık fikrine, ne de savaşa hazırlıklı olan Bosna-Hersek halkı yaşadı. Yaşanan öyle bir savaştı ki, büyük çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Bosnalılar, önceki gece sohbet edip birlikte kahve içtikleri komşularını, ertesi sabah omuzlarında silahlarla kapılarına dayanmış olarak buldular. O güne kadar var olmadığı düşünülen etnik farklılıklardan kaynaklı düşmanlıklar, bir anda su yüzüne çıkıverdi.

Savaşın başladığı ilk aylardan itibaren, Bosnalı Müslüman kadınların toplanıp hapsedildiği, planlarının çok önceden yapıldığı sistematik tecavüzlerin uygulanmaya koyulduğu kamplar kuruldu ve Boşnakların, Sırp kadınlarına tecavüz ettiği propagandalarıyla, bütün Sırplar Boşnak kadınlarının ırzına geçmeye teşvik edildi. Bu propagandaya boyun eğmeyen Sırplar da, Bosnalı Müslümanların gördüğü şiddetin aynısıyla cezalandırıldılar. Adeta kollektif bir histeri kriziyle, yok etmek, üç yılı aşkın bir süre, Sırplar için tek gerçeklik oldu. Tecavüze uğrayan

kadınlardan pek çoğu intihar etti, binlerce kadın çocuklarını doğurmak ve onlara bakmak zorunda kaldı, binlercesi ise bebeklerini doğar doğmaz evlatlık vermeyi ve geçmişin yükünü yalnız başına çekmeyi tercih etti.

Tez çalışmam, savaşların her zaman en mağduru olan tecavüz kurbanı kadınların hayatlarına biraz olsun değinen sinema eserlerini incelemeyi hedeflemektedir.

SUMMARY

The womankind were more exploited side during the history which was created and registered by the menfolk. In ancient times, they were under suspicion of witchcraft and set on fire because of their eerie fertility that found esoteric.
In industrial times, female labour was assessed with smaller value than men's had. They became a kind of commercial subject as a merchandise of the men they're related to. At present days which the money is admitted as the only master power in global exploitation order of capitalism, they can come into a value on being integrated of the system.

In 90's, the people on the world have beared evidence of the greatest mass executions that seldom if ever seen before. One of the republics of Federation of Yugoslavia Bosnian People who had been prepared neighter to be independent nor to fight, had dreadfully suffered during this "being independent" process. That was a war like that The Bosnian People who's majority was formed by Muslims, found their neighbours standing on their frond door as armed one day, though they have chewed the rag and had fun together at previous night. The hostilities sourced from ethnic differences had came up suddenly which was supposed that it was not exist.

The camps -in which the Muslim women were groupped up and caged that systematic rapes have been done and this was planned long before- were established starting in early months of the war. All of Serbians were provoked to rape the Muslim women by black propagandas that Muslims raped the Serbian women. Even Serbs who didn't submit to these propagandas, were punished with

the same severity that Muslims were exposed to. To destroy was almost the only one reality for more than three years for Serbs via a kind of collective hysteria crisis. Most of assaulted women committed suicide, thousands of woman obliged to give birth and look after their babes. And another thousands chose to give them as adoptee as soon as possible and to take the burden of the past alone.

My thesis aims to examine the films which gets even a little mention to female rape victims that they are always most damaged side of war.

GİRİŞ

Bir rivayete göre, Fatih Sultan Mehmet 1463'te Bosna topraklarını fethedişinin akabinde, gece rüyasında; Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin bu toprakları ziyaret ettiğini görür ve rüyasını yorumlatmak amacıyla ulemayı toplatır. Ulemanın rüyaya dair ortam yorumu, "Peygamberin gelmesinin, İslam'ın kıyamete kadar bu topraklarda bâki kalacağı, Hz. Ebu Bekir'in gelmesinin bu toprakların halkının Osmanlı'ya hep sadık olacağı, Hz. Osman'ın gelmesinin bu halkın çok asil ve ince ruhlu olduğu, Hz. Ali'nin gelmesinin ise bu halkın âlim ve savaşçı ruhlu olduğu" şeklinde olmuştur. Fatih Sultan Mehmet'in, gelenlerin arasında Hz. Ömer'in niçin olmadığı sorusuna aldığı cevap ise, bu topraklarda adaletin hiçbir zaman hâkim olmayacağı, olur.

Tarih boyunca yaşanan savaşların, etnik kıyımların ötesinde, insan haklarına dair tüm yasal düzenlemelerin uzun yıllar öncesinde yapılıp, uygulanmasında da oldukça yol katedildiği düşünülen 20. yüzyılın sonunda Balkanlar'da yaşananlar, çağın tanığı olan herkese medeniyet kavramını yeniden sorgulama ihtiyacını hissettirmiştir sanıyorum. Savaş hukukunu hiçe sayan sivil katliamlarıyla, literatüre kazandırılan yeni işkence yöntemleriyle, toplama kamplarıyla, kadınları –aşağılamadan öte- hamile bırakmayı hedefleyen tecavüz kamplarıyla Bosna-Hersek'te yaşananlar, "Bosna!" adlı belgesel filmin yönetmeni Bernard-Henri Levy'nin "Avrupa Bosna'da öldü!" söylemini onaylatır nitelikte.

35 bini çocuk; 312 bin ölü, 15 bin sakat, 18 bin kayıp, 50 bin tecavüz mağduru kadın, babasının kim olduğu bilinmeyen binlerce çocuk, 2 milyon mülteci, bugüne kadar 400 tanesi ortaya çıkarılan ve televizyonlarımızın karşısında her gün yeni bir tanesinin ortaya çıkarılışına şahit olduğumuz toplu mezarlar, güven duygusu ile geleceğe dair umudunu kaybetmiş bir halk… Geriye kalanlar bunlar.

Yugoslavya Devlet Başkanı Josip Broz Tito, 12 Mart 1978 tarihinde yaptığı konuşmasında, "Ülkemiz kristal bir küredir. Bu küreyi ellerimle tutarak değil, alttan nefesimle üfleyerek havada tutuyorum. Umarım benim nefesim tükendiğinde, birisi bu görevi devralır. Yoksa kristal küre yere düşer ve tuzla buz olur. İşte o zaman dünyanın kaderinin korunması başka bağımsız ülkelere kalır." demekteydi.

Çok değil, Tito'nun ölümünden 11 yıl sonra, bu "kristal küre" parçalandı. Yugoslavya'nın parçalanmasına dair onlarca kitap ve makale yazıldı; kimi araştırmacılar farklı etnik kökenlerden gelen halkların bir arada yaşamasının zaten bir ütopya olduğunu ve gerçekleşmesinin mümkün olmadığını yazıp çizerken, konuya daha rasyonalist yaklaşan araştırmacılar ise "Yeni Dünya Düzeni"nden dem vurarak, günümüzde kapitalizmin vardığı boyutun göz önüne alınması itibariyle, Yugoslavya'nın parçalanmasının elzem olduğunun altını çizdiler.

Farklı etnik kökenlerden oluşan halkların uygarca ve barış içinde bir arada yaşamasını imrenerek izleyen ve "Bir zamanlar 'Yugoslavya' diye bir ülke varmış…" diye özlemle anlatılabilinecek bir rüyadan uyanılışına yakın geçmişte şahit olmuş herkesin içinde, biraz olsun burukluk olduğunu zannediyorum. Bu burukluk bende ziyadesiyle var ve genç bir sinemacı olarak, Sinema-Televizyon Yüksek Lisans bitirme tezimde, köklerimin ait olduğu bu topraklarda yaşanan dramların sinema sanatında nasıl tezahür ettiğini araştırmak istedim.

Bunu yaparken, bu kanlı savaşın arka planında var olan husumetin yüzlerce yıllık oluşum sürecini anlatmam gerekti ve Balkanlar coğrafyasını, bu düşmanlıkların oluşmasının odağında kısaca anlatmaya çalıştım. Tecavüz gibi çok özel ve hassas bir konuda çalışma yaparken ortaya koymam gereken etik kuralları ihlal etmemek adına, vereceğim bilgileri özenle seçmeye çalıştım. Kişisel olarak bunu arzu etmemekle birlikte, tecavüz mağdurlarının çeşitli kaynaklarda yer almış hikâyelerinden bazılarını, tez çalışmamın "Tecavüzler" bölümünde alıntılarla

aktardım. Zira “Bir kişinin ölümü dram, bin kişinin ölümü ise istatistiktir” söyleminin tam karşılığını günümüzün enformasyon kirliliği ortamında bulmamız mümkün. Şöyle ki; dünyanın diğer ucunda meydana gelen olaylara dair bilgileri günümüzün teknolojik gelişmeleri sayesinde çok kısa süre içinde alabiliyor olmak, gelinen noktada günbegün şahit olduğumuz emperyalist savaşlar ve insanlık dışı tutumlara karşı, maalesef duyarsızlaşma ve bu olayları vaka-i adiyeden sayma eğilimine sebebiyet vermekte. Bu ortamda, bir iç savaşta 50 bin kadına tecavüz edildiği verisinin, dünya üzerinde tasarruf yetkisine sahip tek varlık ve canlıların en gelişmişi olan insana yakışır bir tepki bulması şansı da olamıyor ne yazık ki.

Tez çalışmam olan kısa filmim “Yaban”ın varlığı benim için özel bir anlam ifade ediyor: Önce insan, sonra da bir kadın olarak, bu filmi, köklerime olan borcumu ödeme yolunda küçük bir adım olarak görüyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

TARİHTEN GÜNÜMÜZE BALKANLAR

1.1. Slavların Balkanları Kendilerine Yurt Edinmeleri

Roma İmparatorluğu, Doğu Roma ve Batı Roma İmparatorluğu olarak ikiye ayrıldığında, sınır çizgisi Balkanlar'ın ortasından geçmekteydi. Bu hattın varlığı, Katolik Kilisesi, Bizans Ortodoks Kilisesi, ve daha sonraları ise İslam dininin bu bölgede genişleme imkânını bulmasına sebep oldu. M.S. 6. ve 7. yüzyıllarda Slavlar, Kuzey Asya ve Avrupa'nın Kuzeydoğu kesimlerinden kitleler halinde göç ederek Balkanlara yerleştiler ve temelinde dini tercihlerin baş etken olduğu farklı ulusları oluşturdular. Hırvatlar, M.S. 6. yüzyılda, günümüzde Ukrayna'nın bulunduğu topraklardan göç ettiler ve 7. yüzyılda da Hristiyanlığın Katolik mezhebini seçerek Vatikan Kilisesi'ne bağlandılar. Tarihte ilk kez M.S. 9. yüzyılda "Sırp" adıyla tanımlanan, Doğu'da yerleşen Slavlar ise, Ortodoks mezhebini kabul ederek, Bizans'ın başkenti ve Ortodoks dünyasının dini merkezi olan İstanbul'u kendilerine merkez seçtiler. Bosna'daki Slavlar ise, Doğu ve Batı kiliseleri arasındaki çatışmanın ortasında kalmaktan uzak bir yol olarak değerlendirdikleri Hristiyanlığın Bogomil mezhebine girerek kendilerine farklı bir yol çizdiler.[i]

Böylece, Güney Slavları, dini tercihlerinin başrolü oynadığı ve düşmanlık duygularının yakın bir zamanda su yüzüne çıkacağı üç farklı ulus haline geldiler. Bu kozmopolit ortam, huzursuzluk ve çatışma atmosferini sürekli olarak besleyen ve büyüten, stratejik bir coğrafya ile buluşunca, doğal olarak Balkanlar'da güç savaşımının ve dolayısıyla kanın dur durak bilmemesi sonucu ortaya çıktı. Sırp,

[i] Bu mezhebi seçmeleri, daha sonraları -1463'te Bosna toprakları Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildiğinde- İslam dinini kabul etmeleri yönünde kolaylaştırıcı bir etken olmuştur. Zira Bogomil mezhebi, İslam dini ile pek çok yönden benzerlikler taşımaktadır.

Hırvat ve Macar krallıklarının saldırılarına defalarca maruz kalan Bogomil Slavlar, kendilerini çevreleyen diğer mezheplerin mensuplarınca yapılan tüm baskılara rağmen, seçtikleri mezhebe bağlı kaldılar ve kendi krallıklarını kurdular.

1.2. Bölgedeki Osmanlı Hâkimiyeti

Tvrtko Kotromanić'in 1377'de kurduğu bağımsız krallık, topraklarından Bosna 1463'te, Hersek ise 1482'de Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedilinceye kadar ayakta kaldı. Ülkenin fethedilmesinin akabinde, Bogomil Slavlar, hızla Müslüman olmaya başladılar. Din değişimi, kültürel değişimi de beraberinde getirdi ve Bosnalı yeni Müslümanlar, İslam'ı kendilerine tanıtan Türkleri pek çok alanda örnek aldılar. [ii]

Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede tahsis ettiği yönetim uzun süre istikrarla varlığını sürdürdü. Fakat daha sonraki yüzyıllarda Avrupa'daki gelişmelerden, özellikle Fransız İhtilali sonrası gelişen milliyetçi akımlardan etkilenen Sırplar ve Hırvatlar, Avrupalı devletlerin desteği ile ayaklanmaya başladılar. Bu isyanlar, zaten gerileme dönemini yaşamakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nu yıprattı ve bu uluslar -elbette yine Batılı destekçilerinin yardımlarıyla- bağımsızlıklarını ilan etmeye başladılar. 1877-1878 yıllarındaki Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonrasında 1878'de imzalanan Berlin Anlaşması, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na, Bosna-Hersek'i işgal etmek hakkını ve ülkenin idaresini bırakıyordu.

Böylece, kendilerini "Osmanlı" olarak tanımlayan Boşnaklar himayesiz kaldılar. 1908'de Osmanlı İmparatorluğu'nda II. Meşrutiyet ilan edildiğinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Bosna-Hersek'in Osmanlı İmparatorluğu ile bağlarının kuvvetlenmesi ihtimalini göz önüne alarak, Almanya'nın desteğiyle,

[ii] Bu durum, Bosnalı Müslümanların Sırplar tarafından günümüzde dahi "Türk" olarak adlandırılmalarının ve kendilerine düşmanlık beslenmesinin sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

05.10.1908'de Bosna-Hersek'i ilhak ettiğini Berlin Anlaşması'nda imzası bulunan devletlere ve Osmanlı İmparatorluğu'na bildirdi. İstanbul hükümeti, Bosna-Hersek'in ilhak kararına büyük tepki gösterdi. Fakat Avrupalı devletlerin tutumu karşısında yalnız kaldığını anlamakta gecikmedi ve durumu kabullenmek zorunda kaldı. 1908 yılında yapılan Anex Anlaşması ile Bosna-Hersek'i, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na terk etti. Böylece, fiilen elinden çıkmış olan Bosna-Hersek'i hukuken de kaybetmiş oldu.

Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'nun işgalinin akabinde, Boşnaklar, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'na karşı direnişe geçme kararı aldılar. Ne var ki çıkan isyanlar kısa sürede bastırıldı. Avusturya-Macaristan'a bölgenin kontrolünün verildiği 1878 ile Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'dan tamamen koptuğu 1908 arasında geçen 30 yıl zarfında, bölge halkının büyük bir kısmı, Türklerin geri geleceğine inanmaktaydı. Bu yıllarda Bosna-Hersek ve Sancak bölgesinden sayıları yüz binleri bulan kitleler Anadolu'ya göç ettiler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun, sürmekte olan Trablusgarp Savaşı'nda toprak kaybediyor olmasının verdiği güven ve İngiltere ile Rusya'nın desteğiyle; Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ'dan oluşan dört devlet, 1912-1913 yıllarında I. ve II. Balkan Savaşları'nı başlatarak topraklarını genişlettiler. Balkan Savaşları ile Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'daki topraklarının neredeyse tümünü kaybetti.

Yeni ortaya çıkan emperyalist Avrupa devletlerinin çıkarları Balkanlar'da çatışıyordu. 28 Haziran 1914'te, Avusturya Veliaht Prensi Franz Ferdinand'ın Saraybosna ziyareti sırasında suikast sonucu ölümü, zaten barut fıçısı halindeki Balkanlar ve Avrupa'da ilk kıvılcım olma işlevini gördü ve I. Dünya Savaşı başladı. *Suikasti işleyen "Genç Bosna" Sırp örgütü üyesi Gavrilo Princip, mahkemede verdiği ifadede; "Eylemin amacı, halkta nasyonalizmi ateşlemek, nasyonal bilincin ve intikam hırsının ortaya çıkmasını sağlamaktı." demekteydi.*[3] 4 yılın sonunda, Osmanlı

[3] M.Murat Taşar, Burhan Metin, Altay Ünaltay, **Bosna-Hersek ve Postmodern Ortaçağa Giriş**, İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1996, s. 12.

İmparatorluğu, dokuz ayrı cephede savaştığı ve 400 bin insanını kaybettiği I. Dünya Savaşı'ndan, Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak 30.10.1918'de çekildi. Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Çarlık Rusyası da parçalanmaktan kendini kurtaramadı.

1.3. I. Yugoslavya Süreci

I. Dünya Savaşı'nın sonrasında, savaşın mağluplarından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması ile Balkanlar'da karışıklık baş gösterdi ve 12.02.1918 tarihinde Hırvat, Sırp ve Sloven uluslarının bir araya gelmesiyle I. Yugoslavya kuruldu. Bosna-Hersek, bu oluşumun içinde yer aldı; ancak "kurucu millet" olmadığı gerekçesiyle daha düşük bir statüde tutuldu. Boşnaklara biçilen bu statü farkının sadece kurucu millet olmayışlarından kaynaklanmadığı aşikârdı. Boşnaklar, Ortodoks Sırpların gözünde "hain" idiler. Önce Müslümanlığı kabul etmişler, sonrasında ise, I. Dünya Savaşı'nda Katolik Avusturya-Macaristan'ın yanında Sırplara karşı savaşmışlardı. Böylece Boşnaklar bağımsız bir siyasi güç olma mücadelesine başladılar. Mehmet Sipahi liderliğinde, "Yugoslav Müslümanları" örgütü kuruldu. Ancak 1929'da Kral Aleksander, Yugoslavya yönetimine el koydu ve Yugoslav Müslümanları'nın çalışmaları sekteye uğradı. Bu tarihten sonra yapılan toprak reformlarıyla Boşnakların topraklarının büyük bir bölümü ellerinden alındı. Devlet dairelerinde çalışmaları engellendi ve sonuçta Müslüman halk hızla fakirleşti.

1930'ların sonuna gelindiğinde, Yugoslavya'da, "Genç Müslümanlar" adıyla faaliyet gösteren bir grup, tarih sahnesindeki yerini aldı. 1938 yılında faaliyete başlayan hareketin çıkış noktasını, iki ayrı referans oluşturuyordu: Antikomünizm ve antifaşizm. Hareket, temel olarak, Avrupa'nın ve Komünist Rusya'nın tezlerine karşı koymak hedefinde idi ve Müslümanların sorunlarına çözüm arıyordu.

II. Dünya Savaşı sırasında Almanların saldırılarına fazla dayanamayan I. Yugoslavya, 1941 yılının Nisan ayında işgal edildi. Slovenya'nın yarısı Almanya tarafından, diğer yarısı ve Dalmaçya'nın bazı kesimleri İtalya tarafından, kalan

bölgeler ise Macaristan, Bulgaristan ve İtalya güdümündeki Arnavutluk tarafından ele geçirildi. Bunun yanı sıra iç savaşlar da yaşanmaktaydı. 10.04.1941 tarihinde, Hitler Almanyası, yeni bir "bağımsız Hırvatistan devleti" kurduğunu ilan etti. Bu kukla devletin başına milliyetçi Ustaşa hareketinin başı olan Ante Pavelić getirildi. Bu dönemde Ustaşalarla komünist partizanlar arasında çatışmalar başladı.

Bu devletin kurulması, I. Yugoslavya'nın Sırp ağırlıklı yönetimine karşı kazanılmış bir zafer olarak değerlendirilerek, Hırvatlarca sevinçle karşılandı. Terör ve soykırımın aracı olan yeni devletin çıkardığı ilk yasa, vatandaşlık, ırksal kimlik ile "ari kanının ve Hırvat halkının onurunu korumak" yönündeydi. Yahudi nüfusa karşı büyük bir temizlik hareketi başlatıldı. Savaş sona erdiğinde, Bosna'daki 14 bin Yahudinin yaklaşık olarak 12 bini öldürülmüştü. Ne var ki, Ustaşa devleti için Yahudi düşmanlığı ikincil meseleydi; asıl amaç, Hırvatistan topraklarında yaşayan Sırpları ortadan kaldırmak ve bunu yaparken de Sırplara Müslümanları hedef göstermekti. Bu sebeple Sırp köylerine düzenledikleri saldırılarda, Müslüman kıyafetleri giyip Müslüman gibi davranıyorlardı. Böylece, zaten var olan Sırp-Boşnak gerginliği, had safhaya ulaştı. Sırplar, Boşnak köylerine saldırılar düzenlemeye başladılar.

Hırvatistan yönetiminin soykırımcı politikaları, binlerce Bosnalı Sırpın, mümkün olan her yerde örgütlenmiş direniş hareketlerine katılmasına yol açtı. Sırp tarihinde geleneksel olarak, kahramanlaştırılmış çeteci liderler için kullanılan "Çetnik" terimi bu dönemde yeniden telaffuz edilir hale geldi.

19. yüzyılın ikinci yarısında ilk kez ortaya çıkan bu tabir, Makedonya'da, Osmanlı yönetimine karşı savaşan birliklerin mensuplarına verilmiştir. Köken olarak, "isyan" anlamına gelen "çete" kelimesinden türemiştir. Sırp Çetnik birlikleri, 1877-1878 Türk-Sırp ve Türk-Rus savaşlarının sonrasında daha etkin konuma gelmişler, Makedonya'da, I. Balkan Savaşı'na kadar sürekli faaliyet göstermişlerdir. I. Dünya Savaşı öncesinde, Sırp ordusu dahilinde yeni Çetnik birlikleri kurulmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Belgrad'da faaliyete geçen Çetnik Birliği Genel Kurulu çatısı altında örgütlenmişlerdir. 1941 yılının Nisan'ında, -Yugoslavya Kraliyet Ordusu'nun

kapitülasyonu üzerine, 1946 yılında savaş suçlusu olarak ölüme mahkum edilip kurşuna dizilen- Draja Mihailović'in önderliğinde bir grup Yugoslav subayı tarafından, Batı Sırbistan'da, Yugoslav Ordusu Çetnik Birlikleri Komutanlığı kurulmuştur. Slovenya, Hırvatistan, Karadağ ve Bosna-Hersek'te ortaya çıkan benzer örgütler de, bu komutanlık çatısı altına girmiştir.[4]

Komünist partizanlar ise, gerek Çetniklerden gerekse Ustaşalardan çok farklı amaçlar güdüyorlardı. Parti lideri Josip Broz Tito, çözüm odaklı ve doğuştan idareci sıfatına sahip bir kişiydi. Yalnızca Alman işgalini sona erdirmeyi amaçlamamış, savaş sonrası komünist bir devlet kurmak için toplumsal bir devrim yaratacak direniş programını planlamaya başlamıştı. Tito, Yugoslavya halkını birlik, beraberlik, kardeşlik ve bağımsızlık çağrısı yapan bir bildiriyle mücadeleye çağırdı. İktidarı ele geçirip, köylüler ve çetelerle işbirliği yaparak, 1941'in sonbaharına kadar olan zamanda Karadağ, Bosna ve Batı Sırbistan topraklarının büyük bir bölümünün işgalden kurtarılmasını sağladı. Tito ve partizanları kısa süre içinde Yugoslavya'da herkes tarafından tanındı. Almanların yoğun baskılarına rağmen, partizan grubunun hareket ve fikirleri benimsendi. Tito, Sovyetler Birliği ve diğer büyük devletlerden habersizce, Yugoslavya Antifaşist Ulusal Kurtuluş Konseyi'ni topladı. Geçici bir devrim hükümeti kurarak, Yugoslavya'nın eşit halklardan meydana gelen federal bir topluluk olduğunu ilan etti. 1945 yılının Kasım ayında yapılan seçimlerde % 90 oranında ezici ağırlıkla Komünist Parti yönetimindeki Halk Cephesi Koalisyonu seçimi kazandı. Yeni meclis 29.11.1945'te "Yugoslavya Federal Cumhuriyeti"ni ilan etti ve Josip Broz Tito'yu cumhurbaşkanı seçti. Ülkedeki monarşi rejimi artık sona ermiş ve Yugoslavya, deyim yerindeyse, küllerinden yeniden doğmuştu.

Savaş sonunda yeni bir devlet ve başkanı Josip Broz Tito, Balkanlar'da yerini aldı. Yugoslavya, savaştan bütünlüğünü başarıyla koruyarak çıktı. Ama 4 yıl süren

[4] Cemaledin Latić, "Srebrenica Cehennemi", Türkçesi: Suat Engüllü, Tezkire düşünce,siyaset, sosyal bilim dergisi, sayı 42, Şubat/Mart 2006, Ankara, s. 12.

savaşlar ve iç savaş sonunda, Polonya'dan sonra Avrupa'nın en çok tahrip edilen ülkesi oldu. II. Dünya Savaşı sonunda Yugoslavya'nın durumu aşağıda belirtildiği gibiydi:

- *6 milyonluk nüfusun 1.7 milyonu savaşta ölmüştü. Bu rakamın 700.000 kadarı iç savaş kurbanıdır.*
- *Şehirler neredeyse bütünüyle tahrip edilmiştir. Tüm binaların 1/6'sı oturulamayacak durumdadır. Nüfusun % 25 oranı evsizdir.*
- *Tarım aletlerinin % 80'i kullanılamaz durumdadır. Hayvanların % 50'si telef olmuştur.*
- *Ulaşım hatlarında % 40, demir yollarında % 50, lokomotiflerde % 75 zarar vardır.*
- *Savaş sonrası Yugoslavya'yı bekleyen en büyük tehlike açlıktır. Yugoslavya, 1946-1947 yıllarında Birleşmiş Milletler'den yardım almak zorunda kalmıştır.*[5]

Tüm bu olumsuz koşullara rağmen, Tito ve "Bratstvo i Jedinstvo" (Kardeşlik ve Birlik) sloganıyla bir bütün haline gelen Yugoslav ulusu, güçlükleri yenme yolunda büyük bir mücadele içine girerek Yugoslavya'yı düzlüğe çıkarmayı başarmışlardır.

[5] Mustafa Selver, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003, s.71.

1.4. Tito Dönemi ve II. Yugoslavya

Cumhuriyetin ilk yıllarında, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Avrupa ülkelerinin pek çoğuna yayılan Stalinizmin ilkeleri sadakatle uygulandı. Fakat, özellikle 1947 yılı sonrasında, Tito II. Yugoslavya'nın yeniden yapılanmasında, (Bundan sonra sadece "Yugoslavya" olarak anılacaktır) geleneksel Sovyet yönetiminin ve Stalin prensiplerinin dışında bir yol izleyerek, kendince bir idari tarz benimsemiştir.

ABD'nin 1947 yılı sonlarında gündeme getirdiği ve 1948-1951 yılları arasında yürürlükte kalan "Marshall Planı" adlı ekonomik yardım planını, Stalin "Amerikan emperyalizminin bir aleti" olarak nitelendirmiş ve buna karşıt bir girişim olarak Sovyetler Birliği, Macaristan, Polonya, Çekoslavakya, Bulgaristan, Romanya, Fransa, İtalya ve Yugoslavya komünist partilerini bir araya getirmeyi hedefleyen "Kominform"u kurmuştur. Sovyetler Birliği'nin, diğer Doğu Avrupa ülkeleri gibi Yugoslavya'nın da üzerinde Kominform aracılığıyla baskı kurmaya çalışmasının getirdiği gerginlik, Sovyetler Birliği ile Yugoslavya'nın ilişkilerinin 1948 yılında kesilmesine neden oldu ve ülke 28.06.1948'de, Kominform'dan çıkarıldı.

Stalin'in 1953'te ölümünden sonra Sovyetler Birliği politikaları ve dolayısıyla Sovyetler Birliği-Yugoslavya ilişkileri yumuşamaya yüz tutmuş ve Kruşçev yönetimi tarafından Yugoslavya'ya yeniden Doğu bloğuna katılması yönünde davet yapılmış ise de, Tito; Doğu bloğuna katılmayarak, Mısır Devlet Başkanı Nasır ve Hindistan Başbakanı Nehru ile birlikte, 1961 yılında, Doğu ve Batı bloklarına dahil olmak istemeyen ve çoğunluğunu üçüncü dünya ülkelerinin oluşturduğu "Bağlantısızlar" hareketinin (Non-Alignment) kurucusu olmuştur.

Tito'nun Sovyet modelini örnek almaktan uzak idari sistemi, Sovyetler Birliği'nin ülkedeki etki alanını daralttığı gibi, Batı ülkelerinin de Yugoslavya'nın sınırlarının bütünlüğünün korunması için destek vermeleri sonucunu beraberinde getirmiştir. ABD ve Sovyetler Birliği, Yugoslavya'yı aralarında tampon bir devlet olarak görmüşler ve bu durum Yugoslavya'nın kendi komünizm versiyonunu

uygulayabilmesi için bir fırsat oluşturmuştur. *Tito, komünizmi Yugoslavya'nın milli şartlarına göre tatbik etme çabasında idi. Tito'nun bu hareketi, milletlerarası komünizm hareketinde ilk "milli komünizm" tatbikatı olarak telakki edilebilir.*[6]

Tito'nun Yugoslavyasında uygulanan komünizm modelinin doğru anlaşılmasında anahtar kavram "öz yönetim"dir. Bu model 1950'lerin başında oluştu ve zaman içinde çeşitli idari katmanlara aşamalı olarak yayıldı. Devlet yapılanması, bu ilke gereği, karar aşamalarında yerel idari birimlere, Sovyet modeline nisbeten daha fazla özgürlük veren bir yapıya sahipti.

Tito'nun üç yönetim ilkesi, ülke politikasının temelini oluşturdu:

- *Öz yönetim anlayışı ile yerel özgürlüklerin sağlanması*
- *Kardeşlik ve birlik anlayışıyla tek parti yönetimi çerçevesinde etnik uyum kurulması*
- *Dış politikada bağlantısızlık anlayışıyla dünya barışına hizmet edilmesi.*[7]

Yugoslavya'da en kalabalık millet (%36) Sırplardı. Sırpları, çoğunluğu Hırvatistan'da yaşayan Hırvatlar takip etmekteydi (%19,8). Üçüncü sırada ise Bosna-Hersek'te ve Sancak'ta yaşayan Boşnaklar gelmekteydi (%14). Daha sonra Slovenler(%7,8), Kosova bölgesindeki Arnavutlar (%6,5) ve Makedonlar (%6) onları takip etmekteydi. Sıralamanın sonunda Karadağlılar (%2,6) ve Macarlar (%1,9) yer almaktaydılar. Bunun dışında, Türkler, Çekler, Romenler, Ukraynalılar, Çingeneler, Bulgarlar %1'in altında nüfusa sahiptiler.[8]

[6] Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyılın Siyasi Tarihi 1789-1914**, Ankara, Alkım Yayınevi, 1999, s. 49.

[7] Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, Ankara, İmge Kitabevi,1994 (4. baskı), s. 494.

[8] M. Murat Taşar, A. Altay Ünaltay, Burhan Metin, A.g.k., s. 2.

Josip Broz Tito aslen Hırvat-Sloven olmakla beraber, aldığı komünist eğitimin etkisiyle, etnik ve dini özellikleri gözardı edebilen bir liderdi. İktidara geldiğinde, Genç Müslümanlar hareketinin faaliyetleri yasaklandı. Zira Tito, ülkenin parçalanmaması için, yönetime karşı koyabilecek tüm muhalif grupları yok etmeye kararlıydı. Ülkede yalnızca komünist teşkilâtın faaliyetlerine izin veriliyordu.

Bütün kovuşturmalara rağmen Genç Müslümanlar hareketinin önünü alamadığını gören komünist yönetim, 1940'ların sonlarında tavrını daha da sertleştirdi. 1949 yılında Genç Müslümanlar grubunun 4 lideri idam edildi. Genç Müslümanlar hareketi ile adını duyuran ve 1949'da "İslam Deklarasyonu" adlı kitabını yazan Alija Izetbegović'in hakkında, "kökten dincilik" suçlamasıyla soruşturmalar başladı. Bosna'daki İslami yöneliş hakkında ayrıntılı bir rapor hazırlandı ve bu rapordan sonra, Müslümanlar hakkında takibatlar arttı. 1983 yılının Mart ayında Alija Izetbegović ile 4 arkadaşı, Devlet Güvenlik Merkezi'ne alındı. Hücrede tutulduğu 4 ayın ardından gizli oturumla yargılanmasına başlandı ve Temmuz 1983'te Alija Izetbegović, "işçi sınıfının iktidarını yıkmak için karşı devrimci faaliyet oluşturmak" suçundan 14 yıl hapis cezası aldı.

Genç Müslümanlar hareketinin düşünürlerinden Cemaledin Latić, bir röportajında şöyle diyordu:

"*Tito'nun ölümünün sonrasında Sırplar, Büyük Sırbistan hayallerini gerçekleştirmek, Müslümanları Bosna'dan sürmek üzere harekete geçtiler. Belgrad yönetimi, derin devlet ve Sırp Komünistler, Müslümanlardan aralarına aldıkları hâkim, savcı ve gizli polis üyeleri ile, bizi mahkum ettiler. Bizi, Sırp, Hırvat ve diğer halkları Bosna'dan kovma planı yapmakla suçladılar. Ancak gerçekte müslümanlara yönelik etnik temizlik planları daha o zaman Belgrad'da yapılmıştı.*"[9]

Yugoslavya, komünizmle yönetilen ülkeler arasında, bölgesel gelir dağılımı en dengesiz olan ülke durumundaydı. 1960'lı yıllarda pazar ekonomisine geçilmesi, bu durumu daha da ağırlaştırdı. 1970'li yıllarda ortaya çıkan dünya ekonomik

[9] Cemaledin Latić, "**Aliya**" Belgeseli, Yönetmen: Mahmut Fazıl Coşkun.

bunalımı ve Yugoslavya'da giderek daha fazla etkinlik alanına sahip olmaya başlayan uluslararası sermaye, ekonomik istikrarın sağlanmasında belli bir işlevi bulunan federal hükümetin gücünü büsbütün zayıflatmış ve Tito'nun en önemli temel ilkesi olan öz yönetimin uygulanmasında sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. *Bu durumun sonuçları, bölgesel gelir dağılımındaki adaletsizliğin derinleşmesinde açıkça görülmüştür. 1976'ya gelindiğinde, ülkenin en zengin bölümünü oluşturan Slovenya'nın adam başına ulusal geliri, en yoksul bölümünü oluşturan Kosova'nın adam başına ulusal gelirinin 7 katına yaklaşmış bulunuyordu.*[10]

Ağır ekonomik sorunlara olarak, dünyanın başka bölgelerindekilerden daha sahici bir komünizm kurmak için gösterilen tüm çabalara rağmen, Yugoslavya komünist dönemde çeşitli biçimlerde ağır siyasal çatışmalar yaşadı. Bu çatışmaların çoğu, ülkedeki etnik gerilimleri yansıtıyordu. Daha 1980'lerin başında, Yugoslavya'daki eşitliğe aykırı statülerinin yarattığı Kosova'daki Arnavut milliyetçiliği, Yugoslavya'nın yakın geleceğinin habercisi gibiydi. Tito'nun ölümünden bir yıl sonra, 1981 yılında Arnavutlar, Yugoslavya içinde eşit bir cumhuriyet statüsü elde etmek için bir ayaklanma başlatmışlar, fakat kendilerini savunacak güçlü bir dış destekten yoksun oldukları için amaçlarına ulaşamamışlardır.

Bağlantısızlar Hareketi, güçlü bir maddi ve kitlesel temele oturamadı. 1964'te Nehru'nun, 1970'de Nasır'ın ölümüyle Bağlantısızlar Hareketi, gücünü önemli ölçüde yitirdi. Tito'nun 1980 yılı başında ölmesiyle, bu konudaki umutlar tümüyle silindi.[11] Gorbaçov'un, Sovyetler Birliği komünist sistemine dinamizm kazandırmak amacıyla 1991 yılında "Glastnost" (Açıklık) ve "Perestroika" (Yeniden Yapılanma) ilkelerini ilan ederek ülkenin dağılması ile sonuçlanacak bir süreci başlatıyor, 1989 yılının sonunda Berlin Duvarı'nın yıkılması, sembolik olarak, neredeyse 40 yıl süren soğuk savaş döneminin sona erdiğini ve komünizm idealinin yok olduğunu

[10] Alpaslan Işıklı, **Kuramlar Boyunca Öz yönetim ve Yugoslavya Deneyi**, Alan Yayıncılık, 1980, s. 63.
[11] Alpaslan Işıklı, a.g.k., s.87.

gösteriyordu. Doğu bloğu ülkelerindeki komünist liderler, yerlerini teker teker komünist olmayan yönetimlere bıraktılar. Dünyada yaşanan bu gelişmeler, Balkanlar'da da, küllenmiş olduğu sanılan milliyetçilik ateşinin yeniden alevlenmesi ile sonuçlandı. Tito'nun ölümüyle etnik mozaiği sarsılan Yugoslavya'da, ülkeyi oluşturan 5 etnik unsur, artık her an savaşa hazırlıklı olarak yaşamaktaydı.

1.5. Tito Sonrası Yugoslavya ve Sonun Başlangıcı

Aşırı milliyetçi fikirler Belgrad'da 1980'li yılların ortalarından itibaren gelişmeye başladı. Ünlü yazar Dobrica Corsić gibi aydınlardan oluşan Sırp Bilim ve Sanat Akademisi'nin 1986'da yayınladığı "Memorandum" adlı muhtıra niteliğindeki belge, Sırpların Yugoslavya'daki statü ve durumunu analiz ederken, Büyük Sırbistan'ın geçmişinden bugüne yaşadığı tehlikeleri ele alıyor, Tito'nun Yugoslavyasını "Sırp karşıtı" olarak tanımlıyordu. Birkaç yıl sonrasında da, Nasyonalizm, psikiyatrist Jovan Rasković ve Karadžić'in öğretmeninin de etkileriyle iyice yayıldı. Rasković, Nasyonalizm'e, mistisizm ve Freudizm'i ekleyerek, Sırplar'ın intikam arzularına teorik bir temel oluşturmuş oldu.

Slobodan Milošević, bu muhtıra vesilesiyle ortaya atılan "Sırp problemi"ni çözmeye yönelik vaatleri ve Sırplar'ı, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nde hâkim ulus haline getirmek gibi Sırp ulusunun milliyetçi yönüne vurgu yapan söylemleri ile siyasette hızla yükseldi. Sırp ulusunun tarih boyunca ezilmişliği iddiası, tabanda kendine çok kısa sürede büyük bir yer buldu ve Sırp halk hareketlerinin oluşmasını sağladı.

Osmanlı İmparatorluğu ile Sırp Krallığı arasında 1389'da yapılan Kosova Savaşı'nın 600. yıldönümünde, 28 Haziran 1989'da düzenlenen anma töreninde, Sırp kralı Lazar'ın kemikleri mezarından çıkarılıp, bütün ülkede dolaştırıldı. I. Murat komutasındaki Osmanlı ordusunun Sırp kralı Lazar'ı büyük bir bozguna uğrattığı Kosova Ovası'nda düzenlenen mitingde, Milošević, kanlı günlerin yakın

olduğunu halkına haber verir gibiydi. "Anma töreni" için duvarlara asılan posterlerde, Slobodan Milošević'in fotoğrafı, Kosova Savaşı sırasında ölen Lazar'ın ve Hz. İsa'nın resimleri ile yan yana boy gösteriyordu. Milošević, 500 yıl önce ölen Lazar'dan bu yana, hayali hep canlı tutulan "Büyük Sırbistan"ın en büyük lideri olarak ortaya çıkmıştı. Milošević, kalabalığa karşı "Altı yüzyıl sonra, yeniden savaşların ve mücadelelerin içine girmiş bulunuyoruz. Bunlar bu kez silahlı birer savaş değiller, ama böyle kalıp kalmayacaklarını da kimse bilemez." demekteydi.

Bazı araştırmacılar, Kosova Meydan Muharebesi'nin Sırp halkının ortak bilincinde bıraktığı izleri, politik psikolojiye ait bir deyimle, "seçilmiş travma" (chosen traumas) olarak nitelendirmektedirler. *Politik psikoloji profesörü Vamık D. Volkan, travma (acı)nın tanımını şöyle yapıyor: "Yas, kaçınılmaz bir insan tepkisidir. Yasla, kayıp kabullenilir, geriye anılar kalır. Toplumsal kayıptan sonra yası yaşamayan bir etnik grup, olayı asırlarca canlı tutarak sonucu değiştirmek ister. Bu artık "seçilmiş travma"dır. Seçilmiş travmada yas tutamama bir nesilden diğerine devam eder. Nesiller, atalarına yapılanı onarmak ve kimliklerinin bir parçası olan onur kırıklığından kendilerini kurtarmak için, bilinçli ya da bilinç dışı, seçilmiş travmayı yaşatırlar. Çünkü seçilmiş travma, etnik kimliğin temelini oluşturur."*[12]

Sırp ulusunun ulusal sembolü olan, bir haç ile çevresindeki dört tane (Kiril alfabesinde 'S' okunan) 'C' harfi de, "Sırpları sadece birlik kurtarır" (Samo Sloga Srbina Spasava) anlamına gelmekte ve bu seçilmiş dışlanmışlık ruh halini ifade etmektedir.

1980'lerin sonlarında Yugoslavya'da demokratik bir yeniden yapılanma süreci başlıyordu. Bu süreçte müslümanların da demokratik partiler kurması konusu gündeme geldi. Genç Müslümanlar hareketinin başı konumundaki Alija

[12] M. Tahir Hatiboğlu, **Bosna'ya Farklı Bakış**, Ankara, Selvi Yayınları, 1996, s.104-105.

Izetbegović, 1988'de hapisten çıktığında arkadaşlarını bir araya topladı ve SDA (Stranka Demokratske Akcije- Demokratik Eylem Partisi) böylece kurulmuş oldu. Partinin gördüğü ilgi, Sırp ve Hırvatları korkutmaya başlamıştı; çünkü bu yeni politik gücün bölgedeki dengeleri değiştireceğinin belirtileri mevcuttu. 18.11.1990'da Bosna-Hersek'te ilk serbest seçimler yapıldı ve SDA, meclisteki 240 sandalyenin 86'sını kazandı. Aynı zamanda 7 başkanlık üyesinin 3'ü de SDA'nın oldu. Alija Izetbegović cumhurbaşkanı seçildi.

Seçimlerde meclise giren Sırp SDS ve Hırvat HDZ partilerinin, uzlaşmazlığın sürekliliği konusunda neredeyse uzlaşmış olmaları sebebiyle, yeni hükümetin çalışmalarında sık sık aksaklıklar yaşanıyordu. Bu partiler, Sırbistan ve Hırvatistan'daki ana partilerinin birer uzantısı gibi çalışmaktalardı. Bosna-Hersek'in geleceğine dair planlar yapmaya hazırlanan Izetbegović, kendini politik bir karmaşanın içinde buldu. Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetlerin başkanlarıyla sık sık bir araya gelip Yugoslavya'nın geleceğini konuştular. Alija Izetbegović, *"Yugoslavya'nın parçalanmaması bizim lehimize olduğu için onu korumak için çok çalıştık. Biz Boşnaklar, muhtemel bir savaştan kaçınabilmek için elimizden gelen her şeyi yaptık. Fakat yapabileceğimiz bir şey yoktu. Yalnızca Saraybosna'da Yugoslavya ordusuna ait 8 karakol vardı ve Yugoslavya ordusu bütünüyle Sırpların idaresindeydi. Saraybosna asker doluydu."* [13] demekteydi.

1991'in baharına gelindiğinde Yugoslavya ordusu, Sırpları silahlandırmaya başladı. Bu dönemde Bosna-Hersek hükümeti iki önemli girişimde bulundu. Bunlar; Yugoslavya ordusuna Bosna-Hersek'ten asker vermeme kararı almak ve sonradan Bosna-Hersek ordusuna dönüşecek olan ulusal bir savunma konseyi kurmaktı. 1991 sonbaharında Çetnikler Bosna'da daha sık görülmeye başlamışlardı. Bu aylarda Sırplar, bir yandan da Hırvat şehirlerini bombalıyorlardı. 1992 yılı başında Hırvat ve Yugoslavya orduları arasında ateşkes anlaşması imzalandı ve Yugoslavya ordusu Hırvatistan'dan Bosna'ya çekildi. Felaketin ayak sesleri böylece duyulmaya başlandı. Sırplar SDS kanalıyla, Bosna-Hersek

[13] Mahmut Fazıl Coşkun, A.g.y.

hükümetini tanımayan otonom bölgeler yaratarak, Bosna'yı fiilen bölmeye başladılar. 09.01.1992'de bir Bosna Sırp ulusal parlamentosu kuruldu. Bundan bir hafta sonra, Avrupa Birliği, Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlığını kabul etti. Bosna-Hersek ve Makedonya'nın bağımsızlığını ise, ülkede referandum yapılması şartına bağladı.

Bosna-Hersek parlamentosu bir referandum yapma kararı aldı. Sırplar referandumu boykot edeceklerini açıkladılar. Halkın katılımını azaltmak ve referandumu geçersiz kılmak istiyorlardı. Hemen o akşam tüm Bosna-Hersek şehirlerinde barikatlar kuruldu ve Sırplar sokaklarda kimlik kontrolüne başladılar. Referandum bu şartlar altında, 28 Şubat - 1 Mart tarihlerinde yapıldı. Referandum sonuçları Bosna-Hersek'in bağımsızlığını kesin olarak ilan etti. Halkın % 66'sı seçimlere katılmış ve bu nüfusun % 99'u bağımsızlığa "Evet" demişti. Avrupa Birliği ve ABD, Bosna-Hersek'in bağımsızlığını tanımakta gecikmediler. Ancak SDS lideri Radovan Karadžić, ülkeyi tanımadıklarını açıkladı. Bu açıklamanın ardından da Bosna-Hersek Sırp Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etti.

Uzun süredir beklenen savaş, Çetniklerin Bijeljina'ya yaptıkları saldırılarla başladı. Slovenya ve Hırvatistan'da bulunan Sırp askerlerinin bir kısmı da Bosna'ya doğru hareket etti. Bu arada sokaklarda barış yanlısı gösteriler yapılıyordu. Bu gösterilerden birinde, göstericiler şehri ikiye ayıran Miljaćka nehrinin üzerindeki köprülerden birinden geçmekteyken, kalabalığın üstüne civardaki tepelerden açılan ateş sonucu Suada Dilberović adlı Boşnak genç kız hayatını kaybetti. General Ratko Mladić komutasındaki Sırplar, Saraybosna'yı çevreleyen tepelerden ağır bir saldırı başlatmıştı ve tepelere mevzilenen sivil Sırplar, nokta atışı yapabilen sniper tüfekleriyle ateş ediyorlardı. Savaş tüm Bosna-Hersek'e hızla yayılıyordu. *Bosna-Hersek Cumhuriyetinin temsilcisi Eyüp Ganiç, 1992 yılının Ağustos ayında Genevre'de gerçekleştirilen olağanüstü kurul toplantısında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu karşısında ilk defa Etnik Temizlik'ten bahsetmiştir: " Bir köy, düşman birlikleri tarafından kuşatılmış, hatta masum halkı yıldırmak için kimyasal ilaçlarla dahi bombardıman yapılmıştır. Sonrasında köye*

giren askerler, evleri yağmalamış, işyerlerini yıkmış ve bunun sonucunda da halk, uzaklara sürülmeden önce bütün malvarlığından vazgeçtiğini beyan eden kağıtları imzalamak zorunda kalmış…" Ganiç bu ibret verici tabloyu gözler önüne serdiği sırada Bosna'da savaş başlayalı henüz birkaç ay olmuştu.[14]

Cemaledin Latić bir röportajında, *"Alija muhtemel bir trajediden bahsediyordu, ama bu boyutlarda bir vahşeti hiçbirimiz beklemiyorduk. Biz hepimiz, Avrupa'ya inanmıştık; AGİK'e ve onun ilkelerine inanmıştık. Bu, bizim altından kalkamayacağımız bir tuzaktı. Katliamların bu boyutlara ulaşacağını ne Bosna'da, ne de Yugoslavya'da kimse tahmin edemiyordu."*[15] demekte, Alija Izetbegović de eklemekteydi:

"Aslına bakarsanız, içinde yaşadığımız çağdan ve mekândan dolayı bir katliam beklemiyorduk. Yaşadığımız mekan Avrupa, içinde bulunduğumuz çağ ise 20. yüzyılın sonuydu. Bosna'da gerçekten bir savaş olduğunu kabul etmemiz neredeyse 70 gün sürdü. Artık dönüşü olmayan bir yoldaydık. 20.06.1992'de Bosna-Hersek başkanlığı, savaş ilan etti. O zamana kadar bu çılgınlığı durduracak bir mucizenin gerçekleşeceğine dair inancımızı hiç kaybetmemiştik."[16]

20.06.1992'de meclis feshedildi. Boşnaklar, oluşturdukları küçük direniş gruplarıyla, Avrupa'nın 4. büyük ordusuna karşı koyuyorlardı. Bu gruplar, düzenli ordusunu kuramamış Bosna-Hersek için, savaşın ilk zamanlarında büyük yararlılıklar gösterdiler. Alija Izetbegović ve arkadaşları, düzenli bir ordu kurulmadan ülkeyi savunmanın mümkün olmayacağını gördüler ve Bosna-Hersek ordusunu kurmak için çalışmalara başladılar. Bosna-Hersek başkanlığı, 26.06.1992 yayınladığı bir bildiri ile bütün Boşnakları askeri birliklere çağırdı.

"Silahlarımızın çoğunu çatışmalarda, düşman kuvvetlerinden ele geçiriyorduk. Ayrıca küçük atölyelerde ve fabrikalarda ürettiğimiz, bir de dışarıdan

[14] Elena Doni, Chiara Valentini, **Etnik Tecavüz Bosnalı Kadınların Dramı**,Türkçesi: Sevcan Tutan, İstanbul, Real Yayıncılık, 1994 (2. Baskı), s. 18.

[15] Mahmut Fazıl Coşkun, A.g.y.
[16] A.g.y.

satın aldığımız silahlar vardı. Fakat gene de sayıları bir savaşı kazanacak kadar çok değildi. Birleşmiş Milletler'in, 1991 yılının Eylül'ünde koyduğu silah ambargosu en çok bizi etkiledi. Sırplar zaten silahlıydı. Ayrıca da Yugoslav ordusunun silah gücü arkalarındaydı." [17]

Ülkeye dışarıdan gönderilen insani yardımlar, şehri kuşatan Sırp güçleri yüzünden Boşnaklara ulaşamıyordu. Saraybosna havaalanının altından geçen ve şehirden çıkışı sağlayan 700 metre uzunluğundaki tüneli kazma fikri böyle ortaya çıktı. Tünel, 5 ay gibi bir sürede kazıldı. "Tüm Bosna'yı 15 günde ele geçiririz!" iddiasındaki Sırplar, silahsız bir halktan böyle bir direnişi beklemiyorlardı. Saldırıyı daha da ağırlaştırdılar. Savaşın başlarında Müslümanların yanında yer alır gibi gözüken Hırvatlar da Bosna-Hersek pastasından pay almak üzere savaşa girdiler.

1994'e gelindiğinde, savaş Müslümanlar lehine dönmeye başlamıştı. Bosna-Hersek'in düzenli ordusu, artık Saraybosna kuşatmasını sonlandırmak için ciddi operasyonlar yapabilecek duruma gelmişti. 1995'te Sırplar, Saraybosna'daki kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldılar. Savaşın sona ereceğini gören Sırplar, son büyük katliamlarını Srebrenica'da yaptılar. Srebrenica'da yaşananlar, II. Dünya Savaşı'ndan sonra yaşanan en büyük sivil katliamı idi. Srebrenica, Bosna Savaşı'nda Birleşmiş Milletler'in koruması altında bulunan ve "güvenli bölge" ilan ettiği 6 bölgeden biriydi. Oysa bu bölge, savaş süresince, en kısa sürede en fazla insanın katledildiği yerin adı olarak hafızalara kazındı.

Srebrenica halkının % 80'i Müslümanlardan oluşmaktaydı. Birleşmiş Milletler'e güvenerek bölgeye sığınan 8 bin kadar Bosnalı Müslüman, 10.07.1995 tarihinde Sırp çetelerinin kenti kuşatması ve bazı Birleşmiş Milletler askerlerini rehin alması üzerine, Birleşmiş Milletler görevlileri tarafından Sırplara teslim edilerek toplu halde katledildi. Katliamdan kurtulabilen az sayıda insan ve bazı Hollandalı askerlerin anlattıkları, Birleşmiş Milletler görevlilerinin, Sırplara silah,

[17] A.g.y.

araç ve kıyafet yardımında bulunduğu yönündeydi: Kendilerine verilen üniformaları giyen Sırp milisleri, kendilerini BM askeri gibi tanıtıp Müslümanları teslim aldılar ve toplu olarak katlettiler.

Savaş, 45 ay sonra, Avrupa Birliği ve ABD'nin baskısıyla ve bir galibi olmaksızın sona ermişti. Savaşı sona erdiren anlaşma için masaya oturuldu. 21.11.1995'te imzalanan Dayton Barış Anlaşması, imzalandığı tarih göz önüne alındığında, anlaşmada baskın güç olan bu devletlerin Sırp tarafın çıkarlarını gözettiğini açıkça ortaya koymaktaydı. Zira, Bosnalı Müslüman tarafın, en zorlu dönemlerini atlattığı ve artık savaşın lehine döndüğü, askeri gücünü toparladığı ve bazı bölgelerde karşı atağa geçtiği bir sırada anlaşmayı imzalamaya Bosna-Hersek hükümeti neredeyse zorlanmıştır.

Bosna-Hersek Eski Genelkurmay Başkanı Rasim Delić, "1994 yılından itibaren, temas grubu bir Bosna-Hersek planı hazırlamıştı. Bu plan Bosna-Hersek'in, % 51 - % 49 esasına göre bölünmesini öngörüyordu. 1995 yılında açıkça görüldü ki, Bosna Savaşı, bir galibi olmadan durdurulmak isteniyor. Artık Bosna-Hersek ordusunun Sırpları yeneceği açıkça belli olmuştu. Ekim 1995'te, Boşnak ordusunun ilerleyişini durdurmam için bana baskı yapıldı. Hatta Zagreb'te ABD büyükelçiliğinde yaptığımız bir toplantıda, Richard Holbrooke, bana, ilerlememizin boşuna olduğunu, elimizden gelen her şeyi yapsak bile % 51 - % 49 sınırına dönmek, aldığımız topraklardan geri çekilmek zorunda kalacağımızı söyledi." demekteydi. [18]

Savaş sırasında Bosnalı Sırplar ve destekçisi Sırbistan'ın kan dökerek ele geçirdiği topraklar, Dayton Barış Anlaşması ile neredeyse tümüyle Sırplara bırakılmış, Bosna-Hersek toprakları -Sırp tarafın istediği şekilde- yönetim birimlerinin etnik köken gözetilerek ayrılması, kantonların varlığı, dönüşümlü

[18] A.g.y.

başkanlık gibi düzenlemelerle yeniden yapılandırılarak, Sırplar adeta ödüllendirilmiştir.

Alija Izetbegović, anlaşma süreci için şöyle söylüyordu:

"Uzun hayatım boyunca pek çok iş yaptım. Mahkumken çukur kazdım, taş kırdım, harç taşıdım. Hayatımı kazanmak ve çocuklarımın geçimini temin edebilmek için inşaat şefliği ve avukatlık yaptım. Ancak bugüne kadarki en zor işim, Dayton'daki anlaşma masasına oturmak oldu. Benim derdim muzaffer bir komutan olarak anılmak değil, ülkeme koltuğumun altında makul bir barış anlaşmasıyla dönmekti. Barış anlaşması süreci, Bosna'nın boğazına dayanmış bir bıçakla ve çeşitli tehditlerle geçti. Sayısal çoklukları ve ürkütücü askeri güçleri ile savunmasız bir halka saldıran taraf, yani Sırplar, sadece benim prensiplerime ters düşen önerilerle değil, aynı zamanda tüm adalet ve insanlık duygularına ters düşen önerilerle çıkıyorlardı karşıma. Böyle bir barışı kabul etmek çok zordu. Ancak çok zor olan başka bir şey daha vardı: Eve, 'Savaşa devam ediyoruz' cümlesiyle dönmek. Bu, yapılması neredeyse imkânsız bir tercihti ve ben kendimi çarmıha gerilmiş gibi hissediyordum."[19]

Bosna-Hersek, Dayton Barış Anlaşması ile savaşın sona erdirilmesinden bu yana uluslararası denetim ve gözetim altında tutulan bir ülke durumundadır. Bu devletin en yüksek yasama ve yürütme organı, parlamento, cumhurbaşkanı ve hükümet değil, Batılı devletlerin güdümündeki bir uluslararası koalisyonca atanan Bosna-Hersek Yüksek Temsilcisi'dir. Bu temsilci, Dayton Barış Anlaşması çerçevesinde, bu anlaşmanın askeri konular dışında kalan hükümlerini hayata geçirmekle yetkilendirilmiştir. Yani Batılı başat güçler, başka pek çok yolla olduğu gibi, Yüksek Temsilcilik yoluyla da Bosna-Hersek'in geleceğini istedikleri gibi şekillendirme olanağına sahiptirler.

Öte yandan, Dayton Barış Anlaşması, yaptırım gücü bakımından da ciddi olmaktan uzak bir anlaşma niteliğindedir. Hem Bosna Sırp Cumhuriyeti, hem de

[19] A.g.y.

Sırbistan yönetimleri, anlaşmada karara bağlanan yükümlülükleri gereği savaş suçlularını uluslararası mahkemeye teslim etmek yerine, çok uzun bir süre boyunca bu yükümlülüklere aykırı olarak, kimlikleri bilinmekte olan bu kişileri korumuş ve kollamışlardır.

Diğer taraftan, başta Bosnalı Müslümanlar olmak üzere, savaş mağduru olan mültecilerin pek çoğu Dayton Barış Anlaşması'nda sözü edilen 'dönüş hakkı' çerçevesinde terk ettikleri topraklara geri dönememişlerdir. Bunun başlıca sebebi, ülkedeki durumun savaş sürecinden bugüne kadar kayda değer bir değişikliğe uğramamış olmasıdır. Evlerine dönen mültecilere, anlaşmada sözü geçen güvenli ortam sağlanamamakta, bu kişilerin mülkiyet ve eğitim hakları garanti altına alınamamaktadır.

Dayton Barış Anlaşması sadece savaşın fiilen sona erdirilmesini uluslararası düzeyde karara bağlamak işlevi görmüş olup, savaş sırasında yaşanan sıkıntıları ortadan kaldırabilmiş değildir. Bu anlaşmanın esasen böyle bir niyetinin olmadığı da ortadadır.

Benzer şekilde, Uluslararası Adalet Divanı'nın, Bosna-Hersek hükümetinin 1993 yılında yaptığı başvuruyu inceleyerek, 14 yıl sonra, 26.02.2007'de karara bağladığı soykırım davası da, Sırp katliamlarını ödüllendirir niteliktedir. Divan'ın aldığı karara göre, Bosna-Hersek'te "etnik temizlik" (katliamlar, topraklardan sürme) yapılmış, işkence ve tecavüz suçları işlenmiştir; fakat bunlar soykırım suçu değildir. Adalet Divanı, sadece 11.07.1995 tarihinde 7000 kişinin öldürüldüğünü kabul ettiği Srebrenica'daki katliamları "soykırım" olarak nitelemiş, fakat "kışkırtma, planlama ve/veya aktif olarak suça iştirak" anlamında Sırbistan'ın bu suça ortak olmadığı kararına varmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TECAVÜZ

2.1. Tecavüz Olgusu ve Failin Psikolojik Arka Plan Ayrımları

"Tecavüz" terimi, köken olarak, "müsaade etmek" anlamına gelen "cevaz"dan türemiştir ve "izin verilenin ötesine geçmek, sınırı aşmak, saldırma, sataşma, sarkıntılık, el uzatma, başkasının hakkına dokunma" anlamlarını karşılamaktadır. "Cinsel tecavüz" tabiri ise, kadının rızası olmadığı halde, erkeğin penisinin kadının vulvasına zorla girmesi eylemi için kullanılır.

Bu türdeki tecavüz, bir cinsel eylemi ifade etmekle birlikte, bu eylemde bulunan suçluların incelenmesi, bu eylemin sebepleri hakkında ayrıntılı ipuçları vermektedir. Genel zannın aksine tecavüz suçu işleyen herkesin aşırı cinsel isteklere sahip kişiler olmadığı, hatta ırza geçme olgusunun pek çok olayda cinsel arzu ile ilişkilendirilmeyeceği araştırmalar sonucu ortaya konmuştur. Bu eyleme başvuran kişilerde saldırganlık güdüsü egemendir ve eylemin cinsellik yönü ikincil önem taşımakta, ya da hiç taşımamaktadır.

Bu konuda yapılan araştırmalar, üç tip tecavüzden söz ederler: *Saldırganın bir silah veya güç kullanarak tehdit ettiği, gözünü korkutarak sindirdiği durumlara "kuvvet gösterisi tecavüzü" denmektedir. Bu tecavüz şekli, genellikle insanlarla ilişkileri zayıf olan ve kendini yetersiz hisseden kişiler tarafından kullanılmaktadır. Tecavüz, bu kişilere kendi gücü ve cinsel yeterliliği konusunda bir tür güven duygusu kazandırmaktadır.*

"Kızgınlık tecavüzü" olarak tanımlanan ikinci durumda ise, saldırganı harekete geçiren güç kurbanın kendisi değil, genel olarak kadınlara yönelik intikam alma ve cezalandırma arzusudur. Bu tip saldırganlar, gerek sözel ve gerekse fiziksel

saldırı ile kinlerini ifade ederler ve tecavüz eylemi ile cinsel doyum elde edememe ihtimali yüksektir. Bu gruptaki saldırganların çoğu, tecavüz olayı esnasında ereksiyon ve ejakülasyonda yetersiz kalmaktadırlar.

Üçüncü tip tecavüz ise, "sadistik tecavüz"dür. Bu tip tecavüzde, cinsellik ile saldırganlık iç içedir. Kurbanın acı çekmesi, saldırgan için en büyük doyum kaynağıdır. Kurban; beden bütünlüğünün yok edilmesine yönelik işkenceye maruz kalır, hatta öldürülür. [20]

Çeşitli tecavüz örnekleri, tecavüzün öncelikle bir cinsel eylem olmadığını, erkeğin kızgınlığını boşaltma ve gücünü kendine kanıtlama yöntemi olduğunu düşündürmektedir. Feminist kuram da; kadının, erkeklerin diğer erkeklere doğrudan doğruya yönlendiremediği saldırganlığının nesnesi olduğu tezini savunmaktadır. Bu durumda kadın, erkeğin malı gibidir; ırza geçen saldırgan da, diğer erkeklere karşı duyduğu kızgınlık ve öç alma duygularını tatmin etmek için kızgınlık duyduğu erkeğin sahip olduğu kadını kullanmaktadır.

Bu kuram, özellikle savaş sırasında düşman askerleri tarafından kadınların ırzına geçilmesi olgusuna ışık tutmaktadır. Bu askerlerin büyük olasılıkla hiçbir psikiyatrik rahatsızlıkları yoktur ve geçmişlerinde suç işlememişlerdir; fakat savaş sırasında, gruplar halinde düşman tarafın kadınlarının ırzına geçerler. Bu davranışlar, kendilerinde biriken korkuya ve saldırganlık duygusuna boşalım sağlamak ve güçlerini artırmak güdüsüyle ortaya çıkabildiği gibi; düşman tarafındaki erkeklerin moralini bozmak, halkı korkutmak, boyun eğmeye ya da kaçmaya zorlamak amacına da hizmet etmektedir. Her durumda, kadın, erkeklerin diğer erkeklere duyduğu düşmanlık ve kızgınlığın telafisi için bir araç olmaktadır.

[20] Aysel Ekşi, "**Cinsel Tecavüzün Psikolojik Etkileri**", Psychological effects of rape: a pilot study on 8 raped and 8 non-raped Bosnian Muslim women in Kırklareli Camp. American Veterans Committee. World Veterans Federation European Meeting, 1993.

2.2. Tarih Boyunca Tecavüzün Savaşlarda Kullanımı

Tecavüz etme, bütün savaşlarda, her zaman rastlanılan bir olgudur. Hatta Homeros'un zamanında, fethedilen yerlerin yağmalanması kadar önemli, kazananın doğal bir hakkı olarak düşünülürdü.[21]

Tarih boyunca var olan ve yakın tarihteki savaşlarda daha sıklıkla kullanılan tecavüz olgusuna, veriler ışığında bir göz atalım:

- Birinci Dünya Savaşı'nda Almanlar, Belçika ve Fransa'yı işgal ettiklerinde binlerce kadına tecavüz ettiler.
- 1937-1945 yıllarında Japon ordusu, Kore işgali sırasında 300 bin Koreli kadını kaçırarak zorla askeri genelevlerinde çalıştırdı. Her bir kadın günde 30 ila 40 askerin tecavüzüne uğruyordu.
- 1950'de ABD, çoğu NATO üyesi 15 devletle birlikte Kore'ye saldırdı. Üç yıl süren bu savaşta 4 milyon insan katledildi. Yüzlerce kadın tecavüze uğradı.
- ABD'liler, 1965-1970 yılları arasında Vietnam işgali döneminde My Layi köyünde 450 Vietnamlı çoğu çocuk ve kadına tecavüz edip öldürdüler.
- Vietnam iç savaşında 1962-1963 yıllarında 31 bin kadına hükümet askerleri tecavüz etti.
- 1991-1992 yıllarında, ülkelerindeki açlık ve savaştan kaçan 300 bin Somalili kadının çoğu Kenya'daki mülteci kamplarında, kampta görevli askerlerce tecavüze uğradı. Bazı raporlara göre tecavüze uğrayanlar arasında, dört yaşındaki kız çocukları da vardı.
- 1994-1995 yıllarında, yaşları 13-65 arasındaki 15 binin üzerinde Ruandalı kadın, vahşi yöntemlerle tecavüze uğradı. Kendilerine tecavüz edenlerce savaş ganimeti olarak kaçırılıp evlerinde zorla alıkonuldular. Soykırımdan

[21] Elena Doni, Chiara Valentini, **Etnik Tecavüz Bosnalı Kadınların Dramı**, Türkçesi: Sevcan Tutan, İstanbul, Real Yayıncılık, 1994 (2. Baskı), s. 35.

sonraki beş yıl içinde AIDS virüsü için test edilen 2 bin kadının % 80'inin test sonucu pozitif çıktı. Bu kadınların büyük kısmının, soykırımdan önce hiç cinsel deneyimlerinin olmadığı tespit edildi.

- Doğu Avrupa'da, hâlâ 25 bin NATO askerinin bulunduğu Kosova'ya, aralarında 11 yaşındaki kız çocuklarının da bulunduğu kadınlar getirilerek seks köleliği için satıldı. Moldovya, Ukrayna ve Bulgaristan'dan kaçırılan kadınların Kosova'daki BM ve NATO askerlerine sunulduğu, uluslararası insan hakları örgütleri raporlarında da yer aldı.
- Uluslararası Af Örgütü'nün, 08.03.2004'te Dünya Kadınlar Günü nedeniyle yayınladığı rapora göre; ABD'nin Irak'ı işgalinden bu yana, aralarında 8 yaşında kız çocuklarının bile bulunduğu 400 kadına tecavüz edildiği, yerel çatışmaların yaşandığı Kongo Cumhuriyeti'nin Uvira bölgesinde günde 40 kadın tecavüze uğradığı belirtiliyor.
- Uluslararası Af Örgütü'nün 26.10.2004 tarihinde yayımladığı "Kongo Demokratik Cumhuriyeti: Toplu Tecavüz-Çare Bulma Zamanı" başlıklı raporunda, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde son 6 yıl içinde 40 bin kadının, iç savaşı sürdüren örgütlerce tecavüze maruz bırakıldığı ve seks kölesi olarak kullanıldığı bildirildi. Ülkedeki iç savaşın 2003 yılında sona ermesine karşın, çatışmalar özellikle Doğu'da seyrek de olsa sürdü ve Haziran ayında da bu bölgede "dehşet verici" tecavüz vakalarına rastlandı. Doğuda çatışan yirmiden fazla silahlı grubun tümünün, kadınlara, genç kızlara, erkeklere ve hatta bebeklere sistematik olarak tecavüz ettiği kaydedilen rapora göre, kurbanlar birden fazla kez saldırıya uğradı ve yıllarca seks kölesi olarak kullanıldı. Raporda, tecavüz sırasında cop ve ucu sivri aletlerin kullanıldığı, hatta cinsel bölgelere silahla ateş edildiği belirtildi.
- 1970 yılında Pakistan-Bangladeş savaşında Pakistan askerleri 200 bin civarında Bangladeşli kadına tecavüz etti. 25 bin kadının bu nedenle hamile

kaldığı tahmin ediliyor. 9 ay süren savaş bittikten sonra Bangladeş hükümetinin açıklaması ve uluslararası kuruluşlardan yardım istemesi sebebiyle olaylar hızla duyuldu. Bangladeş kadınlarının savaş sırasında tecavüze uğramaları ve fahişeliğe zorlanmaları olayın sadece bir bölümüydü. Savaştan sonra binlerce kadın uygunsuz koşullarda kürtaj olurken sakat kaldı, kürtaj şansına sahip olamayan binlerce kadın intihar etti ve tecavüze uğrayan kadınlar toplumdan tecrit edildiler. Başbakanın, ulusal kahraman ilan etmek suretiyle kadınların topluma kazandırılmasını amaçlayan ve ne yazık ki başarısızlığa uğrayan hamlesine rağmen, Bangladeşli kadınlar kendi aralarında örgütlenerek rehabilitasyon merkezleri kurdular ve tecavüze uğramış kadınlara her konuda destek olmaya çalıştılar. Bu savaşla birlikte, savaşta kadın bedeninin işgal sahası olarak kullanılmasının kadınların yaşamında ne tür sonuçlar doğurduğu konusu, uluslararası arenada ilgi uyandırdı. [22]

12.08.1949 tarihli "Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi"nin 3. Bap 1. Kısmında **"**İhtilâfa dâhil tarafların topraklarına ve işgal altındaki topraklara mütaallik müşterek hükümler**"** başlığı altındaki 27. maddede:

"Her türlü ahval ve şerait altında; şahıslarına, namuslarına, aile haklarına, dini akidelerine ve ibadetlerine, itiyat, örf ve adetlerine saygı gösterilmesi himaye edilen şahısların hakkıdır. Bunlar her zaman insani muameleye tabi tutulacaklar ve bilhassa şiddet veya tehdit hareketlerine, hakarete veya halkın tecessüsüne karşı himaye olunacaklardır. Kadınlar namuslarına taarruz, ve bilhassa ırzlarına tecavüz, fuhşa icbar ve her türlü müstehcen hareketlere maruz kalmaktan vikaye olunacaklardır. Himaye gören şahıslar, sıhhi vaziyetlerine, yaşlarına ve cinsiyetlerine müteallik hükümler de nazara alınarak, kendilerini hükmü altında bulunduran ihtilâfa dahil tarafça; bilhassa ırk, din veya siyasi kanaat itibariyle, gayrimüsait hiçbir fark gözetilmeksizin aynı itinalı muameleye tabi tutulacaklardır.

[22] Hülya İmak, Fatma Koçak, NATO'nun Savaş Ganimeti: Kadınlar, http://www.savaskarsitlari.org/arsiv.asp?ArsivTipID=1&ArsivAnaID=20791

Maahaza, ihtilâfa dahil taraflar, himaye gören şahıslara karşı harbin icabettirdiği kontrol ve emniyet tedbirlerini alabilirler"[23] denmektedir.

Burada sözü geçen ilgili madde, kadınların onurlarının, özellikle tecavüz, zorunlu fahişelik ve her türlü uygunsuz saldırıya karşı korunmalarından bahseder. Öte yandan 4. Cenevre Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda işkence yasaklanmıştır. Bu madde 1977 tarihli 2. Cenevre Protokolü ile geliştirilmiş ve ilk kez tecavüz ve zorunlu fahişelik bütün diğer tacizlerle beraber yasakların içine sokulmuştur.

2.3. Yugoslavya'nın Parçalanması Sürecinde Sistematik Tecavüz

Etnik Tecavüz konusunda tehlike alarmlarını ilk çalan, Hırvat kadınlarının kurduğu "Tresnyevka" adlı örgüt oldu. İlk etapta, insan hakları kuruluşları tarafından ikincil sorun olarak düşünülen cinsel vahşet eylemlerine çok daha fazla ilgi istedi. Tresnyevka, ilk olarak, Etnik Temizlik stratejisinin bir bölümünü teşkil eden, müslüman ve Hırvat kadınlarının tecavüze uğramasını gözler önüne serdi. Savaşların her zaman kurbanları olan kadınlar ve çocuklar, bu savaşta % 18 kayıp verdiler ve % 75'i toplama kamplarına kapatıldı.[24] [...] 1993 yılının başlarında Tresnyevkalı kadınlar, yüzlerce olduğu düşünülen toplama kampları ve genelev kamplarının (daha doğrusu tecavüz ederek öldürme kampları) sadece küçük bir bölümünün listesini kaleme aldılar. İşte liste:

Višegrad'daki Vilina Vlas Oteli, Brćko bölgesindeki Vestfalia Restaurantı, Galeb Oteli ve Brezovo Polje, Prijedor yakınlarındaki Trnopolje, Bijeljina bölgesindeki ortaokul, Petkovići köyü, Prijedor ile Basanska Dubica arasındaki Mrakovića tepesi, Banja

[23] http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=Harb%20Zaman%FDnda%20Sivillerin%20Korunmas%FDna%20Dair%2012%20A%F0ustos%201949%20tarihli%20Cenevre%20S%F6zle%FEmesi%20&kimlik=1198880832&url=makaleler/ybuyukay-2.htm

[24] Elena Doni, Chiara Valentini, a.g.k., s. 37.

Luka bölgesindeki Laktasi, Prijedor yakınlarındaki Teslić, Bihak yakınlarındaki Ripak, Tuzla bölgesindeki Lomnica, Bosanska Krupa yakınındaki Jesenica Sanski bölgesindeki Kamen-Grad, Monastreo yakınlarındaki Kozarav tepesindeki Dubaki Potok. Görüldüğü gibi, sözkonusu kamplar; okul, restaurant, otel, fabrika gibi halka malolmuş yerlerde kurulmuştur.[25]

"Tecavüzler planlı olarak yapılıyor ve Sırpların askeri taktiklerinden birisidir" diye bir tesbitte bulunuyor; tecavüze uğrayan kadınlar için kurulmuş olan Zagrebli Kadınlar Grubu ile birlikte çalışan Nina Kadić . Gazeteci Maria von Welser ve Sbyille Bassler de, Sırp askerlerinin binlerce kadını hapsettikleri Bordell Kampı'nın varlığını bildiriyorlar. Bunlardan birçokları, ya ölene kadar, ya da hamile olana değin tecavüzlere uğramaktalar, cinsel işkenceler görmekteler. Tecavüzler esnasında Sırp askerlerinin kendilerine, "Ufak Çetnik doğurmalısın!" dediklerini birçok mağdur kadın aktarıyor.[26]

Sırp saldırganlar, tecavüz ederken bir yandan delicesine saldırıyorlar, bir yandan da dalga geçiyorlardı: "Çocuk istemiyor muydun? İşte şimdi küçük bir Sırp çocuğun olacak!" Bu kaba, cahil insanlar, anneyi sadece babanın spermlerinin taşıyıcısı olarak görüyorlardı. Bu olgu bizleri, eski zamanlara da götürüyor, nitekim mitolojiye göre, Yunanlı şair Eshilo, Oreste'yi, annesini öldürdüğü halde temize çıkarır. Çünkü Apollo şöyle der: Çocuğu dünyaya getiren anne değil, annenin karnına bırakılan babanın tohumudur.[27]

Omarska Toplama Kampı'nda bulunan bir Hırvat kadın, ailesinin gözleri önünde 40 tane erkek tarafından bir kız çocuğuna tecavüz edildiğini anlatıyor. Daha sonra da bu kızcağız kanamadan ölüyor. "Bizler, bedenî ve ruhî olarak perişan edildik" diye ekleyen bu kadın, Çetniklerin, bir tutuklunun çocuğunun zorla

[25] A.g.k., s. 38.
[26] Necmettin Alkan, **Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna**, İstanbul, Beyan Yayınları, 1995, s.97.
[27] Elena Doni, Chiara Valentini, a.g.k., s.36-37.

alındığına, kafasının koparıldığına ve en sonunda cesedinin annesinin üzerine atıldığına da şahit olmak zorunda bırakıldığını ekliyor.[28]

Şimdiki bölüm, Bosna-Hersek kadınlarının hedef oldukları tüm vahşeti büyük bir cesaret örneği sergileyerek anlatan gazeteci Maggie O'Kane'nin, İngiliz gazetesi The Guardian'da yayınlanan makalesidir. Sık sık Sırp ordusu tarafından durdurularak sorgulanan O'Kane, yazdığı makalesiyle savaşın barbarlığını dünyaya göstermekle kalmadı, pek çok hayatın kurtulmasına da yardımcı oldu. Şimdi sunacağımız bölüm, tecavüze uğramış dört yaşındaki bir kız çocuğunu, müslümanlara kalan son topraklardan biri olan Tuzla'daki hastanenin pediatri bölümünde 1993'ün Mart ayında ziyaret eden İngiliz gazetecinin görüşleridir.

"Üzerinde, hastane personelinin hediye ettiği kanarya sarısı bir elbise vardı. Saçları atkuyruğu şeklinde sıkı sıkıya arkada toplanmış, iri, koyu gözleri ifadesiz uzaklara bakıyordu. Doktor raporuna göre 1989 yılında doğan Samira, tuvaletini yapmakta güçlük çekiyordu ve ırzına geçilmişti. Annesi onu bulduğunda baygın bir halde yatıyordu. Ağzının kenarından köpük geliyordu, külodu yoktu ve bacaklarının arasından kan geliyordu.

Annesi Sabriye Gerović, kızı Samira ve üç aylık bebeği Amira ile köyün iki kilometre kadar uzağındaki tarlaya patates ekmek amacıyla önce görümcesiyle buluşacakları yere giderken saldırıya uğradıklarını anlattı. Karanlıktan çıkıveren yedi erkek onları üstü kapalı bir kamyona sürüklüyor, bir yandan da "Müslüman köpekler" diye bağırıp duruyorlarmış. Sonra da eskiden tavukların beslendikleri bir yere başka kadınlarla birlikte kapatmışlar. İşte hikâyenin devamı:

"Bir gece, kapatıldığımız yere iki adam gelerek Samira'yı alıp götürdüler. Onu iki gün boyunca göremedim. Ertesi akşam, yanıma gelen bir adam çocuğumu geri alabileceğimi söyleyerek onu takip etmemi söyledi. Bir odaya girdim. Boştu. Sadece bir masa vardı. Soyunmamı emretti. Sonra odaya yedi erkek daha girdi ve hepsi

[28] Necmettin Alkan, a.g.k., s.97.

ardarda bana tecavüz ettiler. İçmişlerdi, ama içlerinden sadece iki tanesi gerçekten sarhoştu. Odada bir de çadır vardı, bana "Git, bebeğini geri al" dediler. Çadırın içinde Samira vardı, çıplak, başı morarmış, ağzından salya akıyordu. Ona da tecavüz ettiklerini ve bu yüzden bayıldığını anladım hemen."

Maggie O'Kane tarafından sorgulanan kadıncağız, çocuğunun ileride başına gelenleri hatırlayıp hatırlamayacağını bilmediğini söyledi ve ekledi: "Şimdilik, eskisinden çok daha fazla durgun ve hep yanında olmamı istiyor."[29]

Marya'nın henüz doğmamış çocuğu, ortalama olarak 1350 kez tecavüzün ürünü. Kendisi 4,5 ay Kuzey Bosna yakınlarındaki Tesanja'da bulunan kadınlar kampında tutuklu olarak kalmıştı. Bu kampların tek amacı vardı: Tecavüz. Marya'nın ifadesine göre, günde en az on kez farklı erkek kendisine tecavüz etti. Bu da toplam olarak 1350 defa tecavüz etmekte. İstenmeyen çocuğun doğumuna az bir süre kalmasına rağmen, Marya artık hiç kimse ile konuşmak istemiyor.[30]

Donja Grapska, Haziran'ın başında teslim olduğunda, Sırplar bütün ahaliyi şehrin merkezinde topladılar ve erkekleri, kadınlarla çocuklardan ayırdılar. Daha sonra, tahsilli, şehirde belli bir nüfuza sahip erkeklerle evli ve güzel kadınların bulunduğu bir listeden belli adlar okudular. 40 yaşındaki Besime, hem öğretmen hem de Müslümanların partisi SDA'nın İl Başkanının hanımıydı. Besime ile birlikte 500 tane kadını Doboj'daki orta okula götürdüler. Burada 15 gün tutuklu kalan Besime ile 120 kadın, sırada bekledikleri günler haricinde, günlerini okulun spor salonunda, gecelerini ise, sınıflarında geçirdiler. Her gece 10 ya da 15 kadın spor salonunda kalmak zorundaydı ve bunlara birçok erkek tarafından arka arkaya tecavüz edildi. Besime, "Bu adamların içerisinde tanıdıklarım ve kocamın iş arkadaşları da var. Bir çoğu alkol kokuyordu. Bazıları da, diğer Sırplar tarafından tecavüzlere katılmaya zorlanıyordu. Tecavüzler anında bizlere, 'Sizler küçük Çetnikler doğuracaksınız ve halkımızın sayısına sayı katacaksınız' diyorlardı" diye ekliyor. Besime, 8-9 yaşlarındaki ufacık kız çocuklarına da tecavüz edildiğini belirtiyor. Bu

[29] Elena Doni, Chiara Valentini, a.g.k., s. 100-101.
[30] Necmettin Alkan, a.g.k., s.103.

kızcağızlardan birçoğu kanamadan ölüyordu. Besime şunları da ekliyor: "Bizlere ihtar olsun diye, cesetleri bir gece için odalarımıza atıyorlardı. Toplam olarak bu şekilde 8 tane ceset gördüm." "Yapabildikleri her suretle bizi rezil ettiler. Karanlık spor salonunda, bizleri hayvanlar gibi ışıksız, zindanda tuttular. Ve sürekli olarak tecavüz ettiler" diyor Besime. "Kadınlara ara sıra kurumuş ekmek atıyorlardı. Önlerine de su bırakıyorlardı, tıpkı hayvanlar gibi. Tuvalet ihtiyaçlarını da ufak plastiklerle karşılamak zorundaydılar. Ve sonra tekrar geldiler, tecavüz için bizi saçlarımızdan sürükleyerek okulun sınıflarına götürdüler. Bazen de spor salonunda tecavüz ettiler."

Sırp erkekleri, ordunun askerleri, Arkan grubuna ait Çetnikler, Hırvatistan'da Sırp işgal bölgelerinden Şeşeli, Martić polisleri ve Doboj şehrinden tanıdık Sırp erkekleri, hepsi, evet hepsi kadınları soyunmaya, dans etmeye ve Sırp şarkıları söylemeye zorluyorlardı. Besime'nin bizzat kendisi de Kuran'ın üzerine tuvaletini yapmaya zorlanmış, şişe ve tabancalar rahmine sokulmuş ve sarhoş birçok adamın cinsi sarkıntılıklarına maruz kalmış.[31]

22 yaşındaki Sırp asker Slobodan Panić, yapmış olduğu vahşetleri şöyle anlatmakta: "Arkan grubunda savaşan bir asker, beni Müslüman tutukluların kaldığı iki büyük mahzene götürdü. Orada takriben 10 asker daha belirdi. Üç tane genç kadını sürükleyerek getiriyorlardı. 'Haydi bize erkek olduğunu göster ve şu pis Müslüman avratların ırzına geç' dediler. Bu arada kızlar, mahzenin önündeki çimene çömeltilmişlerdi. Ağlayarak yalvarıyorlardı. Çok ufaktılar; belki de 15... ben de bunlara tecavüz ettim. Çünkü korkuyordum. Askerler, silahlarla etrafımdaydılar ve gülüyorlar, alay ediyorlardı. Sonra kızları sürükleyerek götürdüler ve bu kez de salondan iki tane erkek getirdiler. Askerler bunları öldürmemi emrederek elime silahı tutuşturdular. Ben de yapacağımı söyledim. Bunun üzerine diğer askerler güldüler ve ateş ettim. Daha sonra iki kişi daha getirdiler. Yine aynı askerler bu kez de elime

[31] A.g.k., s.98-99.

kocaman bir bıçağı tutuşturdular. Ve komutan 'Kes şu Müslüman itleri!' diye haykırdı. Bu arada bir asker ise, bu iki erkekten birinin iki bacağından, ayrı bir asker ise kafasından tutuyordu. Üçüncü bir Müslüman da sürekli olarak bağırıyordu: 'Ben masumum, ne olur canıma kıymayın!' Ben ise bir vuruşta boğazını kestim." [32]

InterStar televizyonunun 04.01.1993 tarihli haber bülteninde yer alan bilgiye göre, Birlemiş Milletler'in Kanadalı Generali Lewis MacKenzie, müslüman kadınların alıkonmasıyla oluşturulan genelevlerin baş müdavimlerindendi. *Lewis MacKenzie'nin adı ilk olarak, Saraybosna'nın varoşlarındaki Vogoşća'da yaptıkları dünya basınının gündemine geldiğinde dikkat çekmişti. Sırp kontrolünde olan Vogoşća'da Sırp faşist güçleri tarafından kurulan ve Sırplar tarafından zorla alıkonan müslüman kadın ve kızlarının bulunduğu "Sonja'nın Evi" adlı bir genelev vardı. Evin ziyaretçileri arasında, Kanadalı, Ukraynalı, Fransız ve İzlandalı Barış Gücü askerleri de yer alıyordu. Buraya gelen en yüksek rütbeli komutan ise MacKenzie idi. Bosnalı müslümanlar tarafından haber alınan bu durum, Bosna-Hersek ordusu askeri savcısı tarafından, MacKenzie'nin dört müslüman kıza tecavüz ettiği de belirtilerek Birleşmiş Milletler'e iletildi. 1993 yılının Ekim ayı başında ise Birleşmiş Milletler, Avusturyalı General Günther Greindi başkanlığındaki 7 kişilik özel bir komisyonu durumu incelemek üzere Saraybosna'ya gönderdi. O sıralar Müslümanlar tarafından esir alınan Sırp askeri Borislav Herak da, MacKenzie'nin oldukça neşeli bir biçimde "Sonja'nın Evi"ne girip çıktığını gözleriyle gördüğünü açıkladı. (The New York Times gazetesi, Borislav Herak'ın itiraflarını 26.11.1992 tarihli sayısında uzun uzadıya yayınlayacak, ama MacKenzie ile ilgili kısmı bilinçli bir şekilde atlayacaktı.)*

MacKenzie, tüm bu bilgiler ortaya çıktığında Kanada'ya çoktan dönmüş durumdaydı. Burada da boş durmadı ve Chicago'da kurulmuş olan SerbNet (Serbian American National Information Network) adına katıldığı bir dizi toplantıda, resmi

[32] A.g.k., s.108.

Sırp görüşünün destekçiliğini yaptı. Bu toplantılarda ortaya koyduğu görüşler; kısaca, Bosna-Hersek'te taraflar arasında kararlaştırılan ateşkeslerin tamamına yakınının Bosnalı müslümanlar tarafından ihlal edildiği, Sırplara karşı herhangi bir askeri müdahalenin son derece gereksiz ve yersiz olduğu, müslümanların da en az Sırplar kadar saldırgan ve suçlu oldukları şeklindeki bilindik Sırp tezleriydi. [33]

17.01.2007 tarihli Hürriyet gazetesi haberine göre; Bosna-Hersek'te işlenen savaş suçları sanıklarının yargılandığı uluslararası mahkemede, eski Bosnalı Sırp polis Dragan Zelenović, aralarında 15 yaşındaki bir kızın da bulunduğu Bosnalı müslüman kadınlara tecavüz ve işkence ettiğini kabul etti. Lahey'deki, eski Yugoslavya'da işlenen suçlar için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanan Zelenović'in, Bosna Savaşı sırasında insanlığa karşı suç işlediğini kabul eden ilk sanık olduğu belirtildi. Eski polisin savcıyla yaptığı anlaşma çerçevesinde, hakkındaki 7 suçlamayı kabul etmesi karşılığında aynı sayıdaki suçlamanın düşürüldüğü ifade edildi.

Sırp birlikleri 1992'de Foča kentini aldığında, birçok Bosnalı müslüman kadın Sırp milislerinin genelev olarak kullandığı evlerde tutulmuştu. 44 yaşındaki Zelenović, kentin alınması ve kadınlara tecavüz olaylarına karışan polislerden biriydi. Zelenović hakkındaki iddianamede, bir kadınla 15 yaşındaki bir kızın akıbeti ayrıntılı olarak yer alıyor. Bu kişilere 3 ay boyunca defalarca toplu tecavüz edildiği belirtiliyor. Savcılık, Zelenović hakkında 10 ila 15 yıl hapis isterken, savunma 7 ila 10 yıl talep ediyor. Mahkeme ise bu talepleri göz önünde bulundurmak zorunda değil. Henüz belirlenmeyen bir tarihte yapılacak duruşmada taraflar kararı mütalaa edecek ve karar daha sonra açıklanacak.

Almanya'nın Südwest Radyosunun 17.12.1992 tarihinde yayınladığı haberde, BM'ye bağlı Kanadalı birliklerin bir komutanının arabasına altı tane genç kızı alarak bilinmeyen bir yere götürdüğü ve o günden sonra bu kızların bir daha görülmediği

[33] Harun Yahya, **"Gizli El" Bosna'da - Sırplar'ın Arkasındaki 'Anti-İslami Enternasyonal'in Bilinmeyen Hikâyesi**, İstanbul, Vural Yayıncılık, 2002.

kaydedildi. […] 1993 yılı sonlarına doğru Alman ZDF televizyonunun "Ausland Jurnal" programında konunun değişik bir boyutu gündeme getirildi. Saraybosna'da görev yapan BM Barış Gücü'ne bağlı Fransız askerleri, gıda yardımı karşılığında Müslüman kadınların ırzlarına geçmekteler.[34]

Bosna'da tecavüzler sonucu hamile kalanların sayısı, 1992'nin sonlarına doğru kürtaj yaptıranların sayısında artışa yol açmıştır. Saraybosna'da 1991'in rporlarına göre iki katı bir artış gözlenirken, Zenica'da 1992'nin ilk yarısında 632 iken, ikinci yarısında 1474'e çıkmış. (732'si sadece Aralık ayında gerçekleşmiş)Zagreb kentinde 1991 yılı içerisinde gerçekleştirilen doğumlar 3103 ve kürtajar 3000 civarında iken, 1992 yılında artış kaydederek doğumlar 4039'a, kürtajlar da 4100'e çıkmıştır. Tuzla hastanesinde, tecavüz sonucu hamile kalmış ve kayıtlara geçmiş 45 vaka da kürtajla sonuçlanmıştır.[35]

Uluslararası Af Örgütü'nün 06.05.2004 tarihli raporunun sunmuş olduğu verilere ve konuşan tanıklıklara göre; Kosova'da, Bosna'da savaş sonrası gittikçe yaygınlaşan kadın ticaretinin temel sorumluları Birleşmiş Milletler ve NATO birlikleri. Raporda, NATO askerlerinin, fuhuşu ve uluslararası kadın ticaretini teşvik etmekle kalmadığı, aynı zamanda kadın ticaretini de bizzat yaptığı bilgisi yer alıyor. Raporda, "İnsafsız olan şudur ki, bu kadınları ve kız çocuklarını korumak için orada bulunan tam da aynı kişiler, bulundukları pozisyonu kullanarak, onları korumak yerine kullanmaktadırlar" denilmektedir. 2000 yılında açıklanan bir ABD Devlet Bakanlığı raporunda yer alan, "ABD'de her yıl 45-50 bin civarında kadın ve çocuk ticareti yapılmaktadır" bilgisi, savaş ganimetine dönüştürülen kadın bedeninden kâr sağlayan baş sorumluyu işaret etmesi bakımından önemli bir veri oluşturmaktadır.[36]

[34] Necmettin Alkan, a.g.k., s.96.
[35] Elena Doni, Chiara Valentini, a.g.k., s. 55.
[36] http://www.nuveforum.net/1379-toplum-yasam/28260-kongo-40-kadina-tecavuze-edildi-savasta-kadinlara-tecavuz/

Bosna-Hersek'te işlenen korkunç soykırımı ve onur kırıcı olayları yerinde incelemek üzere BM İnsan Hakları Komisyonu tarafından bölgeye gönderilen Polonya eski başbakanlarından Tadeusz Mazowiecki, 30.11.1992 tarihli "International Herald Tribune" gazetesine yazdığı yazıda şöyle demektedir:

"BM İnsan Hakları Komisyonunun bir özel raportörü olarak, Bosna-Hersek'te kitle halindeki insan hakkı ihlallerini dehşet duyguları içinde gördüm. Uluslararası memurlar ve Birleşmiş Milletler askerlerine karşın, kan dökümü sürmektedir. Toplanan deliller, bu korkunç terörün sorumlusu hakkında herhangi bir kuşkuya yer vermeyecek kadar açıktır. Sorumlusu, Sırbistan makamları tarafından desteklenen, Bosna-Hersek'teki Sırp askeri ve politik liderlerdir."

Bosna-Hersek İnsan Hakları Raportörü Tadeusz Mazowiecki, insan haklarının çiğnenmesi konusunda Birleşmiş Milletler'e yazdığı dördüncü raporunda şöyle der: "Zorla ırza geçmek, sadece kurbana karşı işlenen bir suç değil, aynı zamanda tüm toplumu küçük düşürülmüş, onuru kırılmış, korku içinde yaşamaya iten bir yaradır. Güvenilir kaynaklar halkın önünde ırza geçme olayından bahseder. Böylelikle tüm köyün önünde ırza geçerek halkı korkmaya ve köylerinden kaçmaya zorlarlar." [37]

Mazowiecki, konuya dair hazırlamış olduğu 14 rapordan sonra, istifasını dünya kamuoyuna sunarak, olaylar karşısındaki tavrını göstermiştir.

İşgalci Sırpların aldıkları emirleri gerçekleştirmek üzere gittiklerinde gerek sistematik yıkım, gerekse psikolojik teknikler sonucunda halkın küçük düşürülmesinin kaçınılmaz olması, üzerinde çalışılan taslağın bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle, Radovan Karadžić başta olmak üzere, Sırp yönetiminde çeşitli ruh doktorlarının varlığı pek rastlantı sonucu olmasa gerek.[38]

Bütün yaşananları, Zagrab'teki Bosna Hükümet Bürosu Savaş Suçlularını Araştırma Komisyonu Başkanı Musaddık Brogovać şöyle yorumluyor: "Bütün

[37] Elena Doni, Chiara Valentini, a.g.k., s.36.
[38] Elena Doni, Chiara Valentini, a.g.k., s. 22.

bunları anlayabilmeniz için Batılı kıstasları kullanamazsınız, aksine daha farklı kriterler seçmelisiniz. Bu savaş elit tabaka tarafından hazırlanmış ve medeniyetin en alt basamağında bulunan bir halk tarafından pratiğe aktarılmıştır."[39]

[39] Necmettin Alkan, a.g.k., s.106.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YUGOSLAVYA İÇ SAVAŞI SÜRECİNDEKİ TECAVÜZ OLGUSUNA DEĞİNEN FİLMLER

3.1. Grbavica / Esmas Geheimnis

Türkçe Gösterim Adı : Grbavica / Esma'nın Sırrı
Senaryo : Jasmila Zbanic
Yönetmen : Jasmila Zbanic
Yapım Yılı : 2006
Ülke : Bosna-Hersek, Avusturya, Almanya, Hırvatistan

Filmin ana karakteri Esma, kızı Sara ile birlikte Saraybosna'da yaşamaktadır. Yugoslavya dağılırken yaşanan savaş öncesinde tıp öğrencisi olan Esma, şimdi gece klüplerinde garsonluk yaparak kızının ve kendisinin geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Filmin hikâyesi, okul tarafından düzenlenen hafta sonu gezisine Sara'nın katılmak istemesi ile gelişmeye başlıyor. Babası savaşta ölen çocuklar, bunu kanıtlayan şehitlik belgesini okula götürmeleri halinde geziye hiçbir ücret ödemeden katılabilmektedirler ve babasının savaşta öldüğü zannıyla büyüyen Sara, bu belgeyi vermesi için annesi Esma'yı sıkıştırıp durmakta, annesi ise, gerçekte olmayan bu belgeyi bulmayı sürekli ertelemektedir. Geziye katılabilmenin diğer yolu da hafta sonuna kadar olan zamanda 200 Euro ödemektir. Esma bir gece klübünde garson olarak çalışmaya yeni başlamıştır ve

maaşını almasına daha çok zaman vardır, dolayısıyla Esma bu parayı birilerinden borç olarak edinmeye çalışır. Alışveriş merkezinde karşılaştığı ve borç para istediği teyzesi, emekli maaşının çok az olduğunu, oğlunun Amerika'dan yolladığı para sayesinde geçinebildiğini söyler. Esma'nın ayakkabı fabrikasında çalışan yakın arkadaşı Sabina da, bu gezi için ödenmesi gereken 200 Euro'yu verecek durumda değildir. Savaş sonrası, kadınların sığınağı işlevi gören ve katılanlara her ay cüzi bir miktar paranın ödendiği rehabilitasyon merkezindeki görevli kadın da, paranın kendisine aylık olarak verildiğini öne sürerek, sonraki aylarda alacağı parayı peşin isteyen Esma'ya yardımcı olamaz.

Esma, 12 yaşındaki kızı Sara ile ilişkisinde mesafeli bir tutum sergilemektedir. Sara, bir ergen olarak annesiyle aralarındaki mesafenin farkındadır ve annesinin kendisini bir gün terkedeceği korkusuna sahiptir. Çalışmaya yeni başladığı klüpte tanışıp yakınlaştığı, -Esma'ya, onu otopsi merkezinden hatırladığını söyleyen, savaştan önce ekonomi öğrenimi görmekte olan, şimdiyse Şaran'ın yanında koruma olarak çalışan -Pelda'nın, Esma'yı eve bıraktığına şahit olması da Sara'nın korkularını pekiştirme işlevini üstlenir. Sara'nın ısrarlarına rağmen Esma tarafından şehitlik belgesinin bir türlü "bulunamaması" ve Esma'nın belgeyi değil gezi ücretini bulmaya çabalaması, Sara'nın kafasında şüpheler ve anne-kız arasında çatışma yaratır.

Tüm umutlarının tükenmesi üzerine Esma çareyi, yeni çalışmaya başladığı gece klübünün patronu Şaran'dan avans istemekte bulur. Patron birkaç gün oyaladığı Esma'ya istediği parayı vermeye razı olur. Parayı verdiği gece, Esma'ya, daha önce yatırması için verdiği şans oyununun kuponunu sorar. Esma ise kuponu yatırmayı unutmuştur ve Şaran verdiği 200 Euro'yu elinden alıp parçalayarak Esma'nın yüzüne fırlatır. Pelda, Esma'yı hırpalayan Şaran'ı döverek elinden kurtarır; fakat klüpten hızla uzaklaşırken Esma'yı da yanına almak isteyen Pelda'ya, Esma sert tepki gösterir, "Hepiniz hayvansınız" der ve sokaklarda ağlayarak koşturup arkadaşı Sabina'ya sığınır. Sabina onu sakinleştirir ve mesai arkadaşlarından toparlayarak 200 Euro'yu bir araya getirip Esma'ya verir.

Daha ziyade bir erkek çocuğunu andıran Sara da, okul bahçesindeki futbol maçında restleştiği Samir ile yakınlaşmaktadır. Bahçedeki gerginlikte araya giren öğretmen, ikisinin de velisini görmek istediğini söylediğinde Sara annesinin hasta olduğu yalanını söyler. Öğretmen, "Baban gelsin o halde" dediğinde, babasının da savaşta ölmüş olduğunu belirtir. Bir şehit çocuğu olan Samir, ortak noktalarının olduğu Sara'ya yaklaşır. Birlikte okulu asmaya başlarlar. Savaşta boğazı kesilerek öldürülen yaşlı bir adamdan aldığı, yıkıntıya dönmüş bir yapıda saklamakta olduğu silahı Sara'ya gösteren Samir ona ateş etmeyi de öğretir. Filmin ilerleyen bölümlerinde serserilerden dayak yiyen ve bir delilik yapmaması için Samir'in elinden Sara'nın aldığı bu silahı; Sara, babasının nerede öldüğünü, kim olduğunu söyleyemeyen Esma'ya yöneltecektir. Okulda asılı listede adı olmayan tek "şehit çocuğu" Sara'dır. Bu kadar ileri gitmesinde, okulda, Sara'nın babasının şehit oluşunun şüpheli olduğuna dair ileri geri konuşan üçlü kız grubunun da büyük payı vardır. Erkeksi ve başına buyruk Sara'yı zaten sevmeyen üç kızın oluşturduğu grup, okula gelip gezi parasını ödeyen annesine ısrarla sertifikayı soran, annesinin gelişiyle öğretmene söylediği yalan ortaya çıkan Sara'yı tuvalette sıkıştırıp içlerindeki zehiri akıtırlar. Samir'in silahı aldığı yaşlı adamın öldürülüş hikâyesini, bu üç kafadar kıza babasının hikâyesiymiş gibi sunsa da, Sara da babasının nasıl ve nerede öldüğüne dair detayları bilmek konusunda artık sabrını tüketmiştir.

Pelda'nın, Avusturya'ya gitmek üzere belgelerinin hazır olduğunu söylemek amacıyla evinin kapısında beklediği Esma ile Pelda arasında geçen diyalogda, Esma doğrudan "Gitme" diyemediği Pelda'ya, Grbavica civarında açılacağını daha önce söylediği iki toplu mezarı kastederek, "Sen gidersen babanı kim teşhis edecek?" der.

Esma ile Pelda arasındaki yakınlığa pencereden şahit olan Sara, okulda annesinden tokat yemesine rağmen, hâlâ şehitlik belgesini ve babasını sormaktadır. "Kim olduğunu bilmiyorsun değil mi? Seni becerenin kim olduğunu bilmiyorsun!" dediğinde Esma kızına yine tokadı patlatır. Sara bu kez sorusunu, Esma'ya yönelttiği silah ile yineler, gerçeği söylemesini ister. Esma silahı elinden

alarak Sara'yı dövmeye başlar, bir yandan da Sara'nın duymak istemeyeceği kadar ağır olan gerçeği haykırmaktadır. Kendisine tecavüz edildiğini, Sara'nın bir "Çetnik piçi" olduğunu haykırır. Sara sarsılmıştır ve "Benim babam şehit!" diye ağlamaktadır.

Rüyasında gördüğü kocasının ve çocuğunun yüzünü uyandığında hatırlayamayan, sinir krizi geçirir gibi sürekli gülen, yaşananları anlatma sürecini saçma bulan ve iş isteyen onlarca farklı kadının olduğu rehabilitasyon merkezinde başından beri hiç konuşmayan Esma, o gün, unutmaya çalıştığı geçmişini anlatır. Esir kampında, karnının büyümesine rağmen her gün ikişer üçer kişinin gelip tecavüz ettiğini, bebeği doğurmak istemediğini, onu öldürmek için karnını tüm gücüyle yumrukladığını, buna rağmen bebeğini öldürmeyi başaramadığını, doğduktan sonra sadece bir kez kucağına aldığı bebeğinden bir daha ayrılamadığını anlatır.

Sara da, annesinin gerçeği itirafı sonrasında, daha önce ısrarları sonucu babasına benzediğini öğrendiği saçlarını makineyle kazıyacak, geziye bu haliyle katılacak ve otobüs uzaklaşırken Esma ile Sara birbirlerine el sallayacaklardır.

Film, Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde yaşananlardan yola çıkarak, savaşın kadın üzerinde yarattığı tahribatı konu edinmiş. Tarih boyunca nesneleştirilen kadın bedeninin savaş stratejisi gereği hedef olarak kullanılması sonucu kadının ruhunda ve hayatında ortaya çıkan yıkımı ele alan Grbavica, Bosna-Hersek'in başkenti Saraybosna'da, savaşta ağır hasar gören bir semtin adı olmakla beraber, Boşnakça'da "kambur kadın" anlamına geliyor. Buradan yola çıkarak, yönetmenin, film adının seçimiyle, savaşın yükünü sırtında hâlâ taşıyan kadınların ve genel anlamda da savaşı yaşamış kadın olmanın hikâyesini anlatmak üzere yola çıktığını söyleyebiliriz. Çıktığı bu yolda, yönetmen, hem kadın ve hem de anne olmanın getirdiği kazanımları hakkıyla kullanmış ve yalın sinema dili ile konusuna son derece hâkim bir yapıt ortaya koymuş.

Grbavica, sadece bir kadın yönetmen elinden çıkmış olması sebebiyle değil, bakış açısıyla da bir kadın filmi. "Hepimiz aynı gemide yol alıyoruz" felsefesini andırır şekilde, azize olan da fahişe olan da Grbavica'da birbirini "öteki"leştirmiyor ve erkek dünyasından farklı olarak, yan yana durmayı seçiyor. Gece klübünde konsomatris olarak çalışan, Esma'ya göğüs dekoltesini açarsa daha fazla bahşiş alacağını söyleyen, "Tanrı kadına vücudu, dünyayı yönetebilsin diye verdi" diyen, klübün müdavimlerinin her türlü cinsel yollu sataşmalarına kahkahayla mukabelede bulunan Ukraynalı Jabolka da, filmin genel havasında teneffüs ettiğimiz kadın dayanışmasından payını almaktadır.

Film; gerçeğin ifade edileceği ana kadar, -sabah uyandıklarında Sara ile neşe içinde yastık savaşı yapıp güreşirlerken, Sara'nın, üstüne çıkıp, etkisiz hale getirmek için kollarını yere bastırdığında Esma'nın agresif bir yapıya bürünmesi, kalabalık otobüste yolculuk ederken üstüne bir erkek bedeninin abanmasıyla daralarak otobüsten hızla inmesi, çalıştığı klüpte eğlenen askeri kıyafetli adamlardan koşarak uzaklaşması, Sara sevdiği için aldığı alabalığı satıcı çekiçle öldürdüğünde yüzünde oluşan ifade v.b. gibi- izleyicinin, Esma'nın yaşamış olduğu olaylar ile ilgili fikir yürütmesine yarayacak ipuçları ile bezeli. Filmin yapısı, izleyicinin, Sara'nın bir tecavüz çocuğu olduğunu, filmin sonunda ve Sara ile

birlikte öğrenmesini mümkün kılıyor. Esma'nın içine kapanık yapısı ve terapi grubundaki diğer kadınların aksine suskunluğu tercih etmesi, filmin dramatik yapısına katkıda bulunurken, savaşa dair geçen konuşmalar arasında tecavüzün hiç telafuz edilmemesi de, "Esma'nın Sırrı"nın büyük bir sürpriz olması sonucunu beraberinde getiriyor.

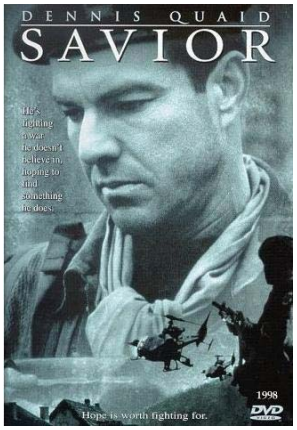
Esma'nın geçmişle yüzleşmesi, Sara'yı ve geçmişi gerçek anlamda kabullenmesi de bu itiraf sayesinde gerçekleşiyor. Esma ve kızı Sara, hiç konuşmasalar da, Sara'nın bir tecavüz çocuğu olduğu gerçeğini yüksek sesle dillendirmesiyle yaşadığı arınma, Esma'nın çocuğuna duyduğunun gerçek bir sevgi olduğunu anlamasına vesile oluyor. Sara da, "şehit çocuğu" olmanın verdiği gururdan, "Çetnik piçi" olmaya giden hayal kırıklığını yaşadığı kısa tökezleme sürecinin ardından bu sevgi sayesinde hayata yeniden tutunmayı başarıyor ve babasına benzeyen tek yanı olan saçlarını feda ederek, annesinin yaşadıkları karşısında tavrını net olarak ortaya koyuyor.

Grbavica, kişisel bir durumdan yola çıkan ve büyük laflar etmemeyi tercih eden bir film gibi görünüyor olsa da, satır aralarında okunanlar, güçlü etkiler yaratıyor. Savaşta ölen babasının cesedini henüz bulamamış olan ve kız kardeşinin yanına; Avusturya'ya gitmek için belgelerinin tamamlanmasını bekleyen Pelda'ya eski bir tanıdığı, patronu Şaran için "Hâlâ o aşağılık adam için mi çalışıyorsun? Biz Sırp çetelerine karşı savaşırken o kilosu 150 Mark'tan kahve sattı, unuttun mu" dediğinde Pelda onu, "Her şeyi hatırlayacak olsaydım kendimi öldürürdüm" diye yanıtlamaktadır. Sara'nın okul gezisi için borç para istemeye gittiğinde Sabina'nın, mezunlar partisine katılması konusunda Esma'yı nihayet ikna edişini izlediğimiz sahnede partiye katılacağına söz veren Esma'ya, Sabina, "Tito üzerine yemin et!" der ve iki kadın gülüşürler. Burada Sabina, 41 mezundan 11 kişinin kaldığını söylerken, toprağı boylamayanların da ülkeden çekip gittiğini söyler. Gece klübündeki Jabolka ile tanıştıklarında Jabolka ise, "Bosnalı Esma mı? Sanırım Ukraynalı olmak kadar kötü bir durum!" demektedir.

Film boyunca şahit olduğumuz, savaşın getirdiği örselenmişliği tamir etmeye çalışan, birbirine kol kanat geren, ilerlemeye odaklı kadınların dünyasına karşılık, bir de erkek dünyası var. Bir işveren olup, çalışanlara ve bir Mercedes'e sahip olmayı hayal eden, silah bulunduran ergen Samir kadar, patron Şaran'da ve hatta Pelda'da da, şiddeti tek çözüm olarak görme anlayışını gözlemleyebiliyoruz. Ancak maalesef ki, erkek egemen dünya düzeninin yarattığı savaşlarda, hayatları paramparça olan ve kendilerini yeniden küllerinden doğurmak zorunda kalan yine kadınlar oluyor. Grbavica'da da geride kalan olmanın getirdiği zorlukları en çok kadınlar yaşıyor.

Neyse ki Grbavica sahip olduğu umutvar sinema dili sayesinde, savaşın acımasızlığı ve dehşeti ile etkilemektense, yeniden ayağa kalkmanın gücü ve coşkusuna sahip kadınlığın büyüleyici sihiri ile izleyenin ruhuna dokunmayı başarıyor.

3.2. Savior

Türkçe Gösterim Adı : Savaş Günahları

Senaryo : Robert Orr

Yönetmen : Peter Antonijevic

Yapım Yılı : 1998

Ülke : ABD

Film, 1987 yılının Paris'inde başlar. Açılışta, Josh'un eşi ve çocuğunu kilisede vaaz dinlerken görürüz. Josh'un eşi Maria, haçını boynundan çıkarıp oğlunun avucuna koyar. Sonraki sahnede Josh, kiliseden çıkmış ve kendisini bir restoranda beklemekte olan eşi ile çocuğunun yanına gecikmeli olarak gelir ve günü birlikte geçirmek için plan yaparlar. Biraz sonra aileyi restoranda ziyaret eden iş arkadaşı Peter, Josh'a, radikal İslamcı bir grubun bombalı saldırısı olacağına dair bir ihbar aldıklarını ve Josh'un de kendisiyle birlikte işe dönmesi gerektiğini söyler. Josh ve eşi Maria ile çocuğunun restoranda bir araya gelme anından itibaren, Josh'un iş yoğunluğu sebebiyle ailesine yeterince vakit ayıramadığına ve aralarındaki bağların zayıflamış olduğuna tanıklık ederiz. İş arkadaşı ile restorandan çıkmalarının akabinde büyük bir patlama olur. Josh'un eşi ve çocuğu, restorandaki patlamada ölmüştür.

Ailesinin cenazesinin İngiltere'ye yola çıkmadan önce büyükelçilikte Josh ve askeri yetkili arasında geçen konuşmada, yetkili, "Bunu yapanların izlerini bulacağız" dediğinde, Josh, "İzlerini mi bulacaksınız? Saçmalık. Sokaktaki en yakın camiye gidin, yeter" diye cevap verir. Cenazeler götürülürken Josh da ani bir kararla en yakın caminin yolunu tutar; namaz kılmakta olan küçük cemaate arkalarından tabancasıyla ateş açıp orada bulunan insanları öldürür. Arkadaşı Peter, elçilikten ani çıkışından şüphelenip yanına ulaştığında Josh işini bitirmiş, camiden çıkmıştır. Camide ateş ettiği Müslümanlardan biri, yaralı olarak zar zor

kapıya gelip silahını Josh'a yönelttiğinde, durumu Josh'tan önce farkeden Peter, onu vurarak Josh'un yarım kalmış işini tamamlar, Josh'u hızla caminin civarından uzaklaştırır.

Josh, "herhangi bir ülkeden, bayraktan, politik tavırdan bağımsız olarak, dünyanın her yerinde" savaşan lejyoner birliğinde geçirdiği altı yılın ardından, kendi ifadesiyle, "artık kendi inandığı amaçlar için savaşabileceği bir savaş istemekte"dir. "Yani mıhladığın adamlardan nefret etmek mi istiyorsun?" diye soran arkadaşı Peter'e, "Evet, iyi bir değişiklik olurdu" yanıtını verir. Dolayısıyla film, Balkanlar'da devam eder. Camide katlettiği birkaç Müslüman, gözleri artık kinle bakan Josh'un içindeki intikam ateşini söndürmeye yetmemiş, parçalanan Yugoslavya'da çıkan etnik çatışmalarda, Müslümanların karşı safında savaşmak üzere Bosna'ya gelmiştir. Yıl 1993'tür. Bir süre sonra arkadaşı Peter, Josh'a, savaşmaktan bunaldığını ve döneceğini söyler.

Keskin nişancı olan Josh, bir nehrin üzerindeki köprüyü görüş alanında bulunduran mezvisinde, amacına hizmet etmeye koyulur. Telsizden gelen bir çağrı, ateşkes yapıldığını ve Müslüman esirlerle Sırp esirlerin değişiminin yapılacağını bildirip Josh'u da yardıma çağırır. Esir değişimine gitmeden önce, evleri dolaşarak öldürülmemiş kimsenin kalıp kalmadığına bakmak istediğini de sözlerine ekler. Josh'un, "Ateşkes yapıldı dememiş miydin?" sorusuna, telsizdeki ses (Goran), "O kadar saf olma, ateşkes, fare avı için en iyi zamandır" diye cevap verir. Goran ve Josh "fare avı" için evleri dolaşırken, girdikleri bir evde, her nasılsa sağ kalmış yaşlı bir kadına rastlarlar. Odaya ilk giren Josh olur. Yerde cesetler vardır. Josh etrafa bakınırken, içerisinden bir sesin gelmesi üzerine gardrobun kapısını açar ve buraya bir bebeğin saklanmış olduğunu görür. Acımasız Goran odaya girmeden, Josh, tüm kinine rağmen, boynunda asılı emziği bebeğin ağzına vererek ivedi olarak onu susturur ve böylece -kısa bir süre için- bebeğin hayatını kurtarır. Odaya giren Goran, yerde yatan genç kadın cesedine bakarak cinsel göndermelerde bulunur. Yaşlı kadını öldürmek yerine, parmağını kesip altın yüzüklerini alarak onu kendi kendine ölüme terkeder.

Bosnalı Müslüman ve Sırp esirlerin mübadelesinin yapılacağı yere doğru yol alırlarken Josh, Goran'ın "Buraya neden geldin?" sorusunu cevapsız bırakır. Akabinde Goran, "Sırpların tarafını tutan pek fazla Batılı yok. Bir çoğu, kötü çocukların biz olduğumuzu düşünüyorlar" der. Ve "Burada olup biteni senin gibi birinin görmesi çok iyi. Biz kendi topraklarımız için savaşıyoruz" diye ekler. Keskin nişancı Josh, daha önce mevzisinden, kaçan keçisini almak üzere çıktığı köprüde mıhladığı delikanlının nehir kenarına vurmuş cesedinin açık kalmış, kendisininkilerle tıpatıp aynı renk gözlerine dalıp giderken, Peter'ın, Josh'un görüş alanındaki kendi mevzisinde, yakınına gelmekte olan kız çocuğuna ateş etmemesi için Josh'u uyarıp, "Bebek katillerine dönüşmek istemeyiz, değil mi?" deyişini hatırlar. Sakız ikram eden Peter'ın epey yakınına gelen kız çocuğu, arkasında sakladığı bombayı Peter'ın mevzisine atarak onu havaya uçurmuştur. Bu arada Goran ve Josh, Bosnalı Müslümanların helikopterlerinden ateşe maruz kalırlar. Havadan ateş yağarken, Josh, ani bir kararla, biraz önce Goran ile birlikte "fare avı" için uğradıkları yaşlı kadının evine döner, gardropta saklı bebeğe koşar. Fakat geç kalmıştır; gardrobun üzerine betonlar yağmış, ev harabeye dönmüştür.

Goran ve Josh, esir değişiminde Müslüman tarafa vermek üzere bir genç kadın ile genç erkeği yanlarına alıp yola çıkarlar. Goran, ellerini arabaya kelepçelediği kadının, babasının patronunun kızı olduğunu söyler ve ekler: "Babam yıllarca onun için çalıştı, ama maaşı hep çok azdı" Kadına tutsaklar kampında defalarca tecavüz ettiğini söylediğinde kadın Goran'ı itmeye, tekmelemeye çalışır ve Boşnakça küfreder. Goran ise, Josh'a, "Duydun mu? Yattığı en iyi erkek benmişim. Onunla herkes yattı" der. Josh, "Onlar da sizin kadınlarınıza tecavüz ediyor" diyerek Goran'ın yaptıklarını meşrulaştırmaya çalıştığında Goran, "Bizim kadınlarımız güçlüdür. Çoğu, bir Türk'ün ya da Hırvat'ın tecavüzüne uğramaktansa kendini öldürür" diye cevap verir.

Esir değişiminin yapılacağı köprüye geldiklerinde Goran orada bulunan Birleşmiş Milletler askerlerini, "Merhaba Sırp kardeşlerim!" şeklinde selamlar ve askerlerle hediye alışverişinde bulunurlar. Verilen Müslüman esirlerin karşılığında

gelenlerin arasında, karnı burnunda genç bir Sırp kadın vardır. Onun bu halini gören Goran öfkelenir. Evine götürmek üzere genç kadını arabaya alırlar. Arabada Goran, kadını işaret ederek, "Şuna bak, hepsiyle yatmış" der. Josh "Tecavüz edilmiş" diye düzelttğinde, Goran, "Tecavüz mü? Pislik fahişe. Karnında da Müslüman bir piç vardır herhalde. Ailesi komşum olur. İyi Sırp'tır, yürekli savaşçıdır" der. Kadına yönelip "Neden bu kadar suskunsun ha, seni fahişe, bir şey söylesene haydi" demesi üzerine kadın, "Seninle konuşmak istemiyorum" diye cevap verir. Goran arabayı durdurur ve kadını zorla araçtan çıkarır. "Neden benimle konuşmak istemiyorsun, yoksa Müslüman olmadığım için mi" diyerek kadını hırpalar, yere atar ve karnını tekmelemeye başlar. Kadının doğum sancıları başlar, Goran arabadan silahını alıp genç kadının bacaklarının arasına yöneltir, "Haydi gelsin bakalım Müslüman piç, bekliyorum" der. Josh, bu zamana kadar arabada oturup olan biteni seyrederken, bu aşamada olaya dahil olur, Goran'ı daha fazla devam etmemesi konusunda uyarır. Goran'ın, "Bu seni hiç ilgilendirmez" demesi üzerine, silahını doğrultup Goran'ı vurur. Doğurmakta olan genç kadına yardımcı olur, bebek doğduğunda kadın bebeğe bakmak istemez. Josh, bebeği arabada bulunan bir şeylere sarmalarken, kadın, yanındaki tüfeği alır, namluyu çenesine dayayarak tetiğe parmaklarını yerleştirir. Son anda durumu farkeden Josh, genç kadına engel olur ve tüfeği kadının elinden alır.

Genç kadını evine götürmek üzere arabayla yola devam ederlerken bebek Josh'un kucağında sürekli olarak ağlamaktadır. Josh bebeği kadına vermeyi ve kadının bebeği emzirmesini ister; fakat genç kadın bebeği iter, Josh'a geri verir. Genç kadının ailesinin evine vardıklarında annesi kızının hayatta olmasını sevinçle karşılar ve bebeğe bakar. Bu arada genç kadının adının Vera olduğunu öğreniriz. Az sonra eve gelip durumu gören ve odasına kapanan baba, ağabeyi vasıtasıyla, Vera'nın bebeğini de alıp gitmesini söyler. Vera'nın ağabeyi, Josh'a, "Onları buradan götür" der. Josh, yol alırlarken, Vera ve bebeği Bileca'daki mülteci kampına götürmeye karar verir. Vera'nın yine ilgilenmemesi üzerine arabayı durdurup bebeği sütle besler.

Bu arada Goran'ın öldürüldüğü ortaya çıkmıştır. Goran'ın en son birlikte görüldüğü Vera ile Josh, Goran'ın amcasının baskısıyla, Vera'nın babası ve ağabeyi tarafından aranmaktadır. Josh, artık görevi olduğu üzere, bebeğin bakımı için uzun yolculuklarına ara verdiğinde, Vera'nın babası ve ağabeyinin içinde olduğu arabaları uzakta görünür. Josh aracı hareket ettirip kaçarken Vera'nın babası da ateş eder. Kaçış sürecinde, Josh'un dikkatinin dikiz aynasında olmasından faydalanmak isteyen Vera, kapıyı açarak Josh'un kucağına tutuşturduğu bebeği atmaya niyetlenir. Fakat gönlü buna elvermez ve son anda bebeğini sımsıkı kucaklar. Vera ile Josh, babayı ve ağabeyi atlatırlar. Az sonra keçilerin bulunduğu bir çiftlikte süt sağmak üzere aracı durduran Josh keçi kovalarken, Vera da artık varlığını kabullenme belirtileri gösterdiği bebeğini emzirmeye başlar. Bu esnada çevrelerini saran baba ile ağabey silahlarını doğrultmuştur bile. Baba, Vera'ya, "İntihar etmeliydin, ailenin onurunu korumuş olurdun" der. Vera esir kampında bunu denediğini, kendisine engel olunduğunu söyler. Baba, silahını Vera'ya verip, "Al, şimdi kimse engel olmuyor, haydi" der. Vera, yapmayacağını, artık bir bebeğinin olduğunu söyler. Baba, "O zaman ikinizi de ben öldüreceğim" deyip silahını Vera'nın başına doğrulttuğunda Josh yerinden ok gibi fırlar. Baba, Josh'u yaralar. Josh, ilerlemeye devam eder ve Goran'ın, Vera'yı ve bebeğini öldürmek istediğini, bu yüzden onu kendisinin vurduğunu söyler. Josh'un önünde, Vera'nın bebeğiyle birlikte siper olması üzerine ağabey, babaya; onları vurmamasını, yoksa tanrının kendilerini affetmeyeceğini, Goran yüzünden kendi kanlarını akıtmaya değmeyeceğini söyler. Baba, Vera ile bebeğinin üstlerine tükürerek gider.

Arkalarından, Vera yarasına ilk yardım tedavisini yaparken, Josh, "Bizi neden öldürmediler?" diye sorar. Vera, "O benim babam, beni sever, onlar benim ailem" der. "Kendini kandırma, burada sana ait bir şey yok" der Josh. Vera'ya, yurt dışına çıkması için yardım etmeyi teklif eder, Vera kabul etmez, "Burası benim evim" der. Vera'nın isteği üzerine evine doğru yol alırlarken, köyünden dumanlar yükseldiğini görürler. Köye vardıklarında, papazın idam edildiğini, uzakta Vera'nın ailesinin de içinde bulunduğu bir grup Sırp halkının Müslümanlar tarafından esir

alındığını görürler. Josh, askerlere ateş etmek için hazırlandığında Vera, ona engel olur, onlar için yapabilecekleri hiçbir şeyin olmadığını söyler.

Bu kez, Split'teki Birleşmiş Milletler Kızılhaçına gitmek üzere yola çıkarlar. Arabanın yakıtı bittiğinde, gece karanlık çökmesini bekleyerek, yakındaki köye girerler. Benzin çalmak üzere girdikleri bahçeli evin sahipleri, onları evlerine alır ve gece misafir eder. Yarasına bakmakta olan yaşlı adamın "Amerikalı mısın?" sorusuna Josh, "Eskiden öyleydim" cevabını verir. "Sırplar için mi savaşıyorsun?" dediğinde Josh onu onaylar. Yaşlı adam, "Ben Hırvat'ım, karım da Sırp. Savaştan önce bu fark etmezdi. Şimdi aptalca" der. Oğlunun ve torununun savaşta öldürüldüğünü ekler. Ertesi sabah Vera, bebeği ve Josh, yaşlı adamın verdiği tekneyle gölün karşısına geçerler. Vera Split'e gidecek olan bir otobüs bulmak üzere, güvende olması amacıyla bebeği Josh'a bırakarak yürümeye başlar. Josh, bebekle birlikte, içinde sadece bir kedinin olduğu, terkedilmiş bir tekneye girer. Vera'nın içinde olduğu otobüs, Josh ile bebeğin bulunduğu kıyının az ötesinde askerlerce durdurulup içindeki herkes indirilir. İnsanlar göl kenarına sıralanıp, işkence aletleri ortaya çıkarılır. Öldürülen ilk kişiden sonra insanlar göle doğru kaçışırlar. Josh, bulunduğu teknenin içinde silahını hazırlamış, ateş etmesine ramak kalmışken, Vera, yapmaması için Josh'un bulunduğu yöne doğru başını iki yana sallar, daha önce bebeğine söylediği ninniyi söylemeye başlar. İşkenceci yanına gelip Vera'nın başına balyozu indirir. Vera da öldürüldükten sonra tüm halka ateş edilir ve göl cesetlerle dolar. Askerler toplanıp gitmek üzereyken, Vera'nın bebeği ağlamaya başlar. Sesi duyan çete lideri, silahıyla tekneye yaklaşır. Josh bebekle teknenin küçük, kapalı kısmına girer ve çete lideri gidene kadar bebeğin ağzını sıkıca kapatır, yanına gelen kediyi dışarı ittirerek adamın onu görmesini sağlar. Çete lideri rahatlar, kediyi bir süre sevdikten sonra tüm çete araçlarıyla uzaklaşır. Nefessiz kalan bebek ölmüş gibidir. Josh'un suni teneffüsü ve sarsmaları sonucu nihayet kendine gelir ve yeniden ağlamaya başlar.

Ancak gece yarısı Split'e giden bir otobüs bulabilen Josh, 300 Alman Markı karşılığında yolculuk yapılabilen aracın şoförüne, oğlunun restorandaki

patlamadan hemen önce boynuna taktığı ve film boyunca sık sık okşadığını gördüğümüz altın haçı verir. Split'e vardığında Kızılhaç'ı bulan Josh, bir Kızılhaç aracının koltuğuna Vera'nın bebeğini bırakır. Limanda parçaladığı Sırp kimliğini ve silahını denize atar. Yarasının artık dayanamadığı acılarıyla limandaki bir bankta iki büklüm olmuşken, kucağında Vera'nın bebeği ile, otobüs yolculuğu esnasında sürekli ona bakmakta olan bir kadını yanında bulur. Kadın, bebeğin onun kızı olup olmadığını sorar. Josh, "Evet" diye cevap verir. Kadın, ondan vazgeçmemesi gerektiğini söyler, Josh'un koluna girerek birlikte limandan uzaklaşırlar.

Karadağ'da çekilen Savior filmi, bölgenin, bir savaş durumunda coğrafi olarak çıkışsızlığını, tecavüze uğrayan ve bu sebeple ailesinin dışladığı genç bir kadının çıkışsızlığıyla koşut bir biçimde ele alıyor ve bu sunum, savaşın dehşetini gayet iyi şekilde duyumsamamıza aracı oluyor.

Balkanlar'da hâkim olan ataerkil aile yapısının bir yansımasını, özellikle Vera'nın ailesi aracılığıyla net olarak gözlemleyebiliyoruz. Kızları tecavüze uğramış dahi olsa, bize çokça tanıdık gelen "kadının namusu = ailenin namusu" zihniyeti, kadının ölümünü, "namussuz" olarak yaşamasına tercih eden feodal düşünce yapısı, burada da karşımıza çıkıyor. Kuşak farkı sebebiyle nisbeten esnek bir yapıya sahip olan ağabey, Vera'nın sağ salim eve dönmesine –bebeğe rağmen- içtenlikle sevinse de, babanın kesin tavrını koyması üzerine, erkek iktidarının sürdürücüsü olarak, bu karara karşı çıkmaksızın Vera'ya gitmesini söylemekte bir beis görmez. Vera'nın esir kampında tecavüze uğramış olmasına karşın, Goran tarafından, kendi istek ve iradesiyle cinsel ilişki kurmuş özgür bir kadınmışcasına "Herkesle yatmış… Pislik fahişe" şeklinde bahsedilmesi de, kadının bedeninin kendisinden başka herkese ait olduğunu öngören toplumsal anlayışın bir uzantısı olsa gerek.

Vera'nın bebeğine başlangıçta gösterdiği mesafe, oldukça gerçekçi bir şekilde ele alınmış. Bebeğini görmek istememesi, kucağına almayı, emzirmeyi ve bakımını gerçekleştirmeyi reddetmesi gibi, tecavüz yoluyla çocuk sahibi olan kadınların genel psikolojisini yansıtacak detaylar başarıyla işlenmiş. Vera'nın bebeğini atmak üzere son hızla giden aracın kapısını açtığı sahnedeki nihai tercihini sinemasal anlamda daha iyi sunmak imkân dahilinde olsa da, ortaya konan için de, ehven-i şer denebilir.

Vera'nın bebeğini kabullenmesinin akabinde, onu korumak ve hayatta kalmasını sağlamak adına pek çok şeyden ve nihayetinde kendi hayatından vazgeçtiğini görüyoruz. Bu sonuca giden sürecin daha anlamlı olması adına da, Vera'nın, masum bir canlının hayatını sona erdirme konusunda yaşadığı ikilemi izleyenin görebilmesi, filmi psikolojik açıdan daha derinlikli ve genel olarak daha

doyurucu hale getirebilirdi. Vera'nın bu konudaki herhangi bir çelişkisine şahit olmadığımız filmin bu halinde ise, Vera'nın seçiminin açıklanması, yalnızca öğrenilmiş annelik ezberleri ile mümkün.

Benzer bir çatışmadan yoksunluk durumu, filmin baş karakterinde de var. Sinematografik anlamda derdini anlatabilen bir film olmasına rağmen, Savior, baş karakter olan Josh'un, "amaç sahibi bir katil"den, "kurtarıcı"ya dönüşmesi sürecinin psikolojik derinliğini vererek izleyeni tatmin etmekten oldukça uzak görünüyor. Daha Bosna-Hersek'e gelerek Sırp tarafında savaşmaya başlamasının üstünden çok zaman geçmeden, Josh'u, öldürdüğü bir gencin kıyıya vurmuş cesedinin açık kalan gözlerine uzun uzun bakarken görüyoruz. Yine filmin Bosna-Hersek'te geçmeye başlayan ilk dakikalarında, gardrobta saklanmış bir bebeğin hayatını kurtarma iradesi göstererek, Josh izleyiciye, neden orada olduğu sorusunu sorduruyor. Keza, henüz doğmamış, Müslüman kanı taşıyan bir çocuğun hayatını, aynı safta savaştığı Goran'a tercih ederek de amaçlarının inandırıcılığından çok şey kaybediyor. Elbette, Josh ile birlikte film de.

İnandığını ifade ettiği amaçlarına ne kadar bağlı olduğunu sorgulayan herhangi bir sahneden yoksunluk, Josh'u, zaten başından beri söylediklerine inanmayan, içinden güzel duyguları tümüyle söküp atmamış/atamamış bir adam olarak algılamamıza sebep oluyor ve filmin ilerleyen sahnelerinde ve Vera ve bebeğiyle yaşanmışlıklarının artmasına bağlı olarak gerçekleşmesi halinde izleyende güçlü bir etki yaratabilecek olan karakterin değişimi meselesi, filmin görece zayıf kalmasının müsebbibi olarak karşımıza çıkıyor.

"Hollywood filmlerinin altını çizdiği bazı kavramları dikkate aldığımızda, soğuk savaş sonrasında dünya insanlarına verilen mesaj hep aynıdır:

1. Dünyanın yeni düşmanı terörizmdir.
2. Teröristler radikal İslâmcıdır.
3. Radikal İslâm, terör kışkırtıcılığı yapmak için camileri kullanır.

4. Terör, dünyanın her yerinde kitle imhâsını ve böylelikle ses getiren eylemler yapmayı hedefler.
5. Masum sivillerin katledilmesini önlemek için tüm dünya ortak düşman (yani İslâm) karşısında birleşmeli ve önlem almalıdır."[40]

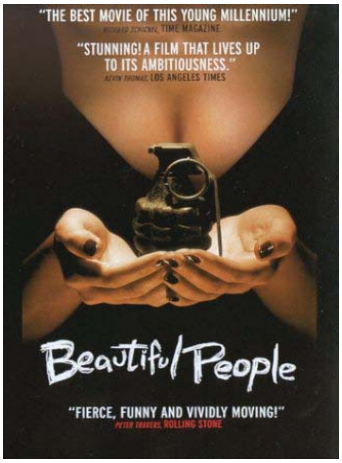
Buradan hareketle filmin hikâyesinde mevcut, gerçeklikle ilgili problemleri ve "bakış açısı" sorunsalını ele almak istiyorum. Konunun ele alınış ve işlenişinde, senaryo yazarı ve yönetmenin bakış açısının, "Batılı"nın genel bakışından farklı olmadığını görebiliyoruz. Film, bize, daha ilk dakikalarında, camide namaz kılmakta olan bir Müslümanın yanında tabanca bulundurmasına şahit olmamızla, Josh'un büyükelçilikteki yetkiliye yönelttiği ve her Müslümanın potansiyel terörist olduğunu iddia eden söyleminde haklılık payı olduğunu düşündürür. Yugoslavya'da yaşanan süreçte, her iki tarafın (Sırp-Boşnak taraflar) aynı istekler doğrultusunda savaştığı ve eşit askeri imkânlara sahip olduğu düşüncesi, yine, savaşın başladığı ilk günden bu yana Batı dünyasının "gerçek" olarak kabul etmeyi seçtiği bakış açısıdır. Yugoslavya'da yaşananın sıradan bir iç savaş olduğu, günümüzün başat güçleri tarafından arzu edilen algılama biçimidir. Bir Oliver Stone yapımı/Hollywood ürünü olan Savior'da da bu bakış açısını gözlemliyoruz. Benzer şekilde, filmde Bosnalı Müslümanların da Sırplar kadar, hatta daha fazla öldürdüğü, yakıp yıktığı, tecavüz uyguladığı şeklindeki yaklaşım da bu kapsamda ele alınabilir. Sözkonusu olan öyle tarafgir bir yaklaşımdır ki, film boyunca, Josh ile gidecek bir yeri olmayan Vera'ya hayrı dokunan bir Bosnalı Müslüman göremiyoruz.

Elbette bu da, uzun yıllar önce Yugoslavya'nın parçalanması düşüncesinin temellerini atan ve bu sürecin ve sonucun mimarı olan emperyalist güçlerin, medya aracılığıyla empoze etmeyi başardığı yanılsamalardan biri. Bosna-Hersek genelinde kurulan yüzlerce tecavüz kampında, 50 bin Müslüman kadının tecavüze

[40] Arzu, Azer, **Gümüş Diyârından Ölüm İlahileri**, Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi, Eylül 2005.

uğramış olduğu gerçeği tüm çıplaklığıyla karşımızda dururken, münferit bir olay olarak adlandırılabilinecek, tecavüze uğramış bir Hristiyan-Sırp kadının hikâyesini kendine konu edinen bir filmden başka türlü bir bakış açısı beklememeliyiz belki de.

3.3. Beautiful People

Türkçe Gösterim Adı : Güzel İnsanlar

Senaryo : Jasmin Dizdar

Yönetmen : Jasmin Dizdar

Yapım Yılı : 1999

Ülke : İngiltere

Güzel İnsanlar, dört İngiliz aile ile mülteci olarak İngiltere'de yaşayan beş Yugoslav'ın hayatlarından kesitlerin sunulduğu, komedi ile dram arasında gidip gelen bir film. Çeşitli sebeplerle birbirlerinin hayatlarına dahil olan, yolları 1993 yılı Londrasında kesişen bu insanlar, aynı zamanda birbirlerinin hayata bakışını, geleceğini de etkilerler.

Film, bir otobüste tesadüfen karşılaşan ve birbirlerini tanıyan, birinin Sırp, diğerinin Hırvat olduğunu sonradan öğrendiğimiz iki kişinin kovalamacası ile başlar. Bu kovalamaca ve kavga hastanede sonlanacak ve birbirini hastanelik eden bu iki düşman, aynı odaya konulacaktır. Savaşın başlamasından önce komşu köylerde yaşayan bu adamlar, birlikte konaklamaya mecbur bırakıldıkları bir hastane odasında yakınlaşmak zorunda kalacaklardır.

Aynı hastaneye; yine Yugoslavya göçmeni olan yaşlı çiftin işlettiği küçük, köhne restoranda unuttuğu cüzdanını vermek için peşinden koştuğu bir İngiliz kadının, niyetini yanlış anlaması sebebiyle polise şikâyetçi olması sonucu kaçarken araba çarpan ve yaralanan Pero da götürülecektir. Burada tanıştığı stajyer hemşire Portia ile birbirlerine aşık olmalarıyla, Pero, birdenbire üst sınıf bir İngiliz aileyle muhatap olmak durumunda kalır. Portia'nın aristokrat ailesi, tanışma yemeğine gelen, bu hiç tanımadıkları, dillerini iyi konuşamayan ve biraz da "köylü" buldukları gence davranış kuralları ve genel olarak medeniyete dair söylev çekmek isteyecek ve evin asi kızı Portia'yı karşısında bulacaktır.

BBC kanalı için Bosna-Hersek'e giden muhabir Jerry de bu mültecilerin hayatlarına dahil olanlardan. Bacağından kurşunla vurulan bir Bosnalının, derme çatma kurulmuş olan çadır-hastanede bacağının anestezi imkânından yoksun bir şekilde testere ile kesilmesine şahit olmasının akabinde, keskin nişancıların mermileri Jerry'nin bacağına da isabet eder. Jerry için koşullar farklıdır elbette; Jerry hemen tedavi amacıyla İngiltere'ye gönderilir. Fakat yıpranan sadece Jerry'nin bedeni değildir, yaşadıkları karşısında akıl sağlığı da tehlikeye girmiştir. Korkutucu bakışlarıyla bir hastaneye dalıp, iyileşmekte olan bacağının kesilmesini isteyen, yanında protez bir bacak ile dolaşan Jerry'yi, eşi Kate psikiyatristlere götürür. Jerry'nin tanısı "Bosna Sendromu"dur. "Kendini kurban ile özdeşleştirme" olarak kısaca özetlenebilinecek olan sendrom, doktorlar tarafından, "Merak etmeyin, Körfez Sendromu kadar kötü değil" sözleriyle nitelendirilir. Nihayetinde, Kate, spiritüel konularda hizmet veren bir uzmanın hipnoz seansı sayesinde, kocası Jerry'i içinde bulunduğu açmazdan kurtarmayı başarır. Jerry'nin işinden ve modern hayattan bıkan Kate'in hep hayal ettiği uzaklara doğru ailece yola çıkarlar.

Savaşın acımasız yüzünden mümkün olduğunca kaçmaya çalıştığı gözüken bu kara komedinin en dramatik hikayelerinden biri belki de, sorunlu ergen Griffin'in içine düştüğü durumu anlatıyor. Griffin, baskıcı bir baba ve korumacı bir anneden oluşan bir çekirdek İngiliz ailesinde hayatını geçirmeye çalışan eroin bağımlısı bir gençtir. Tüm yaşamı eroin, sigara, içki ve futboldan ibaret olan Griffin ve arkadaşları, 1993 yılında oynanan Hollanda-İngiltere Dünya Kupası ön eleme karşılaşmasını seyretmek üzere uçağa binmeden önce eroin alırlar. Vücutlarına zerk ettikleri uyuşturucunun etkisinde oldukları halde havaalanına giden üç gençten Griffin, sızma noktasına geldiğinde, nereye gittiğini bilmeden hemen yakınında gördüğü, Bosna'ya havadan atılması planlanan yardım malzemelerinin bulunduğu konteynerin içerisine kıvrılır. Soğuk havadan etkilenmemek için içgüdüsel olarak üzerine çektiği branda da, onu görünmez kılmıştır.

Griffin, uyandığında bambaşka bir gerçeklik içindedir. Uçaktan atılmış, paraşütü açılmış ve yere inmiştir. Dünyada neler olup bittiğinden bihaber olan bu

sorumsuz genç nerede olduğunu anlamaya çalışırken, bir saldırı başlar. Paraşütle inen yardım paketlerine koşan Bosnalılar, bombardımanla ve keskin nişancıların silah atışları ile karşı karşıya kalırlar. Griffin'in yardım pakedinin üstünde futbol forması ile uyandığını gören Bosnalı küçük bir çocuk da bu saldırıdan nasibini alır. Ciddi ve muhafazakâr ailesinin neredeyse utanç kaynağı olan Griffin, kendini tam ortasında bulduğu savaşta küçük çapta yararlılıklar göstermeye, Birleşmiş Milletler askerlerine yardım etmeye başlar. Anestezisiz ameliyat yapılan çadır-hastanede bacağı testereyle kesilecek olan Bosnalı'ya eroin vererek onu bu dayanılmaz acıdan kurtarır, gözlerini kaybeden küçük çocuğun gözü kulağı olur.

Griffin, Londra'ya döndüğü Birleşmiş Milletler uçağından artık başka birisi olarak iner. Ailesinin, olanları televizyonda görmesi ve beraberinde İngiltere'ye getirdiği Bosnalı çocuk aracılığıyla kendisine saygı duymaya başlaması, Griffin'in hayata karşı daha sorumlu bir duruşa sahip olmasını sağlayacaktır.

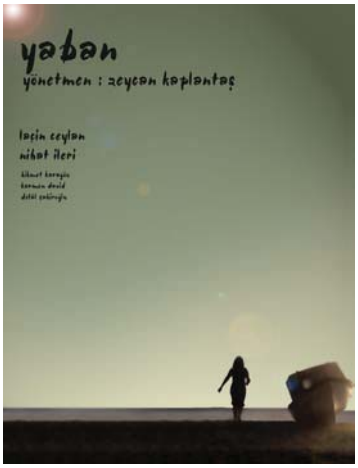
Hastanenin bir diğer misafiri, tecavüz sonucu hamile kalan Cemila Hacıbegović'tir. Cemila'nın hikâyesi, tecavüz mağduriyeti üzerine kurulu. Kocası İsmet, kırık dökük İngilizcesiyle, bu çocuğu istemediklerini doktora anlatmaya çalışmakta ve onu ortadan kaldırması için dil dökmektedir. Ailevi sorunları ile boğuşan doktor ise, en azından başlarda, bunu anlayacak gibi görünmemektedir. Doğduktan sonra annesi tarafından kabullenilen ve adı "Kaos" konulan bebeğin varlığı da, aile hayatı kaosa dönen İngiliz doktorun yeni umutlara yelken açmasında bir aracı olur.

Filmin genelinde, Yugoslavya göçmenlerine dair en belirgin nitelik, bu ülkeyi oluşturan milletlerin aralarında belirgin bir ayırd edici unsurun bulunmaması olarak göze çarpıyor. Öyle ki, İngiltere'de bir otobüste karşılaşan ve komedivâri trükler ve müzikler eşliğinde birbirlerini kovalayan iki Yugoslavya göçmeninden hangisinin hangi etnik kimliğe sahip olduğunu, sonradan aynı koğuşta yattıkları hastanedeki hemşirenin yönelttiği soru sayesinde anlayabiliyoruz. Benzer şekilde, göçmenlerin kaldığı bir kenar mahallede yaşayan Pero'nun etnik kimliği hakkında da, filmin son sahnelerine kadar herhangi bir tahminde bulunamıyoruz.

Filmin, eşi Portia'nın aile çevresine tanıştırıldığı ve kısa bir konuşma yaptığı evlilik töreni sahnesinde, Pero, "öldür' diyorlardı, 'öldür', o zaman iyisin. Ben de öldürüyordum. 'Bu bebeği öldür' diyorlardı, öldürüyorum. Ama artık değiştim" demektedir.

Hikâyesinin, görece az ve yüzeysel olarak kendine yer bulduğu filmde, tecavüz sonucu doğan çocuğunu istemeyen Cemila'nın, doğurmasının ardından, doktorunun İsmet'e, bebekle ilgili kararı Cemila'nın kendisinin vermesi gerektiğini, ona müdahalede bulunmamasını telkin etmesiyle, Cemila'nın kendisiyle kısa bir hesaplaşma sürecinin ardından bebeğini kucağına almayı kabul ettiğini ve emzirmeye başladığını görüyoruz. Savaşın kadın tarafında yarattığı yıkımın psikolojik derinliğine dair herhangi bir yaklaşıma rastlayamadığımız Güzel İnsanlar'da, seçilen sinema dili vasıtasıyla, tecavüz de, cinayet de, hatta yerini yurdunu bırakarak mülteci olmak da hayatın olağan akışı içerisinde kabul görüyor ve film, izleyenin hafızasında, daha ziyade bir komedi olarak kalıyor. Tez çalışmamın konusu olan "Yugoslavya İç Savaşı Örneğinde Savaş-Kadın Bedeni İlişkisinin Sinema Sanatı Açısından İncelenmesi" bağlamında, Güzel İnsanlar'ın, üzerine düşünülecek ve yazılacak bir açılımının olmadığı söylenebilir.

3.4. Yaban

Yurt Dışı Gösterim Adı: The Banishment

Senaryo : Zeycan Kaplantaş

Yönetmen : Zeycan Kaplantaş

Yapım Yılı : 2008

Ülke : Türkiye

Filmde, Yugoslavya'nın parçalanma sürecinde yaşanan iç savaşta ailesinin tüm fertlerini kaybetmiş ve uzun bir süre tecavüz kampında tutulmuş Asiya'nın hikâyesi anlatılıyor. Asiya'nın tecavüz kampından ve ülkesinden kaçmayı başararak geldiği Türkiye'de tesadüf eseri tanışıp evlendiği Müşfik'le zayıf iletişimli beraberliklerinin ekseninde, yıllar sonra bile sürmekte olan travma ve öfkesini izliyoruz.

Beklemedikleri ve hiç hazır olmadıkları bir savaşın başlamasıyla; kocasını, çocuğunu, annesini, babasını gözlerinin önünde yapılan işkencelerle bir çırpıda kaybetmiş, götürüldüğü esir kampında aylarca tecavüze uğrayarak hamile kalmış ve kamptan kaçarak bir ormanda çocuğunu doğurduktan sonra kendi elleriyle öldürüp nehre atmış bir kadının travmasının çeşidini ve boyutlarını incelemeyi seçmiş olan "Yaban", beraberinde, 50 bin kadının, Asiya'nınkine benzer dramını da anlatıyor.

Asiya, yaşadıklarını unutmamayı, öfkesini dindirmemeyi seçmiş mağdur bir kadındır. Müşfik, rutin çiftlik işlerinden oluşan hayatlarını değiştirip şehre taşınmaları, Asiya'nın öğrenim gördüğü sosyoloji alanında çalışması, geçmişi unutmasına yardımcı olacak bir hayat sürmeyi seçmesi konusunda Asiya'yı ikna etmeye çabalamakta, Asiya ise yeni bir hayat kurmak istemediğini, yaşamını bu izolasyon çerçevesinde tüketmeyi tercih ettiğini savunarak Müşfik'e karşı

çıkmaktadır. Uzak bir adada, kitapları ve geçimini sağladığı işiyle kendine küçük bir dünya kurmuş olan Müşfik'in, Asiya'ya duyduğu yakınlığın sebebinin de, esasen, Asiya'nın bu yalıtılmışlığı olduğunu söyleyebiliriz.

Müşfik, Asiya'nın, tüm yaşadıklarından sonra sığındığı bir liman olmakla birlikte, öfkesini de yönelttiği kişidir. Müşfik, pek karşılık görmediğini izleyiciye düşündüren sevgisi ve şefkati ile, Asiya'nın kanayan yaralarını sarmak için çırpınmakta, Asiya ise, hırçın yapısına, çaresizliğin de eklemlenmesinin verdiği öfkeyle, Müşfik'i ve kendini durmadan hırpalamaktadır. Esir kampında bulunduğu süre içerisinde yaşadığı sistematik tecavüzlerin en ağır sonuçlarına maruz kalan Asiya, geçen zaman içinde "düşman" profilini kafasında genişletmiş, savaşın ve tecavüz olgusunun faillerinin; din, dil, ırk farkı olmaksızın hep "erkekler" olduğuna kanaat getirmesiyle, geçmişindeki düşmanın özelliklerine dair gerçekliği kaybetmiş ve artık düşman, sadece "erkek" olmuştur. Buradan hareketle; Asiya'nın içinde canlı tutmayı seçtiği öfkesi; bir erkek olması sebebiyle de, Müşfik'e yönelmektedir.

Ek olarak, Asiya'nın "unutmamaya, affetmemeye" odaklı bakış açısının karşısında, bir çatışma öğesi olarak Müşfik karakterinden yeterince güçlü bir "anti-tez" sunulamayışı da, Asiya'yı, seçtiği yoldan alıkonulamaz bir birey haline getirmektedir. Bu bağlamda film, Asiya karakterinin yaşadığı savaş ve tecavüz olaylarının kadın üzerinde bıraktığı psikolojik etkiler ve açmazlarıyla birlikte; onu sevmek ve korumak, ona yardım etmek için el yordamıyla bir şeyler yapmaya çalışan Müşfik ile aralarındaki iletişim sorununa da parmak basıyor.

Asiya'nın, filmin geneline yedirilmiş olan donukluğu, iletişimsizlik derecesindeki sert ve mesafeli duruşu; televizyonun ana haber bülteninde, Birleşmiş Milletler'e bağlı Barış Gücü'nde görevli bir komutanın da Yugoslavya' daki tecavüz kamplarında milliyetçi Sırplarla birlikte tecavüzlere katıldığı haberini duyduğunda gösterdiği aşırı tepki ile anlam kazanıyor. Asiya da binlerce Bosnalı kadın gibi bir tecavüz kurbanıdır; fakat yazgısının kesiştiği pek çok kadının aksine, hayatını, durmuş bir saat gibi yok saymak, geleceğe dair tüm umutları çöpe atmak

pahasına, acılarını taze tutmayı, geçmişi unutmamayı seçmiştir. Kendisini, saplandığı "geçmiş" batağından kurtarmak için umutsuzca çaba sarfeden, uzaklara gitmeyi öneren Müşfik'e, "Yeni bir şey yok artık benim için" der. Öte yandan, bahçede, birlikte çiçek ektikleri küçük kızın, Asiya'ya yönelttiği "Topraktan çıkarıyoruz ya bunu, ölmüyorlar mı topraktan çıkarınca?" sorusuna, Asiya, yeni saksıyı işaret ederek, "Buraya toprak koyduk ya, artık burada yaşayacak" cevabını verir. Küçük kızın, "Ama orada yaşayacak mı ki?" şeklindeki ısrarcı yaklaşımı üzerine Asiya, topraklarından zorla koparılmanın, isteği dışında, yeni(?) bir hayat kurmaya mecbur bırakılmanın acısını yeniden duyumsadığı uzun bir sessizlikten sonra, "Kimbilir… Öyle umalım, öyle olsun, olur mu?" temennisiyle, kendisi için değil belki, ama benzer deneyimleri yaşayan/yaşayacak olan insanlık adına, temiz bir sayfa açıp hayata yeniden başlamaya dair bir umudun varolabileceği ihtimalini akla getiriyor.

Gece uykusunda kabus görüp "Yapmayın!" diye sayıklayan Asiya'ya, okumakta olduğu Mesnevî'den, kardeşleri tarafından zulmedilen Yusuf'un hikâyesini aktaran Müşfik, "Aslanın zincire vurulması ayıp değildir… Aslan, boynunda zincir bulunmakla beraber, bütün zincir yapanlara beydir" […] "Ay, bedir halinden çıkar ve eski ay haline gelir ya… Eski ay görünmez, sonra hilâl olur da iki büklüm bir halde görünür. Fakat sonunda yine gökte bedir haline gelmez mi?" diyerek her karanlığın bir de aydınlığı olduğu düşüncesini aşılamaya çalışmakta, "Kılıç sapını kesebilir mi? Yürü, bu yarayı bir cerraha göster… Kendine gel, ey sırtı yaralı, merhemden baş çekme; iyileşince de kendi kendime iyileştim deme, sıhhati merhemden bil!" diyerek, "sinek konan yaralarına hiçbir cerrahı dokundurtmayan" Asiya'ya, kendini yalnızlığa mahkum etmemesi yolunda telkinde bulunmaktadır.

Filmin ana temasını oluşturan "unutmamayı seçmek", Asiya'nın Müşfik'le final öncesi sahnedeki uzun diyaloğunda netlik kazanıyor. "…Sonra kaçtım. Ama kaldığım yerden devam etmek için değil; hatırlamak için, nefret etmek için kaçtım..." sözleriyle Asiya, acılarına tutunmayı, öfkesini dolu dolu yaşamayı seçerek, yeni bir hayata kapılarını sımsıkı kapadığını Müşfik'e ifade eder. Öte

yandan, kendisini ayakta tutan öfkesi, Asiya'nın tüm varlığını etkileyen ve atması gereken bir zehir olarak filmde gözlemlenmektedir.

Genel olarak, tecavüze uğrayan kadınlarda en yoğun şekilde gözlemlenen psikolojik tepkiler olan gerçeği reddetme ve yok sayma tavrı, Asiya'nın hayatında yer bulmamakta, bilakis, geçmişi kendine unutturmamak adına, sürmekte olan tüm bir hayatını yok saymayı göze almaktadır. Yaban, Asiya'nın bu tercihinin özelinde de önemli bir konuya işaret ederek, izleyiciyi, yağmalanmış bir beden ve parçalanmış bir hayata rağmen yaşamı sürdürmeyi seçmenin anlamı üzerinde düşündürüyor.

Karnında olduğu süre içerisinde yok edemediği, düşmana ait bebeğini, esir kampından kaçıp doğurduğunda öldürmeyi seçen Asiya, tecavüz mağduru olmasının ötesinde, yeni doğmuş çocuğunun katili olmak zorunda bırakılmasıyla da, kendisine yaşatılanlara karşı bir kat daha hınçlıdır. Öldüren, kirleten ve yok eden Çetniklere duyduğu öfke ile, yapmak zorunda bırakıldığı seçim dolayısıyla kendine duyduğu öfke birbirine karışmakta, Asiya'nın çıkışsızlığını keskinleştirmektedir. Kendisinin de "Onlar" gibi yok etmeyi seçmiş olması, Asiya'yı, "öteki"leştirerek öfkesini yöneltebileceği bir dış düşmanın varlığından mahrum bırakmakta ve özyıkımının sorumlusu olması sonucunu beraberinde getirmektedir.

Finalinde, denize boşalttığı haykırışlarıyla arınmaya çalışan Asiya'nın hayatında bundan sonra yeni bir sayfa olup olmayacağına dair kafada bıraktığı soru işaretleriyle, Yaban, açık uçlu bir film olarak karşımızda durmaktadır. Asiya'nın kendisini üzerine bıraktığı su, kendi elleriyle öldürdüğü bebeğini verdiği Drina'daki kanlı suyla bir midir, yoksa bu su, yağan yağmurla birlikte onu temizleyerek açık denizlere götürmeyi başaracak mıdır…

Yaban, bu sorunun cevabını düşünmeyi izleyiciye bırakıyor.

YABAN - SİNOPSİS

Asiya, Bosna-Hersek'te milliyetçi Sırp güçleri tarafından yapılan soykırım sırasında tecavüze ve çeşitli işkencelere maruz kalmış Bosnalı bir kadındır. Savaş sürerken kaçarak geldiği Türkiye'de Müşfik'le tanışıp, bu suskun adamla evlilik yapmış, Müşfik'in, bir adada ailesinden kalma çiftlik evinde kendine kurduğu küçük dünyaya dahil olmuştur. Müşfik, Asiya'nın yaralarını sarmak için elinden geleni yapmaya çalışmakta, rutin çiftlik işlerinden oluşan hayatlarını değiştirip şehre taşınmak, Asiya'nın öğrenim gördüğü sosyoloji alanında çalışmasını sağlamak, geçmişi unutmasına yardımcı olacak bir hayat sürmek için Asiya'yı ikna etmeye çabalamaktadır. Asiya ise yeni bir hayat kurmak istemediğini, yaşamını bu şekilde sürdürmeyi tercih ettiğini söyleyerek Müşfik'e karşı çıkmaktadır. Yine bir tartışma esnasında Asiya ailesindeki herkesin katledildiğini, tecavüz kampından kaçıp ormanda doğurduğu bebeğini öldürdüğünü, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını haykırır. Müşfik, Asiya'nın değişiminden, yaşama dört elle sarılmasından umudunu keserek her şeyi oluruna bırakır.

YABAN - TREATMENT

1. DIŞ. ADA - SABAH

Adanın limanından genel bir görünüm. Limanda tekneler vardır. Balıkçılar günlük işleriyle uğraşmaktadır.

2. İÇ. YATAK ODASI - SABAH

Asiya uyanmış, başı yastığında, komodinin üstündeki durmuş saate bakıyor. Bir süre açık gözlerle yattıktan sonra yatağından doğruluyor. Şalını omuzlarına alıp kalkıyor.

3. İÇ. MUTFAK - SABAH

Asiya ocakta kahve yapıyor. Dışarıda hızar sesinin başlaması üzerine cama yöneliyor, perdeyi aralayıp dışarı bakıyor.

4. DIŞ. BAHÇE - SABAH

Asiya bahçedeki çeşmede yüzünü yıkarken konuşuyor:

ASİYA

Erkencisin yine…

Müşfik tezgâhındaki işine devam ederken cevaplıyor:

MÜŞFİK

Muammer bey sordu geçende… Bugüne bitmesi lazım işin, akşam vapuruyla gelecek.

Asiya çeşmenin demirinde asılı duran havluya yüzünü kurulayıp havluyu yine aynı yere bırakıyor:

ASİYA

İyi madem… Çıkıyorum ben…

MÜŞFİK

Haydi kolay gelsin…

Asiya bahçe kapısına doğru yürürken orta yaşlı bir adam Müşfik'in atölyesine doğru ilerliyor. Asiya ile adam selamlaşıyor. Adam, Müşfik'in yanına yaklaşırken konuşuyor:

ADAM

Selamünaleyküm Müşfik… Sana yeni iş getirdim…

Müşfik başını işinden kaldırıyor, gülümsüyor:

MÜŞFİK

Gel Nuri gel… Ben de şimdi bir ara vereyim diyordum…

5. DIŞ. TARLA - SABAH

İnekler tarlada otluyorlar. Asiya tepenin bitip uçurumun başladığı yerde elini güneşe siper ederek durmuş, adanın görüş alanından görebileceği kadar uzaklara bakıyor. Bir süre dalgın baktıktan sonra bir ağacın altına yürüyüp, gölgesinde uzanıyor. Gökyüzüne gözlerini dikip uzun uzun bulutların ilerleyişini seyrediyor. Uyuyakalan Asiya bir süre sonra sıçrayarak uyanıyor.

6. DIŞ. AHIR KAPI ÖNÜ - ÖĞLE

Kapının dışında durmakta olan bir kadın Asiya'ya sesleniyor:

KOMŞU KADIN

Asiya… Asiya…

Asiya ahırın kapısına çıkıyor. Elinde bir tencere olan kadın soruyor:

KOMŞU KADIN

Süt var mı?

Asiya kadına doğru yürürken soruyor:

ASİYA

Ne kadar?

KOMŞU KADIN

Bir kilo...

Asiya kadının elindeki tencereyi alıyor.

7. İÇ. AHIR - ÖĞLE

Asiya içeri girip yeni sağdığı sütten ölçerek tencereye dolduruyor.

8. DIŞ. AHIR KAPI ÖNÜ - ÖĞLE

Asiya dışarı çıkıyor, sütü kadına veriyor:

ASİYA

Buyur…

KOMŞU KADIN

Sağolasın...

Asiya ellerini önlüğüne silerken kadına soruyor:

ASİYA

Bebek nasıl oldu?

Komşu kadın yeleğinin cebinden para çıkarırken cevaplıyor:

KOMŞU KADIN

İyicene… Düştü biraz ateşi… Ama çok ağlıyor, anneyi de emmiyor…

Asiya kadının cebinden çıkarıp para uzattığı elini nazik bir hareketle geri çeviriyor:

ASİYA

Kalsın, benden…

Komşu kadın ısrar ediyor:

KOMŞU KADIN

Olmaz öyle şey, alıver şunu…

Asiya kadına gülümsüyor:

ASİYA

Hadi böyle olsun bu sefer… Bebek için…

Komşu kadın kabullenerek mırıltılarla dua ederek gidiyor:

KOMŞU KADIN

Allah razı olsun… Nur içinde yatsın evlatçığın…

Asiya boğazına bir şey takılmış gibi yutkunuyor. Kadının arkasından bir süre bakıp ahıra geri dönüyor.

9. İÇ. OTURMA ODASI - AKŞAM

Müşfik neredeyse hazır olan sofraya yemek tenceresini koyuyor. Bir an durup sessizliğe kulak kabartıyor. Banyoya yöneliyor.

10. İÇ. BANYO - AKŞAM

Asiya banyonun küvetinde büzülmüş oturuyor. Banyonun kapısı çalınıyor. Asiya irkiliyor, fakat ses vermiyor. Kapı yeniden çalınıyor. Asiya cevap vermeyince, kapıyı açıp Asiya'ya bakan Müşfik endişeli bir ses tonuyla konuşuyor:

MÜŞFİK

Asiya?

Asiya irkilerek sesin geldiği yöne bakıyor. Müşfik sıkıntıyla konuşuyor:

MÜŞFİK

Sofra hazır…

Asiya yüzünde anlamsız bir ifadeyle bakmaya devam edince Müşfik içeri girecekmiş gibi kıpırdanıyor:

MÜŞFİK

Yardım ister misin?

Asiya, Müşfik'in içeri girmeye yeltenişi kendine getirmiş gibi hareketleniyor:

ASİYA

Yok… Geliyorum hemen…

Müşfik sessizce kapıyı kapayıp çıkıyor.

11. İÇ. OTURMA ODASI - GECE

Müşfik yemeğini bitirmiş, Asiya ise yavaş yavaş yemeğe devam ediyor. Müşfik sessizliği bozuyor:

MÜŞFİK

İlaçlarını alıyor musun?

Asiya ağzındaki lokmayı yutup, tabağına bakarak kendi kendine konuşur gibi cevap veriyor:

ASİYA

Arada bir…

Asiya yemeği bırakıp sofrayı toplamaya davranınca Müşfik onu engelliyor:

MÜŞFİK

Ben toplarım… Sen saçlarını kurut haydi, üşüteceksin...

Asiya sofradan kalkıyor. Müşfik kirli tabakları üst üste koyup mutfağa yöneliyor.

12. DIŞ. GECE

Gökte dolunay var. Evin dışarıdan görünümü.

TELEVİZYON - ANA HABER BÜLTENİ

(SPİKER)"Barış götürmek için gittiler, kadınlara tecavüz ettiler. Birleşmiş Milletler tarafından Bosna'da görevlendirilen Barış Gücü komutanlarından Lewis McKenzie'nin Sırplarla birlikte Bosnalı müslüman kadınlara tecavüz ettiği ortaya çıktı."
(GÖRÜNTÜ) "250 bin Bosnalı müslümanın katledildiği kanlı Bosna Savaşı'nın en acı yanlarından biri de kendilerine Çetnik adını veren Sırp milislerin müslüman kadınlara sistemli olarak tecavüz etmeleriydi…"

13. İÇ. OTURMA ODASI - GECE

Müşfik, elinde kumandayla televizyonun karşısındaki koltukta oturmuş, haberleri izliyor. Asiya, spikerin vermeye başladığı haberi duyunca odaya geliyor, odanın girişinde durup, sessizce dinlemeye başlıyor. Asiya'nın varlığını fark eden Müşfik telaş içerisinde, kumandayla televizyonu kapatmaya çalışıyor. Fakat Asiya sert bir sesle emrediyor:

ASİYA

Kapatma!

Müşfik isteksizce Asiya'nın buyruğuna itaat ediyor.

TELEVİZYON - ANA HABER BÜLTENİ

(GÖRÜNTÜ)"…Dünyanın gözü önünde bunların yaşanmasından yıllar sonra ortaya çıkan bir başka gerçek yine tüyleri ürpertecek türden. Bölgedeki çatışmaların önüne geçmek üzere Birleşmiş Milletler tarafından görevlendirilen Barış Gücü'nün Kanadalı komutanlarından General Lewis McKenzie'nin Sırplarla birlikte Bosnalı müslüman kadınlara tecavüz ettiği iddiası gerçeklik kazandı. Bilindiği gibi tecavüzler, Sırpların savaş stratejilerinden birisi idi. Bu amaçla kurulan tecavüz kamplarında savaş süresince yaklaşık 50 bin kadına tecavüz edilmişti."

14. İÇ. OTURMA ODASI - GECE

Haberi dinledikçe Asiya'nın ayakta durması zorlaşıyor. Nefes alıp verişleri düzensizleşen Asiya, odadaki sedire çöküyor. Haber bittiğinde Müşfik telaşla televizyonu kapatıp Asiya'nın yanına koşuyor. Yanına oturup Asiya'yı kendine çekiyor, saçlarını, yüzünü okşarken bir yandan teselli etmeye çalışıyor:

MÜŞFİK

Tamam yavrum… Tamam... Geçti… Tamam, bitti…

Asiya tepki vermiyor, nefesi daha da hırıltılı bir hal alıyor. Müşfik çaresizlik içinde mutfağa koşuyor, elinde bir bardak su ve bir ilaçla geri dönüyor:

MÜŞFİK

İç şunu yavrum, haydi…

Asiya boğulurmuşcasına tuhaf sesler çıkarıp, arada hırıltılı derin nefesler alıyor. Müşfik suyla ilacı daha bir ısrarla Asiya'ya uzatıyor. Asiya öfkeyle Müşfik'in eline vuruyor, bardak ve ilaç Müşfik'in elinden fırlıyor:

ASİYA

İstemiyorum!

Müşfik kısa bir kararsızlık anından sonra biraz önce kalktığı koltuğa çöküyor. Bir süre sonra Asiya'nın düzensiz nefes alıp verişleri normale dönüyor, sakinleşiyor. Müşfik alçak bir ses tonuyla, Asiya'yı tahrik etmekten korkarmışcasına, kendi kendine konuşur gibi mırıldanıyor:

MÜŞFİK

Yeni bir hayatı denemiyorsun bile… Bu ıssız adada hapsolup kaldın… Kenarda biraz birikmiş paramız var… Gidelim, şehre taşınalım… Çalışmak, üretmek yaralarını sarar belki…

Asiya alçak bir tonda, ama kararlı ve tehditkâr bir tavırla karşılık veriyor:

ASİYA

Yeni bir şey yok artık… Her şey bitti benim için… Bunları bir kere daha konuşmak istemiyorum…

Müşfik Asiya'yı ikna edebilmek için var gücüyle çırpınıyor:

MÜŞFİK

Boşuna mı sosyoloji okudun… Ülkene bir borcun var hem…

Asiya tartışmayı sonlandırmakta kararlı olduğunu belirten kesin bir el hareketiyle Müşfik'in sözünü kesiyor:

ASİYA

Yeter artık! Bitti dedim!

Kısa bir duraklamadan sonra aynı kesinlikte sözüne devam ediyor:

ASİYA

Hiç kimseye borcum yok!

Müşfik sıkıntılı bir halde başını yere eğiyor. Bir süre kımıltısız durduktan sonra ayağa kalkıp dışarı yöneliyor. Kapıdan çıkarken Asiya'ya şefkatli bir bakış atıp sevecenlikle söyleniyor:

MÜŞFİK

Her an çekip gidiverecekmişsin gibi eğretisin… Korkuyorum… Neden kendini cezalandırıyorsun… Ve beni…

Müşfik daha devam edecekmiş gibi durmaktadır, ancak devam etmeyip dışarı çıkıyor. Dış kapının sesi duyuluyor. Asiya sıkıntıyla derin bir nefes alıyor.

15. DIŞ. BAHÇE - GÜNDÜZ

Asiya küçük bir kızla birlikte bahçede küçük saksılara çiçek ekiyor. Küçük kıza biraz ilerideki boş saksıları işaret ediyor:

ASİYA

Bu da tamam… Kap bakalım boş bir saksı… Kaç tane istemişti annen?

Küçük kız hevesle koşup yeni bir boş saksı alıyor. Getirirken cevap veriyor:

KÜÇÜK KIZ

Dört… Bitince kahve yapacak mısın bana?

Asiya gülümsüyor:

ASİYA

Olur… Bitsin de hele bir…

Asiya, küçük kızın getirdiği yeni saksıya ince bir dal yerleştiriyor. Asiya çiçeği ekerken küçük kız kendi kendine toprakla oyalanırken konuşuyor:

KÜÇÜK KIZ

Bizde de çok çiçek var… Annem çok seviyor çiçekleri…

Asiya gülümsüyor:

ASİYA

Sen? Sen de seviyor musun? Yoksa kahve ve lokum için mi bu merak?

Küçük kız da utangaç bir gülümsemeyle cevap veriyor:

KÜÇÜK KIZ

Seviyorum… Annem diyor ki, çiçekler aslında canlıymış… Biz nefes alıyoruz ya… Onlar da topraktan besleniyorlarmış…

Asiya gülümseyerek onaylıyor:

ASİYA

Doğru diyor annen…

Küçük kız bir an duraklıyor:

KÜÇÜK KIZ

Şimdi topraktan çıkarıyoruz ya bunu…

Asiya devamını bekliyor:

ASİYA

Eee?

Küçük kız ciddiyetle soruyor:

KÜÇÜK KIZ

Yani nasıl yaşayacak… Ölmüyorlar mı topraktan çıkarınca?

Asiya durgunlaşıyor:

ASİYA

Bu saksıya toprak koyduk ya… Artık burada yaşayacak…

Küçük kız ısrarla soruyor:

KÜÇÜK KIZ

Ama orada yaşayacak mı ki?

Asiya'nın yüzü ciddileşiyor. Suskunluğunu küçük kızın ısrarı ile bozuyor:

KÜÇÜK KIZ

Hıı?

Asiya burukça gülümsüyor:

ASİYA

Kimbilir… Öyle umalım olur mu?

Asiya yeni saksıdaki toprağı iyice sıkılaştırıp ellerini önlüğüne siliyor. Önlüğünü çıkarıyor:

ASİYA

Haydi bakalım… Kahveyi hak ettik… Sen götür bunları annene teker teker… Selam söyle…

Küçük kız sıralanmış dört saksıdan birini alıp sevinçle evine koşturuyor. Asiya yorgun bir tavırla bahçe sandalyesine oturup masadan bir sigara alıp yakıyor. Yüzünde buruk bir gülümseme ile uzaklara bakıyor.

16. İÇ. YATAK ODASI - GECE YARISI

Müşfik gece lambasının ışığında kitap okuyor. Yanında uyuyan Asiya uykusunda sayıklamaya başlıyor:

ASİYA

Nemojte! Nemojte!

Müşfik kitabını kucağına bırakıp, Asiya'yı okşuyor. Bu çare olmayınca kitabı alıp sakin bir sesle okumaya başlıyor:

MÜŞFİK

Uzak yerlerden bir merhametli dost, Yusuf-u Sıddıyk'a konuk oldu. Çocukluktan beri birbirlerini tanırlardı. Konukla, Yusuf'a kardeşlerinin yaptığı cefayı konuştular. Yusuf, "O haset ve cefa, zincirdi; biz de aslandık. Aslanın zincire vurulması ayıp değildir. Bizim, Tanrının kaza ve kaderinden şikayetimiz yok. Aslan, boynunda zincir bulunmakla beraber, bütün zincir yapanlara beydir" dedi. Dostu, Yusuf'a "Zindanda ve kuyuda ne haldeydin?" dedi. Yusuf cevap verdi: "Ay, bedir halinden çıkar ve eski ay haline gelir ya… İşte öyle… Eski ay görünmez, sonra hilal olur da iki büklüm bir halde görünür. Fakat sonunda yine gökte bedir haline gelmez mi?

…Varlığın aynası nedir? Yokluk. Ahmak değilsen yokluğu ihtiyar et. Varlık, yoklukta görünebilir…

…Noksanlar, kemal vasfının aynasıdır. O horluk, yücelik ve ululuğa aynadır. Çünkü yakinen zıt, zıddı gösterir. Ondan dolayı bal, sirke ile görünür…

Müşfik okudukça Asiya sakinleşiyor, sayıklamaları seyrekleşerek uykuya dalıyor. Artık uykuya geçtiğinde de Müşfik okumaya devam ediyor.

MÜŞFİK

…Irmak, kendisini nereden temizleyecek? İnsanın bilgisi, Tanrı bilgisiyle fayda verir. Kılıç sapını kesebilir mi? Yürü, bu yarayı bir cerraha göster. Kimse, yarasının kötülüğünü görmesin diye her yaranın üstüne sinek düşer. O sinekler; senin düşüncelerin, mallarındır…

…Kendine gel, ey sırtı yaralı, merhemden baş çekme; iyileşince de kendi kendime iyileştim deme, sıhhati merhemden bil!

Hikâye bittiğinde Müşfik kitabı kapatıyor. Arkasındaki pencerenin perdesini usulca aralayıp artık aydınlanmış olan gökyüzüne bakıyor. Kitabı yanındaki komodine bırakıyor. Gece lambasını kapatıyor.

17. DIŞ. BAHÇE - SABAH

Asiya üstünde günlük bir giysi, omuzlarında şalı ile, mahmur halde bahçedeki masaya gelip sandalyeye oturuyor. Atölyesinin yanından geçerken selam verdiği Müşfik, Asiya'nın geldiğini görünce tezgâhındaki işini bırakıp yanına geliyor. Oturup soluklanıyorlar. Müşfik gülümsemeye çalışıyor:

MÜŞFİK

Dinlenebildin mi?

Asiya hafifçe başını sallıyor:

ASİYA

İyiyim… Sen de uykusuz kaldın…

Müşfik gergin bir halde gülümsüyor. Söze girmekte zorlanır gibi sıkıntıyla masa örtüsünü düzeltip duruyor. Nihayet cesaret edip Asiya'ya bakarak konuşuyor:

MÜŞFİK

Bir kaç ay önce Kanada'ya göçmenlik başvurusunda bulunmuştum. Sabah çocuk postayı getirdi. Koşullarımız uygunmuş. Oradaki arkadaşlarım araştırdı, senin için uygun imkânlar var… Benim hala kızının çalıştığı yaşlı bakımevinde yabancılara iş veriyorlarmış mesela. Ben de pekâlâ bahçe işinde çalışabilirmişim; en iyi bildiğim şey… Burayı kiraya vermeyi düşünüyorum, bakımsız kalmasın, yazık… İşlemleri tamamlayıp gidebiliriz bir an önce…

Asiya duyduklarına inanamazmış gibi etrafına bakınıyor. Müşfik susunca ağır ağır ve her kelimesini vurgulayarak konuşuyor:

ASİYA

Ne demek oluyor bu?

Müşfik ne yapacağını şaşırmış halde kekelemeye başlıyor:

MÜŞFİK

Yani… Senin için iyi olur diye düşündüm… Buralardan ayrılmak… Başka dünyalar tanımak…

Asiya Müşfik'in sözünü kesip yine yavaş ve aynı sertlikte konuşuyor:

ASİYA

Bak… Ne bugün, ne yarın, ne de yaşadığım sürece herhangi başka bir gün… Bu topraklardan başka bir yere adımımı atmayacağım. Bu kadar. Başka bir şey var mı?

Asiya sözlerini bitirirken bir yandan kalkıp sandalyesinin arkalığına tutunarak Müşfik'e bakıyor. Müşfik, Asiya'nın konuyu tartışmaya kesin olarak kapayan cevabı karşısında kalakalıyor.

ASİYA

Yok. İyi o halde… Kolay gelsin.

Asiya bahçenin merdivenlerine yöneliyor. Müşfik, Asiya'nın merdivenleri çıkmasına ramak kala konuşuyor:

MÜŞFİK

Unutmak istemiyorsun, senin kaçışın bu.

Asiya eve girmek üzereyken, Müşfik'in sözleri üzerine duruyor. Müşfik Asiya'nın tepki vermemesinden cesaret alarak sözlerine devam ediyor:

MÜŞFİK

Sen yaşamaktan korkuyorsun. Yaşadıkların senin bahanelerin… Kendine karşı dürüst değilsin!

Asiya, sözlerine devam etmesi üzerine ağır adımlarla Müşfik'in yanına geliyor. Masanın yanında ayakta durarak alaycı bir gülüşle bakıyor Müşfik'e, acır gibi bir ses tonuyla konuşuyor:

ASİYA

Dürüstlük… Dürüstlükten bahseder dursunuz ama hayatınızda dürüstlükten eser yoktur…

Asiya biraz önce kalktığı sandalyeyi çekip oturuyor, bir sigara yakarak sakin bir sesle, arada duraklayarak anlatmaya başlıyor:

ASİYA

Evim ateşe verildiğinde kızım ve babam içerideydi… Kurtaramayalım diye dokurcunlara bağladılar bizi… Sırp komşularım ellerinde ateşlerle kahkahalar atarak etrafımızda dolanıyorlardı… Dokurcunları ateşe vermekle korkutmak çok eğlendiriyordu onları… İhtiyar annem… Tecavüzlere dayanamadı; kanamadan öldü… Cesedini çürüyene kadar beklettiler ağaçta… Çırılçıplak… En yakınının bedeninden tiksinmek nedir bilir misin? Kocam… Sevdiğim adam… Gözlerimin önünde aç köpekler parçaladı… Kampa götürüldüm… Aylarca, aylarca tecavüz ettiler… Kaçtım… Günlerce yürüdüm, yürüdüm… Bebeği ormanda doğurdum… Sonra boğazını sıktım, morarıncaya, taş kesilinceye kadar sıktım… Drina'ya bıraktım… Nehir ceset akıyordu… Onların arasına katıldı bebeğim… Kaçtım… Ama kaldığım yerden

devam etmek için değil… Hatırlamak ve nefret etmek için yaşadım… Bebeğimi… Kendi parçamı öldürdüm! Aliya "kin tutmayın" demişti… Ben öldürdüm… Öldürdüm ben Müşfik, ben de onlardan oldum… Nasıl devam eder hayat? Neden etsin? Neden unutmalı?

Müşfik kıpırdamadan dinlemektedir. Asiya yakıp hiç içmediği sigarasını bir nefes çekmek üzere titreyen eliyle dudaklarına götürüyor. Sigaranın uzamış külü dudaklarına varmadan dökülüyor. Sigaradan bir nefes çekip bitmiş olan sigarayı söndürüyor:

ASİYA

Evet unutmak istemiyorum.. Hana'mı, İsa'mı; sevdiğim adamı unutmak istemiyorum… Sen nasıl anlayabilirsin ki bunu, aşk nedir bilir misin… Sevdin mi hiç…

Müşfik alabileceği en büyük darbeyi almışçasına kırgın ve yıkılmış bakıyor Asiya'ya. Ne yapacağını bilmez halde duruyor. Uzunca bir sessizlikten sonra Müşfik konuşuyor:

MÜŞFİK

Elinde eski, küçük bir valizle duruyordun… Yağmur hızlandığında kaçmadın. Yavru bir kedi geldi, sürtündü ayaklarına, eğilip aldın, ceketinin içinde sakladın yağmurdan, sevdin durdun. Durdum, izledim seni… O köhne otogar evinmiş, oradan çıkamazmışsın, yasaklıymışsın gibi ürkek, saatlerce orada dikildin. İlk gördüğümde; o kasvetli, yağmurlu günde sevdim seni… Ben bana ait olmanı istedim… Oysa sen

kendine bile ait değildin… Vahşi bir at gibiydin… Ve hâlâ evcilleşemedin.

Müşfik sözlerini bitirip masadan kalkıyor. Asiya bahçede yalnız kalıyor.

18. İÇ. YATAK ODASI - SABAH

Asiya karyolada yatıyor. Dışarıdan yağmur sesi geliyor. Sıkıntılı bir kararsızlık anından sonra, aniden yataktan fırlıyor, koşarak odadan ve evden çıkıyor.

19. DIŞ. SAHİL - SABAH

Dışarıda yağmur yağıyor. Asiya hızlı adımlarla sahile inip giysileriyle denizde ilerlemeye başlıyor. Denizde yürüyerek epey ilerledikten sonra büyük kulaçlarla yüzmeye başlıyor. Bağırarak, haykırarak epeyce yüzüyor. Nihayet yorulduğunda kendini suya bırakıyor. Sırtüstü uzanıp gökyüzüne gözlerini dikiyor.

YABAN ÇEKİM SENARYOSU

KADR NO	SAHNE/ MEKÂN	ÇEKİM ÖLÇEĞİ	KADRIN İÇERİĞİ ve DİYALOGLAR	SES ve MÜZİK	TEKNİK HUSUSLAR	DEVAMLILIK
1	**1 DIŞ ADA SABAH**	Uzak Plan Sağ Çevrinme	Sabahın erken saatleri, güneşli bir gün. Adadan genel bir görünüm. Adanın limanı ve mendirek.	Atmosfer sesi	Kamera yavaşça sağ çevrinme yapıyor. Karaburun limandan.	
2		Genel Plan Sabit Kamera	Balıkçı barınaklarında tekneler, günlük işlerine başlayan balıkçılar	Atmosfer sesi	(Karaburun limanda çekilecek)	
3		Genel Plan Sabit Kamera	Deniz feneri kadrajda önde, deniz.	Atmosfer sesi	(Karaburun fenerde çekilecek)	
4	**2 İÇ YATAK ODASI SABAH**	Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya'nın başı yastıkta, gözleri açık, karşıya bakıyor. Kadrajın sağında, komodin üstünde bir çalar saat var.			Asiya gecelik, alyans.
5		Yakın Plan Sabit	Durmuş saat			

		Kamera				
6		Bel Plan Sabit Kamera	Asiya arkadan görünüyor. Yatakta solda, sol tarafına yatmış. Yatağın yanındaki komodinde durmuş bir çalar saat var. Asiya yataktan doğrulup üstündeki yorganı kaldırıyor. Ayağa kalkarken komodinde duran şalı alıp omuzlarına atıyor. Sağa yürüyüp kadrajdan çıkıyor.			Asiya gecelik, alyans.
7	**3** **İÇ** **MUTFAK** **SABAH**	Yakın Plan Sabit Kamera	Ocak. Asiya'nın sağ tarafından, kahve cezvesini ocağa koyup ateşi yakan elleri. Bu sırada dışarıda testere sesi başlıyor.	Dışarıda testere sesi başlıyor.		Asiya gecelik, şal, alyans.
8		Bel Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	Asiya pencereye yaklaşıp sol eliyle perdeyi aralıyor. Yüzünün bir kısmı görünüyor.	Testere sesi	Ateşteki cezve kadrajda sağda. Netlik Asiya'da.	Asiya gecelik,şal, alyans.
9	**4** **DIŞ** **BAHÇE**	Göğüs Plan Sabit Kamera	Asiya çeşmede yüzünü yıkıyor. Çeşmeyi kapatırken konuşuyor:	Testere sesi		Asiya kırmızı kazak, eşofman altı.

devam	**SABAH**		ASİYA -Erkencisin yine…			
10		Bel Plan Derin Mizansen	Müşfik bel planda,kadrajın solunda, tezgâhında çalışıyor, yandan bedeni, tezgâh ve çalışan elleri görünüyor. Müşfik işine devam ederken cevaplıyor: MÜŞFİK -Muammer bey sordu geçende.. Bugüne bitmesi lazım işin, akşam vapuruyla gelecek… Asiya çeşmenin demirinde asılı duran havluya yüzünü kurulayıp havluyu yine aynı yere bırakıyor: ASİYA -İyi madem.. Çıkıyorum ben..	Testere sesi		Asiya kırmızı kazak, eşofman altı.

devam			MÜŞFİK -Haydi kolay gelsin.. Asiya üst bahçede, kadrajın soluna doğru yürüyüp kadrajdan çıkıyor. Bir adam atölyeye doğru ilerliyor. Yanından geçerken Asiya'ya selam veriyor: ADAM -Hayırlı günler… Asiya da adama karşılık veriyor: ASİYA -Size de... Adam Asiya'yı geçip atölyeye yürümeye devam ediyor. Adam merdivenleri inerken Müşfik'e selam veriyor: ADAM -Selamünaleyküm Müşfik… Sana yeni iş getirdim… Müşfik cevap veriyor:			

devam			MÜŞFİK -Gel Nuri gel… Ben de şimdi bir soluklanayım diyordum…			
11	**5** **DIŞ** **TARLA** **SABAH**	Uzak Plan Sabit Kamera	Asiya tepenin bitip uçurumun başladığı yerde, dikenli tellerin iç tarafında,sağ elini güneşe siper ederek durmuş, adanın görüş alanından görebileceği kadar uzaklara, denize bakıyor. Sol elinde bir asa var.	Koyun çıngırakları	Kamera Asiya'yı arkadan alıyor. Karaburun fener.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı. Sol elinde asa.
12		Yakın Plan Sabit Kamera	Elini gözlerine siper etmiş uzaklara bakan Asiya	Koyun çıngırakları		
13		Bel Plan Sabit Kamera	Bir süre baktıktan sonra yürümeye başlıyor, kadrajın sağından çıkıyor.	Koyun çıngırakları		Asiya kırmızı kazak, eşofman altı. Sol elinde asa.
14		Boy Plan Sol Çevrinme	Asiya otlamakta olan hayvanların yakınında bir yerde, bir ağacın gölgesinde	Koyun çıngırakları	Asiya yürürken kamera onu takip ediyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı.

			önce oturup, sonra uzanıyor.			
15		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya ağacın gölgesinde uzanıyor. Gözlerini gökyüzüne dikiyor.	Koyun çıngırakları	Kamera yere uzanan Asiya'yı profilden,yer hizasından alıyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı.
16		Genel Plan Sabit Kamera	Aydınlık, güneşli gökyüzü. Bulutlar ilerliyor.	Koyun çıngırakları	Asiya'nın gözünden. (2 dk. kadar çekilecek.)	
17		Bel Plan Sabit Kamera	Asiya gözleri gökyüzünde, çimende yatıyor.	Koyun çıngırakları	Kamera Asiya'yı alt açıyla alıyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı. Asa sol yanında, yerde.
18		Genel Plan Sabit Kamera	Parlak gökyüzü. İlerleyen bulutlar.	Koyun çıngırakları	Asiya'nın gözünden. (16. plan çekiminden kullanılacak)	
19		Bel Plan Jimmy Jip	Yatmakta olan Asiya	Koyun çıngırakları	Kamera Asiya'yı kendi etrafında dönerek alıyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı. Asa sol yanında.

20		Omuz Plan Sabit Kamera	Fırlayarak uyanan Asiya omuz planda kadraja giriyor. Bir süre hızlıca nefes alıp verdikten sonra sakinleşiyor.	Atmosfer sesi kesiliyor. Asiya fırladığında ses geri geliyor.	Kamera Asiya'nın ayak ucundan bulutları görüyor. Bulutlar ve ses fade out ile kayboluyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı.
21	**6** **DIŞ** **SOKAK** **ÖĞLE**	Genel Plan Sabit Kamera	Kadrajda solda,bir evin bahçe kapısının önünde dört-beş yöreli kadın ayakta laflıyorlar.		Kamera,cami sağda, deniz karşıda kalacak şekilde alıyor.	
22		Amerikan Plan Dolly Out	Asiya ileriye bakarak, arkada; ineklerse önde, yürüyorlar.		Kamera geriye kaydırma ile Asiya'yı takip ediyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı. Elinde asa.
23		Genel Plan Sağ Çevrinme	Asiya önünde ineklerle ortadan kadraja girip sağa doğru -arkası kameraya dönük olarak-ilerliyor. Kadınlar Asiya'yı görünce aralarında fısıldaşıyorlar.		Kamera, cami sağda, deniz karşıda kalacak şekilde –Asiya'yı arkadan- alıyor.	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı. Elinde asa.
24		Göğüs Plan Sol	Kadınlar göğüs planda, Asiya ileride. Asiya kadınların		Kamera kadınları ve Asiya'yı, bahçe	Asiya kırmızı kazak, eşofman

devam		Çevrinme Derin Mizansen	kendisinden bahsettiklerinden bihaber, ineklerle yürüyor. Caminin önünden, sağına dönüp kadrajdan çıkıyor.		duvarının arkasından alıyor. Netlik Asiya'da.	altı. Elinde asa.
25	**7** **DIŞ** **AHIR ÖNÜ** **ÖĞLE**	Bel Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	Kadrajda solda bel planda bir kadın var. Kadın Asiya'ya sesleniyor. KOMŞU KADIN -Asiya… Asiya… Kadının sağ omzunun üstünden, ahırdan çıkan Asiya görünüyor. Elini gözlerine siper ederek soruyor: ASİYA -Buyur? KOMŞU KADIN -Süt var mı? Asiya kadına doğru yürürken soruyor:		Kadın tahta kapının dışında duruyor. Kamera kadını sırttan alıyor. (Ahırın arkasındaki yüksek binalar kadraja girmeyecek)	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı, önlük.

devam			ASİYA -Ne kadar? KOMŞU KADIN -Bir kilo.. Asiya kadının elindeki tencereyi alıp ahıra yöneliyor.			
26	**8** **İÇ** **AHIR** **ÖĞLE**	Yakın Plan Sabit Kamera	Asiya biraz önce sağdığı sütten ölçerek kadının tenceresine süt dolduruyor.			

27	**9** **DIŞ** **AHIR ÖNÜ** **ÖĞLE**	İkili Göğüs Plan Sabit Kamera	Sağdan kadraja giren Asiya tencereyi kadına verirken soruyor: ASİYA -Bebek nasıl oldu? Komşu kadın yeleğinin cebinden para çıkarırken cevaplıyor: KOMŞU KADIN -İyicene… Düştü biraz ateşi… Ama çok huysuzlanıyor, anneyi de emmiyor..		Asiya'nın amorsundan komşu kadın	Asiya kırmızı kazak, eşofman altı, önlük.
28		İkili Göğüs Plan Sabit Kamera	Asiya kadının cebinden çıkarıp para uzattığı elini nazik bir hareketle geri çeviriyor: ASİYA -Kalsın, benden… Komşu kadın parayı vermekte ısrar ediyor:		Komşu kadının amorsundan Asiya	

devam			KOMŞU KADIN -Olmaz öyle şey, alıver şunu.. Asiya kadına gülümsüyor: ASİYA -Hadi böyle olsun bu sefer… Bebek için…			
29		İkili Göğüs Plan Sabit Kamera	Komşu kadın parayı cebine geri koyarken dua ediyor, kadrajdan soldan çıkıyor: KOMŞU KADIN -Allah razı olsun… Nur içinde yatsın evlatçığın… Asiya kadının arkasından bir süre bakıp ahıra yöneliyor.		Asiya'nın amorsundan komşu kadın	
30	**10 İÇ OTURMA ODASI AKŞAM**	Amerikan Plan Sabit Kamera	Müşfik hazır olan sofraya yemek tenceresini de getirip bırakıyor. Bir an kararsızca durup kulak kabarttıktan sonra banyoya doğru yöneliyor.			

31	**11 İÇ BANYO AKŞAM**	Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya küvette, dizlerini bedenine çekmiş, duruyor. Kapı çalınıyor. Asiya'nın tepki vermemesi üzerine kapı tekrar çalınıyor. Asiya irkilse de boş gözlerle bakmaya devam ediyor.		Asiya omuz planda. Kamera Asiya'yı üst açıyla alıyor.	
32		Omuz Plan Sabit Kamera	İçeri giren Müşfik endişeli bir halde sesleniyor: MÜŞFİK -Asiya?		Kamera Müşfik'i banyonun içinden alıyor.	
33		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya boş bakışlarla sesin geldiği yöne bakıyor.		Kamera Asiya'yı üst açıyla alıyor.	
34		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik, söyleyecek bir şey bulamamış gibi bir süre susuyor.		Kamera Müşfik'i banyonun içinden alıyor.	

35		İkili Göğüs Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -Sofra hazır…		Müşfik'in amorsundan Asiya	
36		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya hâlâ hareketsiz ve tepkisiz durmaktadır. MÜŞFİK -Yardım ister misin? Asiya, Müşfik'in yardım teklifiyle kendine gelmiş gibi hareketleniyor:		Kamera Asiya'yı üst açıyla alıyor.	
37		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA -Yok… Geliyorum hemen… Müşfik sessizce kapıyı kapatıp gidiyor.		Kamera Müşfik'i banyonun içinden alıyor.	
38	**12 İÇ OTURMA ODASI GECE**	Amerikan Plan Sabit Kamera	Müşfik yemeğini bitirmiş, Asiya ise yavaş yavaş yemeğe devam etmektedir. Müşfik sessizliği bozuyor:			

39		Yakın Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -İlaçlarını alıyor musun?			
40		Amerikan Plan Sabit Kamera	Asiya ağzındaki lokmayı yutup, tabağına bakarak kendi kendine konuşur gibi cevap veriyor: ASİYA -Arada bir…			
41		Yakın Plan Sabit Kamera	Asiya'nın tabağı ve çatalla oynayan eli.			
42		Göğüs Plan Sabit Kamera	Asiya yemeğini yemekten vazgeçmiş gibi bırakıp sofrayı toplamaya yelteniyor. Müşfik Asiya'yı engelliyor. Elinden tabakları alıyor. MÜŞFİK -Ben toplarım... Sen saçlarını kurut haydi, üşüteceksin… Asiya kalkıyor.		Asiya'nın amorsundan Müşfik. Asiya kalkarken kadrajın sağına yöneliyor.	

43		Yakın Plan Sabit Kamera	Müşfik'in çaresiz yüz ifadesi.			
44		Amerikan Plan Sabit Kamera	Müşfik kirli tabakları üst üste koyup mutfağa yöneliyor.			
45	**13** **DIŞ** **GECE**	Genel Plan Sabit Kamera	Evin dışarıdan görünümü.			
46	**14** **DIŞ** **GECE**	Yakın Plan Sabit Kamera	Gökyüzünde ay.			
47	**15** **İÇ** **OTURMA** **ODASI** **GECE**	Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik oturmuş, televizyonda haberleri izliyor.			
48		Yakın Plan Sabit Kamera	Ekranda spiker haberi okuyor.	"...Barış götürmek için gittiler, kadınlara tecavüz	Televizyon ekranı yakın planda.	

devam				ettiler. Birleşmiş Milletler tarafından Bosna'da görevlendirilen…"		
49		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik endişeyle haberi dinliyor.	"…Barış Gücü komutanlarından…"		
50		Genel Plan Geniş Açı Sabit Kamera	Haberi duyan Asiya odaya geliyor.	"…Lewis McKenzie'nin Sırplarla birlikte…"		
51		Omuz Plan Sağ Çevrinme	Asiya televizyona doğru yaklaşarak dikkatle haberi dinliyor.	"…Bosnalı müslüman kadınlara tecavüz ettiği ortaya çıktı.."		
52		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik, Asiya'nın varlığını farkedip, televizyonu kapatmak için hamle yapıyor.	"…250 bin Müslümanın katledildiği…"		

53		Genel Plan Geniş Açı Sabit Kamera	Müşfik televizyonu kapatmak için hamle yapıyor.	"...kanlı Bosna Savaşı'nın en acı yanlarından biri de..."	Önceki plandaki hareketin devamı	
54		Omuz Plan Sağ Çevrinme	Asiya, sert bir sesle Müşfik'e emrediyor: ASİYA -Kapatma!	"...kendilerine Çetnik adını veren Sırp milislerin..."		
55		Omuz Plan Sağ Çevrinme	Müşfik, çaresizlik içinde durumu kabulleniyor.	"...Müslüman kadınlara sistemli olarak tecavüz etmesiydi. Dünyanın gözü önünde..."		
56		Yakın Plan Sabit Kamera	Televizyon ekranında savaş görüntüleri	"...bunların yaşanmasından yıllar sonra ortaya çıkan bir başka gerçek ise, tüyleri ürpertecek türden..."	Televizyon ekranı yakın planda.	

57 devam		Omuz Plan Tilt Down	Asiya haberi dinledikçe soluk alış verişleri düzensizleşiyor, yavaşça sedire oturuyor.	"…Bölgedeki çatışmaların önüne geçmek üzere Birleşmiş Milletler tarafından görevlendirilen…"		
58		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik sıkıntı içinde haberi izliyor. Arada bir Asiya'ya doğru bakıyor.	"…Barış Gücü'nün Kanadalı komutanlarından General Lewis McKenzie' nin…"		
59		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya öfkesini bastırmaya çalışarak haberi izliyor.	"…Sırplarla birlikte müslüman Bosnalı kadınlara tecavüz ettiği iddiası gerçeklik kazandı. Bilindiği gibi tecavüzler…"		
60		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik endişeyle televizyona ve Asiya'ya bakıyor.	"…Sırpların savaş stratejilerinden birisi idi…"		

61		Yakın Plan Sabit Kamera	Televizyon ekranında savaş, göç eden insanlar, cenaze ve kadın görüntüleri	"…Bu amaçla kurulan tecavüz kamplarında savaş süresince yaklaşık 50 bin kadına tecavüz edilmişti."	Televizyon ekranı yakın planda.	
62		Genel Plan Geniş Açı Sabit Kamera	Müşfik hızla televizyonu kapatıp Asiya'nın yanına koşuyor. Asiya'yı kendine çekip sakinleştirmeye çalışıyor. MÜŞFİK -Geçti… Tamam… Tamam… Geçti, tamam… Müşfik ayağa kalkıp mutfağa yöneliyor.			
63		Göğüs Plan Sabit Kamera	Hıçkırıkları düzensiz soluk alıp verişine karışan Asiya'ya, Müşfik, mutfaktan getirdiği su bardağını ve bir ilacı uzatıyor: MÜŞFİK -Al… Al, iç şunu…		Kadrajın sağında Müşfik'in bedeninin bir kısmı ile bardak ve ilacı uzatan elleri var.	

			Asiya Müşfik'in uzattığı bardağa eliyle vuruyor. ASİYA -İstemiyorum!			
64		Genel Plan Geniş Açı Sabit Kamera	ASİYA - Hiçbir şey istemiyorum! Müşfik çaresizlik içinde kalakalıyor.			
65		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA -İstemiyorum… Müşfik biraz önce kalktığı koltuğa yöneliyor.			
66		Omuz Plan Sabit Kamera	Oturan Müşfik yorgun bir tavırla konuşuyor: MÜŞFİK -Yeni bir hayatı denemiyorsun bile…			

67		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya hâlâ zorlukla nefes alıp vermektedir. MÜŞFİK - Bu ıssız adada hapsolup kaldın…			
68		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik umutsuzca Asiya'yı ikna etmeye çabalıyor: MÜŞFİK - Kenarda biraz birikmiş paramız var… Şehre gidelim…			
69		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya sessizlik içinde durmaktadır.			
70		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik, Asiya'nın ağzından teklifini olumlayan bir şeyler duymayı bekler gibi durur. ASİYA -Yeni bir şey yok artık. Her şey bitti benim için.			

71		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya konuyu kapatmaya kararlıdır. ASİYA - Ben bunları bir daha konuşmak istemiyorum.			
72		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik konuşmaya devam etmeyi dener: MÜŞFİK -Boşuna mı sosyoloji okudun… Ülkene bir borcun var hem…			
73		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA -Bitti dedim! Bitti… Hiç kimseye borcum yok! Müşfik kısa bir sessizlikten sonra ayağa kalkıp kapıya yöneliyor. Çıkarken sevecenlikle mırıldanıyor: MÜŞFİK -Her an gidiverecekmişsin gibi eğretisin… Korkuyorum.. Neden kendini cezalandırıyorsun… Ve beni…			

			Müşfik'in sözlerinin ardından kapı sesi duyuluyor. Asiya sıkıntıyla derin bir nefes alıyor.			
74	**16** **DIŞ** **BAHÇE** **GÜNDÜZ**	Omuz Plan Sabit Kamera	Bahçe masasında küçük bir kız, önündeki saksılara bakıyor. ASİYA -Bu da tamam… Kap bakalım boş bir saksı… Küçük kız sandalyesinden iniyor. ASİYA - Kaç tane istemişti annen?			
75		Amerikan Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	Boş saksı alıp gelmekte olan küçük kız, koşarken cevaplıyor: KÜÇÜK KIZ -Döört…			

76		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya saksıyı alıp küçük kıza gülümsüyor.			
77		Göğüs Plan Sabit Kamera	Küçük kız sandalyesine otururken soruyor: KÜÇÜK KIZ -Bitince bana kahve yapacak mısın? ASİYA - Olur, bitsin de hele bir…		Kadrajın solunda Asiya'nın toprakla uğraşan elleri var	
78		Omuz Plan Sabit Kamera	KÜÇÜK KIZ -Bizde de çok çiçek var, annem çok seviyor çiçekleri… Çiçek eken Asiya gülümsüyor.			
79		Omuz Plan Sabit Kamera	Küçük kız konuşurken bir yandan masadaki topraklarla oynuyor.		Asiya'nın toprakla uğraşan elleri kadrajın solunda	

80		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya gülümsüyor: ASİYA -Sen…Sen de seviyor musun?			
81		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA -Yoksa kahve ve lokum için mi bu merak? KÜÇÜK KIZ -Iıı… Ben de seviyorum…		Asiya'nın toprakla uğraşan elleri kadrajın solunda	
82		Omuz Plan Sabit Kamera	KÜÇÜK KIZ -Annem diyor ki, çiçekler aslında canlıymış…			
83		Omuz Plan Sabit Kamera	KÜÇÜK KIZ - Biz nefes alıyoruz ya…		Asiya'nın toprakla uğraşan elleri kadrajın solunda	
84		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya gülümseyerek kızı dinliyor. KÜÇÜK KIZ - Onlar da topraktan besleniyormuş…			

85 devam		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA -Doğru diyor annen… KÜÇÜK KIZ -Topraktan çıkarıyoruz ya bunu… Asiya bir süre bekliyor: ASİYA -Eee? KÜÇÜK KIZ -Nasıl yaşayacak bu? Küçük kızın sorusu üzerine Asiya durgunlaşıyor.			
86		Omuz Plan Sabit Kamera	KÜÇÜK KIZ - Ölmüyorlar mı topraktan çıkarınca?		Asiya'nın toprakla uğraşan elleri kadrajın solunda	
87		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya gülümsemeye çalışıyor. ASİYA -Bu saksıya toprak koyduk ya…			

88		Yakın Plan Sabit Kamera	Asiya'nın çiçek eken elleri			
89		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA - Artık burada yaşayacak… KÜÇÜK KIZ -Ama orada yaşayacak mı ki? Asiya'nın yüzü ciddileşiyor. Sonra cevap veriyor. ASİYA -Kimbilir…Öyle umalım olur mu?			
90		Omuz Plan Sabit Kamera	Küçük kız masadaki topraklarla oynuyor.		Asiya'nın toprakla uğraşan elleri kadrajın solunda	
91		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya'nın yüzünde buruk bir gülümseme var.			
92		Yakın Plan Sabit	Asiya saksıya yeni ektiği çiçeğin toprağını iyice		Kadrajın solunda Asiya'nın çiçek	

devam		Kamera Derin Mizansen	sıkıştırıp konuşuyor: ASİYA -Haydi bakalım… Kahveyi hak ettik… Al bunları götür annene teker teker… Selam söyle… Küçük kız masadaki saksılardan birini alıp evine koşturuyor.		eken elleri var. Kamera bahçe merdivenlerini görüyor.	
93	**17 İÇ YATAK ODASI GECE YARISI**	Bel Plan Sabit Kamera	Müşfik gece lambasının ışığında kitap okuyor. Yanında arkası yarı dönük uyuyan Asiya uykusunda sayıklamaya başlıyor. ASİYA -Nemojte… Nemojte…			
94		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik, Asiya'nın kolunu okşuyor. Asiya'nın sayıklamaya devam etmesi üzerine kitabını sesli okumaya başlıyor: MÜŞFİK	Müşfik'in okumaya başlamasıyla birlikte "Ninni" başlıyor. Sahnenin sonuna kadar sürüyor.	Kadrajda önde, Asiya'nın kolu ve Müşfik'in onu okşayan eli var.	

devam			-"Uzak yerlerden bir merhametli dost, Yusuf-u Sıddıyk'a konuk oldu. Çocukluktan beri birbirlerini tanırlardı. Konukla, Yusuf'a kardeşlerinin yaptığı cefayı konuştular. Yusuf, "O haset ve cefa zincirdi; biz de aslandık. Aslanın zincire vurulması ayıp değildir. Bizim, Tanrının kaza ve kaderinden şikayetimiz yok. Aslan, boynunda zincir bulunmakla beraber, bütün zincir yapanlara beydir" dedi…"			
95		Yakın Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -"…Dostu,Yusuf'a "Zindanda ve kuyuda ne haldeydin?" dedi. Yusuf cevap verdi: "Ay, bedir halinden…"	"Ninni"	Kadrajda önde kitap, arkada ise Müşfik'in yüzü var. Netlik Müşfik'te.	
96		Yakın Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	MÜŞFİK -"…çıkar ve eski ay haline gelir ya… İşte öyle… Eski ay görünmez, sonra hilal olur da iki büklüm…"	"Ninni"	Kadrajda önde kitap ve Müşfik'in sayfayı çeviren eli, arkada ise Asiya var. Netlik kitapta.	
97		Yakın Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -"…bir halde görünür. Fakat sonunda yine gökte bedir haline gelmez mi?..."	"Ninni"	Kadrajda önde kitap, arkada ise Müşfik'in yüzü var. Netlik Müşfik'ten	

					kitaba geçiyor.	
98 devam		Omuz Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -"…Varlığın aynası nedir? Yokluk. Ahmak değilsen yokluğu ihtiyar et. Varlık, yoklukta görünebilir…"	"Ninni"	Kadrajda önde Müşfik, arkada ise Asiya var.	
99		Yakın Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	MÜŞFİK -"…Noksanlar, kemal vasfının aynasıdır…"	"Ninni"	Kadrajda önde kitap ve Müşfik'in eli, arkada ise Asiya var. Netlik kitapta.	
100		Omuz Plan Tilt Down	MÜŞFİK "…O horluk, yücelik ve ululuğa aynadır. Çünkü yakinen zıt, zıddı gösterir. Ondan dolayı bal, sirke ile görünür…"	"Ninni"	Kamera Müşfik'in yüzünden ellerine ve kitaba tilt down yapıyor.	
101		Bel Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -"…Irmak, kendisini nereden temizleyecek? İnsanın bilgisi, Tanrı bilgisiyle fayda verir. Kılıç sapını kesebilir mi?	"Ninni"	Kamera Müşfik ve Asiya'yı üst açıyla alıyor.	
102		Omuz Plan	MÜŞFİK	"Ninni"	Kadrajda önde	

		Sabit Kamera Derin Mizansen	"…Yürü, bu yarayı bir cerraha göster. Kimse, yarasının kötülüğünü görmesin diye her yaranın üstüne sinek düşer. O sinekler; senin düşüncelerin, mallarındır…"		komodinin üstündeki saat ve uyuyan Asiya, arkada ise Müşfik var.	
103		Boy Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -"…Kendine gel, ey sırtı yaralı, merhemden baş çekme; iyileşince de kendi kendime iyileştim deme, sıhhati merhemden bil!"	"Ninni"		
104		Omuz Plan Tilt Up Sağ Çevrinme	Müşfik kitabı kapatıp, başının arkasındaki perdeyi aralarak aydınlanmış olan gökyüzüne bakıyor.	"Ninni"		
105	**18** **DIŞ** **BAHÇE** **SABAH**	Genel Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	Kamera bahçe merdivenlerinden inmekte olan Asiya'yı bahçe masasının arkasından alıyor. Müşfik'in atölyesinin önünden geçerken selam veriyor, masaya doğru yürümeye devam ediyor: ASİYA -Günaydın…			Asiya gecelik,şal, alyans,ayakkabı

devam			MÜŞFİK -Günaydın… Asiya masaya gelip sandalyeye oturuyor, havayı kokluyor. Müşfik de atölyeden çıkıp masaya doğru yürüyor.			
106		Göğüs Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -Dinlenebildin mi? Asiya başını sallıyor. Müşfik geçip karşısına oturuyor.		Kamera karşısına oturan Müşfik'i Asiya'nın amorsundan alıyor.	
107		Göğüs Plan Sabit Kamera	ASİYA -İyiyim.. Sen de uykusuz kaldın..		Müşfik'in amorsundan Asiya	
108		Göğüs Plan Sabit Kamera	Müşfik, hafifçe gülümsüyor, söze girmekte zorlanır gibi sıkıntıyla masa örtüsünü düzeltip duruyor. Nihayet cesaret edip Asiya'nın yüzüne bakarak konuşuyor:		Asiya'nın amorsundan Müşfik	

			MÜŞFİK -Birkaç ay önce Kanada'ya göçmenlik başvurusunda bulunmuştum. Sabah çocuk postayı getirdi…			
109		Göğüs Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -…Koşullarımız uygunmuş…		Müşfik'in amorsundan Asiya	
110		Göğüs Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -…Oradaki arkadaşlar araştırdı, senin için güzel imkânlar varmış…		Asiya'nın amorsundan Müşfik	
111		Göğüs Plan Sabit Kamera	Asiya sıkılma belirtileri göstermeye başlıyor. MÜŞFİK - Benim hala kızının çalıştığı yaşlı bakımevinde göçmenler çokmuş mesela…		Müşfik'in amorsundan Asiya	
112		Göğüs Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK -…Ben de pekâla bahçe işinde çalışabilirmişim…Eh, en iyi bildiğim şey… Burayı		Asiya'nın amorsundan Müşfik	

			da kiraya veririz…			
113 devam		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya sıkıntıyla dinlemektedir. MÜŞFİK - …Bakımsız kalmasın, yazık…		Müşfik'in amorsundan Asiya	
114		Göğüs Plan Sabit Kamera	MÜŞFİK - İşlemleri tamamlayıp gidebiliriz bir an önce…		Asiya'nın amorsundan Müşfik	
115		Göğüs Plan Sabit Kamera	ASİYA -Ne demek oluyor bu?		Müşfik'in amorsundan Asiya	
116		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik sıkıntıyla açıklama yapmaya çalışıyor: MÜŞFİK -Ben… Senin için iyi olur diye düşündüm… Buralardan ayrılmak… Başka dünyalar tanımak…			

117 devam		Göğüs Plan Sabit Kamera	Asiya Müşfik'in sözünü kesiyor. ASİYA -Bak… Ne bugün, ne yarın, ne de yaşadığım sürece herhangi başka bir gün…		Müşfik'in amorsundan Asiya	
118		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik sessizce dinlemektedir. ASİYA -Bu topraklardan başka bir yere adımımı atmayacağım. Bu kadar.			
119		Göğüs Plan Sabit Kamera	ASİYA - Başka bir şey var mı? Müşfik'in yanıt vermemesi üzerine Asiya ayağa kalkmaya yelteniyor.		Müşfik'in amorsundan Asiya	
120		Göğüs Plan Tilt Up	Asiya ayağa kalkıyor. Müşfik Asiya'nın sert cevabı karşısında masada öylece		Asiya'nın amorsundan Müşfik	

			kalıyor. ASİYA -Yok. İyi madem… Kolay gelsin.			
121		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya masadan kalkıp gidiyor.		Müşfik'in amorsundan Asiya	
122		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik, eve doğru gitmekte olan Asiya'nın duyacağı şekilde sesleniyor: MÜŞFİK -Unutmak istemiyorsun, senin kaçışın bu.			
123		Genel Plan Sabit Kamera Derin Mizansen	Bahçe merdivenlerine yönelmiş olan Asiya duruyor.		Kadrajda önde masada oturmakta olan Müşfik, ileride Asiya var.	
123		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik sessizce ve endişeyle Asiya'nın tepkisini bekliyor.			

124 devam		Omuz Plan Sabit Kamera	Arkası dönük olan Asiya, olduğu yerde duruyor. MÜŞFİK -Yaşamaktan korkuyorsun…			
125		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik sözlerini zorlukla sürdürüyor: MÜŞFİK -…Kendine karşı dürüst değilsin…			
126		Omuz Plan Sabit Kamera	Arkası dönük olan Asiya, Müşfik'in son sözlerinden sonra dönüyor.			
127		Omuz Plan Tilt Up	Asiya yürüyüp tekrar kadraja giriyor. Masanın yanında ayakta duruyor. ASİYA -Dürüstlük… Dürüstlükten		Müşfik'in amorsundan Asiya	

			bahseder durursunuz…			
128 devam		Göğüs Plan Sabit Kamera	Müşfik sessizce dinliyor. ASİYA - …Ama hayatınızda dürüstlükten eser yoktur sizin…		Asiya'nın tuttuğu sandalyenin amorsundan Müşfik	
129		Göğüs Plan Tilt Down	Asiya bir süre kararsız kaldıktan sonra, biraz önce kalktığı sandalyeyi çekip oturuyor, bir sigara yakarak sakin bir sesle, arada duraklayarak anlatmaya başlıyor: ASİYA -Evim ateşe verildiğinde kızım ve babam içerideydi… Kurtaramayalım diye dokurcunlara bağladılar bizi… Sırp komşularım ellerinde ateşlerle kahkahalar atarak etrafımızda dolanıyorlardı… Dokurcunları ateşe vermekle korkutmak çok	Asiya'nın anlatmaya başlamasıyla "Ninni" başlıyor. Sahne sonuna kadar müzik sürüyor.	Müşfik'in amorsundan Asiya	

			eğlendiriyordu onları… İhtiyar annem tecavüzlere dayanamadı; kanamadan öldü... Cesedini çürüyene kadar beklettiler ağaçta… Çırılçıplak…			
130		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik sessizce Asiya'yı dinliyor.	"Ninni"		
131		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA -…En yakınının bedeninden tiksinmek nedir bilir misin?... Kocam… Sevdiğim adam… Gözlerimin önünde aç köpekler parçaladı… Kampa götürüldüm… Aylarca tecavüz ettiler… Kaçtım, günlerce yürüdüm, bebeği ormanda doğurdum… Sonra boğazını sıktım, morarıncaya, taş kesilinceye kadar sıktım… Drina'ya bıraktım…	"Ninni"		
132		Omuz Plan Sabit Kamera	Müşfik tepkisiz, dinlemektedir.	"Ninni"		

133 devam		Omuz Plan Sabit Kamera	ASİYA - …Nehir ceset akıyordu… Onların arasına katıldı bebeğim. Kaçtım. Ama kaldığım yerden devam etmek için değil…Hatırlamak için… nefret etmek için yaşadım. Bebeğimi… kendi parçamı öldürdüm. Aliya "kin tutmayın" demişti... Öldürdüm ben Müşfik, ben de onlardan oldum… Neden devam etsin hayat? Neden unutmalı? Evet… Unutmak istemiyorum. Hana'mı, İsa'mı; sevdiğim adamı unutmak istemiyorum… Sen aşk nedir bilir misin... Sevdin mi hiç…	"Ninni"		
134		Omuz Plan Sabit Kamera	Kısa bir sessizlikten sonra Müşfik konuşuyor: MÜŞFİK --Elinde eski, küçük bir valizle duruyordun… Yağmur hızlandığında	"Ninni"		

devam			kaçmadın.Yavru bir kedi geldi, sürtündü ayaklarına, eğilip aldın, ceketinin içinde sakladın yağmurdan, sevdin durdun. Durdum, izledim seni… O köhne otogar evinmiş, oradan çıkamazmışsın, yasaklıymışsın gibi ürkek, saatlerce orada dikildin. İlk gördüğümde, o kasvetli, yağmurlu günde sevdim seni… Hep seni beklemişim meğer diye düşündüm… Ben, bana ait olmanı istedim... Oysa sen kendine bile ait değildin... Vahşi bir at gibiydin… Ve hiç evcilleşemedin… Müşfik masadan kalkıp gidiyor. Asiya yalnız kalıyor.			
135		Omuz Plan Sabit Kamera	Asiya sessizce oturuyor.	“Ninni”		
136	**19**	Amerikan	Kamera karyolada sırtüstü	Dışarıdan yağmur	Kamera yatağın	Asiya gecelik

	İÇ YATAK ODASI SABAH	Plan Sol Çevrinme Zoom In	yatan Asiya'yı aynadan alıyor.	sesi geliyor.	karşısındaki şifonyerin üstünde duran eski eşyaya çevrinme yapıyor. Eşyanın arkasındaki aynada duruyor.	
137		Omuz Plan Tilt Down	Asiya yatakta endişeli bir şekilde yatmaktadır.	Yağmur sesi. Tilt down hareketi ile "Damlalar" başlıyor.	Kamera Asiya'yı kuşbakışı alıyor.	Asiya gecelik
138		Amerikan Plan Sabit Kamera	Asiya yorganı üstünden atarak yataktan fırlıyor.	Yağmur sesi. "Damlalar"	Kamera Asiya'yı aynadan alıyor. (Kurgu için not: Asiya yataktan Damlalar'ın 38. saniyesinde fırlıyor)	Asiya gecelik
139	**20 İÇ MERDİVEN SABAH**	Yakın Plan Sağ Çevrinme	Asiya'nın hızla merdivenlere yönelen ayakları.	Yağmur sesi. "Damlalar"	Kamera Asiya'nın ayaklarını yer hizasından alıyor.	Asiya gecelik
140		Boy Plan Sabit Kamera	Asiya hızla merdivenlerden iniyor.	Yağmur sesi. "Damlalar"	Asiya kadrajdan çıktıktan sonra da görüntü bir süre kalacak.	Asiya gecelik

141	**21 DIŞ SAHİL SABAH**	Boy Plan Sabit Kamera	Asiya soldan kadraja girip denize yöneliyor. Denizde epey yürüdükten sonra haykırarak yüzmeye başlıyor.	Yağmur sesi. “Damlalar”	Kadrajın sağında eski bir tekne var.	Asiya gecelik
142		Omuz Plan Sağ Çevrinme	Asiya büyük kulaçlarla, haykırarak yüzüyor.	Yağmur sesi. “Damlalar”		Asiya gecelik
143		Omuz Plan Sağ Çevrinme	Asiya büyük kulaçlarla, haykırarak yüzüyor. Devam edemeyecek kadar yorulana dek yüzüyor.	Yağmur sesi. “Damlalar”		Asiya gecelik.
144		Boy Plan Jimmy Jib	Asiya kendini suya bırakıyor. Gözleri gökyüzünde.	Yağmur sesi. “Damlalar”	Kamera Asiya’yı kuşbakışı alıyor.	Asiya gecelik
145		Amerikan Plan Jimmy Jib	Kamera denizde yatan Asiya’nın etrafında 360 derece dönüyor.	Yağmur sesi. “Damlalar”	Kamera Asiya’yı kuşbakışı alıyor.	Asiya gecelik
146		Yakın Plan	Saçları suda salınan	Yağmur sesi.	Kamera Asiya’yı üç	Asiya gecelik

		Jimmy Jib	Asiya'nın yüzü.	"Damlalar"	çeyrekten alıyor.	
147		Genel Plan Sabit Kamera	Terkedilmiş tekne. Yağmur devam ediyor.	Yağmur sesi. "Damlalar"		

YABAN - FİLM EKİBİ

Senaryo	Zeycan Kaplantaş
Yönetmen	Zeycan Kaplantaş
Yardımcı Yönetmen	Ahmet Fadliev
Yapım Yardımcısı	Selda Ülger
Yapım	Ömer Faruk Kutlu
	TRT Ankara Televizyonu
	Genç Sinemacılar
Prodüksiyon Sorumlusu	Soner Levent Karakoç
Kamera	Aziz Danyıldız
Ses	Hayati Aydın
Işık	Mehmet Küçüköten
Şaryo Operatörü	Hikmet Palabıyık
Jimmy Jib Operatörü	Yusuf Karakaya
Jimmy Jib Asistanı	Yunus Civak
Kurgu	Kartal Uzun - Cantekin Cantez
Renk Düzeltme	Haluk Korkut Turaç

<u>Oyuncular</u>

Asiya	Laçin Ceylan
Müşfik	Nihat İleri
Müşfik'in arkadaşı	Hikmet Karagöz
Komşu kadın	Karmen David
Küçük kız	Delâl Şakiroğlu

KATKIDA BULUNANLAR

Akustik Müzik
Ali Karahan
Bekir Yıldızcı
Best Model Ajans
Fahir Atakoğlu
Fox TV
Hikmet Palabıyık
Hüseyin Agoviç
Hüseyin Özkılıç
Kumburgaz Belediyesi
İbrahim Kaya
İlhan Süzer
Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü

MUVAFAKATNAME

18.03.2009

FSEK kapsamında düzenlenen tüm mali hakları tarafımıza ait olan, aşağıda adı belirtilen müzik eserinin yönetmeninin ZEYCAN KAPLANTAŞ, yapımcısının TÜRKİYE RADYO VE TELEVİZYON KURUMU (TRT) OLDUĞU, YABAN isimli sinema filminde senkronize edilmek suretiyle kullanılmasına izin verdiğimizi beyan ve kabul ederiz.

Bu izin eserin sadece yukarıda adı belirtilen yönetmenin, ve yapımcının, belirtilen sinema filminde kullanılması doğrultusunda verilmiştir. Eserin başkaca her nevi (DVD, VCD, reklam, tanıtım, dizi, tv radyo programında ve sair her nevi kullanımlar) kullanımı yeniden izine tabiidir.

ESER ADI/ESER SAHİBİ:

NİNNİ/FAHİR ATAKOĞLU

MUVAFAKAT EDEN (EDİTÖR):

UNİVERSAL MÜZİK TAKSİM EDİSYON A.Ş.

UNIVERSAL MÜZİK
TAKSİM EDİSYON A.Ş.
Bebek Mah. Selçuk Sok. No:4/4
34342 Beşiktaş İstanbul Türkiye
Tel: 0212 358 17 00 Fax: 0212 358 17 04
Beşiktaş V.D / 816 028 4357
Tic. Sicil No:473423-421005

İşbu muvafakate konu olan eserin, muvafakate aykırı olarak herhangi bir biçimde kullanımı durumunda Universal Müzik Taksim Edisyon A.Ş. nin bu muvafakat nameyi iptal etme ve tüm yasal hakları saklıdır. Zeycan KAPLANTAŞ bu durumu kabul etmiş ve onaylamıştır.

ONAYLAYAN:

ZEYCAN KAPLANTAŞ

10/01/2008

Firmamız yapımlarından Keyif isimli albümümüzde yer alan Damlalar isimli eserin Zeylan Kaplantaş tarafından hazırlanan "YABAN" adlı kısa filmde yer almasına izin vermekteyiz.

METİN GIM PRODÜKSİYON
BAS.YAY.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.

METİN GIM PRODÜKSİYON BASIN YAYIN
SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
Firüzağa Mah. Boğazkesen Cad. Halibey İş Hanı
No: 44/5 Beyoğlu / İST. Tel: 0212 243 09 07 - 243 09 03
Galata V.D. 620 037 5933 Ticaret Sicil No: 589235 - 466817

Boğazkesen Caddesi No: 84/5 Beyoğlu - İstanbul | T. 0212 243 09 07-08 | F. 0212 243 09 03 | www.akustikmuzik.com | bilgi@akustikmuzik.com
Akustik Müzik bir Metin Gım Prodüksiyon Ltd. Şti. kuruluşudur.

SONUÇ

Ataerkil düzende kadının bedeninin sahibi olduğu erkeği aşağılamak, cezalandırmak ve üzerinde iktidar sağlamak gibi amaçlarla, savaşlarda karşı tarafın kadınlarına uygulanan tecavüz, savaşların fiilen sona ermesinden sonra da geçmişin yükü olarak kadınlığın sırtında durmaktadır.

Öncesinde işlenen soykırım ve tecavüz olaylarından farklı olarak, planlı ve sistematik bir şekilde tecavüzü amaçlayan kampların kurulmasına, dünya ilk defa Bosna-Hersek'te yaşananlar vasıtasıyla şahit oluyor. Prof. Dr. Rasim Müminović, Bosna-Hersek'te 1990'larda yaşanan olayları anlatmakta ne "soykırım" ne de "etnik temizlik" terimlerinin kifâyet ettiğini savunarak, "Sırbizm" teriminin literatüre geçmesi talebini dile getiriyor. Sistematik tecavüzler gibi, katledilenlerin cesetlerinin bilinçli olarak parçalara ayrılmış olması ve bir kişinin cesedine ait parçaların birkaç değişik toplu mezardan ortaya çıkarılması da yine, dünyanın daha önce tanışık olmadığı yeni bir soykırım yöntemi olarak karşımıza çıkıyor.

Savaş sırasında yaptığı çekimlerden oluşan belgesel filmi "Bosna!" ile yaşananları aktaran Fransız yazar Bernard-Henri Levy, "Bosna Savaşı, sadece Boşnaklar için değil, aynı zamanda Avrupa kültürü için de bir ölüm-kalım savaşıdır. Bosna'nın kaderi Karadžić'e terkedilemez. Aksi takdirde Saraybosna ile birlikte, Avrupalı olmak ideali de tarih olur" demekteydi. Maalesef Bosna'nın da Bosnalıların da kaderi Karadžić'e ve Yugoslavya'nın parçalanmasından en büyük kârı sağlayan Batı'ya bırakıldı.

Tez çalışmam için yaptığım araştırmalarımın sonucunda gördüğüm; maalesef ki, konunun hakettiği ilgiden yoksun kalışı oldu. Konuya değinen filmlerin bir elin parmaklarını geçmediği gerçeği bir yana, konunun malzemesinin alınıp farklı bir gerçeklik kurgusu ile yoğurulması ve yaşananların (elbette o da bir kısmının) kimseyi rahatsız etmeyecek ve politik bir argümana malzeme olmayacak şekilde, tabiri caizse "suya sabuna dokunmadan" aktarılması biçiminde iki farklı yaklaşım gözlemledim. Her durumda, bu saydıklarımın, yönetmeninin sinemasal anlamda kullandığı tercihinden kaynaklanan bir sonuç olmasının ötesinde, genel bir eğilime işaret ettiğini düşünüyorum. Kapitalist yeni dünya düzeninin, değer yargılarını belirlediği ve globalleşme adı altında toplumların aynılaştırılması yönünde epey mesafe katedildiği dünyamızda, ikinci sınıf insan olarak tanımlanan Müslümanların acılarının yok sayılması, artık benimsenmesi gereken yükselen değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasikleşmiş deyimle Avrupa'nın göbeğinde katledilen ve tecavüze uğrayan bu insanların hikâyelerinin sinema sanatında kendilerine yer bulması da, bu hikâyelerin sistemi fazla rahatsız etmeyecek ve ciddiye alınma ihtimallerinin görece düşük olması kaydıyla mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKAL, Cemal Bali, **Siyasi İktidarın Cinsiyeti**, Ankara, İmge Kitabevi, 1994.

AKARSLAN, Mediha, **Bosna-Hersek ve Türkiye**, İstanbul, Ağaç Yayıncılık, 1993.

ALBAYRAK, Hakan, **Haçlı Seferleri'nden Günümüze Batı'nın Soykırımcı Tabiatı**, Ankara, Vadi Yayınları, 2006.

ALKAN, Necmettin, **Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde Bosna**, İstanbul, Beyan Yayınları, 1995.

ALTINTAŞ, Bayram, **Bosna-Hersek'te Haçlı İstilasının Perde Arkası**, İstanbul, Mektup Yayınları, 1995.

ARMAOĞLU, Fahir, **19.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003.

BERKTAY, Fatmagül, **Tarihin Cinsiyeti**, İstanbul, Metis Yayınları, 2006.

BORA, Tanıl, **Bölgeler, Sorunlar: Bosna-Hersek: Yeni Dünya Düzeni'nin Av Sahası**, İstanbul, Birikim Yayınları, 1999.

BORA, Tanıl, **Milliyetçiliğin Provokasyonu, Bölgeler, Sorunlar: Yugoslavya**, İstanbul, Birikim Yayınları, 1995.

BOSNAVİ, Ömer, **Bosna Tarihi**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979.

CASTELLAN, George, **Balkanların Tarihi**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1995.

COŞKUN, Münire, **Bosna'da Savaş, Yüreğimde Kan Gülleri**, İstanbul, 3F Yayınevi, 2007.

DAVIDOFF, Leonore, **Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet**, Çeviren: Zerrin Ateşer, Selda Somuncuoğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

DAVIES, Miranda, **Üçüncü Dünyada İkinci Cins**, Çeviren: Nesrin Arman, İstanbul, Pencere Yayınları, 1992.

D'ENCAUSSE, Helene Carrere, **Sovyetler'de Müslümanlar**, Çeviren: Adnan Tekşen, İstanbul, Ağaç Yayıncılık, 1992.

DONİ, Elena / VALENTİNİ, Chiara, **Etnik Tecavüz – Bosnalı Kadınların Dramı**, Çeviren: Sevcan Tutan, İstanbul, Real Yayıncılık, 1994.

DURUCAN, Muhsin, **Bir Sevdadır Balkanlar**, Prizren, Balkan Aydınları ve Yazarları Yayınları, 2009.

ERBİL, Pervin, **Kibele'den Pandora'ya, Kadının Tarihsel Yenilgisi**, İstanbul, Arkadaş Yayınevi, 2007.

ERDURAN, Refik, **Bosnalı Samuraylar**, İstanbul, Vadi Yayınları, 1997.

GABBARD, Glen O./GABBARD, Krin, **Psikiyatri ve Sinema**, Çeviren: Yusuf Eradam, Hasan Satılmışoğlu, İstanbul, Okuyan Us Yayın, 2001.

GODENZİ, Alberto, **Cinsel Şiddet - Yaşayanların/Yaşatanların Anlatımlarıyla**, Çeviren: Sultan Kurucan Coşar, Yakup Coşar, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1992.

GUTMAN, Roy, **Bosna'da Soykırım Günlüğü**, Çeviren: Şakir Altıntaş, İstanbul, Pınar Yayınları, 1994.

GÜNAY, Ertuğrul, **Bosna Yazıları: Bosna İçin İnsanlık Girişimi**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1994.

HATİBOĞLU, M. Tahir, **Bosna'ya Farklı Bakış**, Ankara, Selvi Yayınları, 1996.

HOLMES, Leslie, **Post Komünizm**, Çeviren: Yavuz Alogan, İstanbul, Mavi Ada Yayınları, 2000.

IŞIKLI, Alpaslan, **Kuramlar Boyunca Özyönetim ve Yugoslavya Deneyi**, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1980.

IZETBEGOVİĆ, Alija, **Bosna Mucizesi-Konuşmalar**, Çeviren: Fatmanur Altun, Rıfat Ahmedoğlu, İstanbul, Yöneliş Yayınları, 2003.

IZETBEGOVİĆ, Alija, **Tarihe Tanıklığım**, Çeviren: Alev Erkilet, Ahmet Demirhan, Hanife Öz, İstanbul, Klasik Yayınları, 2003.

IZETBEGOVİĆ, Alija, **Özgürlüğe Kaçışım - Zindandan Notlar**, İstanbul, Klasik Yayınları, 2005.

IZETBEGOVİĆ, Alija, **Doğu ve Batı Arasında İslam**, Çeviren: Salih Şaban, İstanbul, Nehir Yayınları, 2008.

JERGOVİĆ, Miljenko, **Sarajevo Marlboro**, Çeviren: Beliz Coşar, İstanbul, İletişim Yayınları, 2001.

KAYA, Ayhan/ÖZDOĞAN, Günay Göksu, **Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar: Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik**, İstanbul, Bağlam Yayınları, 2003.

KHAN, R. Mujeeb, **Avrupa'da Yeniden Doğuş: Bosnalı Müslümanların Yaşama ve Tanınma Savaşı**, Çeviren: Hakan Yurdakul, İstanbul, Dayanışma Vakfı Yayınları, 1996.

MALCOLM, Noel, **Bosna**, Çeviren: Aşkım Karadağlı, İstanbul, Om Yayınevi, 1999.

ORAL, Zeynep, **Kadın Olmak**, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1989.

ÖZTÜRK, S. Ruken, **Sinemada Kadın Olmak**, İstanbul, Alan Yayıncılık, 2000.

REED, John, **Balkanlarda Savaş**, Çeviren: Sevgi Tamgüç, Ferit Burak Aydar, İstanbul, Pencere Yayınları, 2006.

ROWBOTHAM, Sheila / SEGAL, Lynne / WAINWRIGHT, Hilary, **Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik**, Çeviren: Emel Çetin Özgül, İstanbul, İletişim Yayınları, 1984.

SAMARY, Catherine, **Parçalanan Yugoslavya ve Bosna'da Etnik Savaş**, Çeviren: Bülent Tanatar, İstanbul, Yazın Yayıncılık, 1995.

SANDER, Oral, **Siyasi Tarih (1918-1994)**, Ankara, İmge Kitabevi, 1994.

SCULLY, Diana, **Tecavüz - Cinsel Şiddeti Anlamak**, Çeviren: Şirin Tekeli, Laleper Aytek, İstanbul, Metis Yayınları, 1994.

SEGAL, Lynne, **Gelecek Kadın Mı?**, Çeviren: Suğra Öncü, İstanbul, Afa Yayıncılık, 1987.

SELVER, Mustafa, **Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003.

TAŞAR, M. Murat / METİN, Burhan / ÜNALTAY, Altay, **Bosna-Hersek ve Post Modern Ortaçağa Giriş**, İstanbul, Birleşik Yayıncılık, 1996.

TEKELİ, Şirin, **Kadınlar İçin**, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1988.

TÖNGÜR, Ali Rıza, **Uluslararası Ceza Mahkemesinin Kapsamı ve Yargılama Hukuku**, İstanbul, Kazancı Kitap, 2005.

WISEMAND, Rosalind, **Kendimizi Savunurken- Cinsel Şiddet ve Tecavüze Karşı Yaşananlar, Önlemler ve Günlük Yaşama Dönüş El Kitabı**, İstanbul, Sel Yayıncılık, 1996.

WOLLEN, Peter, **Sinemada Göstergeler ve Anlam**, İstanbul, Metis Yayınları, 2004.

YAHYA, Harun, **"Gizli El" Bosna'da - Sırpların Arkasındaki Anti-İslami Enternasyonal'in Bilinmeyen Hikâyesi**, İstanbul, Vural Yayıncılık, 2002.

ZEREN, Mehmet, **Bosna'da Katliam**, İstanbul, Hazen Yayınları, 1993.

SÜRELİ YAYINLAR

Cogito, Şiddet, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, sayı 6-7, Kış-Bahar 1996.

Jeopolitik Strateji Dergisi, sayı 20, İstanbul, Eylül 2005.

Marmara İletişim Dergisi, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, sayı 13, İstanbul, Temmuz 2008.

Tezkire Düşünce, Siyaset, Sosyal Bilim Dergisi, "Saraybosna Sevgilim" özel sayısı, sayı 42, Ankara, Vadi Yayın ve Dağıtım, Şubat/Mart 2006.

TEZLER

ERGÜDER, Seval, **Kadınlara Cinsel Şiddet: Tecavüz**, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Anasanat Dalı, 1998.

ZAHOVİĆ, Amela, **1989 Sonrası Balkan Milliyetçiliğine Örnek: Bosna Hersek**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.

DİĞER YAYINLAR

COŞKUN, Mahmut Fazıl, Aliya Belgeseli.

EKREN, AKBATUR, Fahrünnisa, Tecavüz Savaş Suçudur - Kadınların Tek Seçenekleri Var: Barış, Dünya Muharipler Federasyonu'nun Daimi Kadın Komitesi "Askeri Çatışmalarda Tecavüze Uğramış Kadın Kurbanların Problemleri" konulu özel toplantısında sunulan konuşma metni, İstanbul, 15.09.1993.

EKŞİ, Aysel, Cinsel Tecavüzün Psikolojik Etkileri, Psychological effects of rape: a pilot study on 8 raped and 8 non-raped Bosnian Muslim women in Kırklareli Camp. American Veterans Committee. World Veterans Federation European Meeting, 1993.

ERDUR, Zümrüt, Tecavüz Mağduru Kadınlarla Röportaj, 2006.

KARADENİZ, Hasine Şen, Balkanlar: Metaforların Çarpıştığı Bir Savaş Alanı, Cogito, sayı 38, Kış 2004, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s.258-274.

KÜÇÜKBARAK, Ersin, Tecavüz Mağdurlarıyla Söyleşi, TRT Ankara Televizyonu.

INTERNET KAYNAKLARI

http://www.imdb.com/title/tt0120070/ "Savior" filmi resmi bilgileri

http://www.imdb.com/title/tt0464029/ "Grbavica" filmi resmi bilgileri

http://www.imdb.com/title/tt0768239/ "Sturm" filmi resmi bilgileri

http://www.imdb.com/title/tt0159272/fullcredits#cast "Beautiful People" filmi resmi bilgileri

http://www.nuveforum.net/1379-toplum-yasam/28260-kongo-40kadinatecavuz-edildi-savasta-kadinlara-tecavuz/

Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi

http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=Harb%20Zaman%FDnda%20Sivillerin%20Korunmas%FDna%20Dair%2012%20A%F0ustos%201949%20tarihli%20Cenevre%20S%F6zle%FEmesi%20&kimlik=1198880832&url=makaleler/ybuyukay-2.htm

Uluslararası Af Örgütü 06.05.2004 tarihli raporu

http://www.halkinbirligi.net/modules.php?name=News&file=print&sid=755

Emperyalist Gerici Savaşlar En Çok Kadınları Vuruyor

SONY
TRT

SONY
TRT

TRT
SONY

GÖNÜLLÜ EKİBİ

yaban

yönetmen : zeycan kaplantaş

laçin ceylan

nihat ileri

hikmet karagöz

karmen david

delâl şakiroğlu

